

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
Management of Collective Trusts by Sustainable Community
Participation

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน
The Management of Active Saving Group for Sustainable Community

โดย

นายธายุส ขอเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

พ.ศ. 2563

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763023

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
Management of Collective Trusts by Sustainable Community
Participation

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน
The Management of Active Saving Group for Sustainable Community

โดย

นายธายุส ขอเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

พ.ศ. 2563

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800763023

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 1

Management of Collective Trusts by Sustainable Community
Participation.

Under Research Program

The Management of Active Saving Group for Sustainable Community

By

Mr.Thayayut Khojaroen

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Sisaket Buddhist Colleges

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

MCU RS 800763023

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
ผู้วิจัย:	นายธยาอุส ขอเจริญ
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
ปีงบประมาณ:	2563
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (2) ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน (3) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน งานวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม และคณะกรรมการ สมาชิกในพื้นที่ ที่มีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า

กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูล ชุมชนต้องไม่รอภาครัฐจัดสวัสดิการให้ แต่ต้อง ริเริ่มสร้างสรรค์ ร่วมกันสร้างระบบหลักประกันความมั่นคงของชีวิต มีการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ขั้นตอนในการดำเนินงาน ขั้นตอนต่างๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการกลุ่มส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่ม อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นจากในวัด ซึ่งสามารถดึงประชาชนให้เข้ามาร่วมบุญในวัด มาทำงานเพื่อชุมชน อันเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัดและประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน นำไปสู่กิจกรรมการสร้างสรรค์ชุมชน เป็นการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนหมู่มากโดยเฉพาะคนในชุมชน ที่จะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งแม้ว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็มีความเสี่ยงและมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่ ผู้นำแบบพระสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันมีพระสงฆ์รูปเดียวที่เป็นผู้นำกลุ่มทุกกลุ่มในจังหวัดตราด ทำหน้าที่เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มในระยะเริ่มต้น และเป็นที่ปรึกษากลุ่มในกรณีที่กลุ่มเกิดข้อขัดแย้งกับกลุ่ม ผู้นำแบบชาวบ้าน บางกลุ่มยังขาดผู้นำแต่ก็มีการแก้ไขปัญหาโดยใช้ผู้นำร่วมกันกับกลุ่มอื่น ปัญหาทางด้านการเงินที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนสมาชิกและเงินทุนมีมากขึ้น ผู้กู้ลดลง ทำให้เงินดอกเบี้ยลดลงตาม ส่งผลให้เงินปันผล และเงินสวัสดิการลดลง ปัญหาด้านบริบทพื้นที่ ที่ต่างกัน จะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มด้วย ถึงแม้ว่าจะมี

พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาแต่สุดท้ายในการแก้ปัญหา ก็มักจะเป็นหน้าที่ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการได้ทันกับสถานการณ์ของทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ห่างไกลจากกลุ่มต้นแบบ

รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ความสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) ผลกำไรของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ส่วนหนึ่งคืนสู่สมาชิกในรูปแบบสวัสดิการ เช่น การรักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์ญาติผู้เสียชีวิต เป็นต้น (2) การฝากเงินสะสมประจำทุกเดือนหรือผ่านชำระหนี้เงินกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องฝากและส่งอย่างสม่ำเสมอ (3) พระสงฆ์เป็นบุคคลที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จ สิ่งจูงใจที่ทำให้สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพราะเห็นว่ามีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และที่ปรึกษาของกลุ่มควรเป็นพระที่เคร่งวัตรปฏิบัติทั้งดงามและเป็นพระนักพัฒนา

Research Title: Management of Collective Trusts by Sustainable Community Participation.

Researchers: Mr.Thayayut Khojaroen

Department: MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity
Sisaket Buddhist Colleges,

Fiscal Year: 2563/2020

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research had the proposes (1) to study the management process of Networking the organization of active saving group for sustainable welfare (2) Problems and obstacles in the management system of Networking the organization of active saving group for sustainable welfare with sustainable community participation. (3) Model of management of Networking the organization of active saving group for sustainable welfare through sustainable community participation. This research uses a qualitative research methodology from data collection through an in-depth study of documents and interviews; from the main contributors, including, group leader, the committee, and the local members, who are involved in the formation of the group.

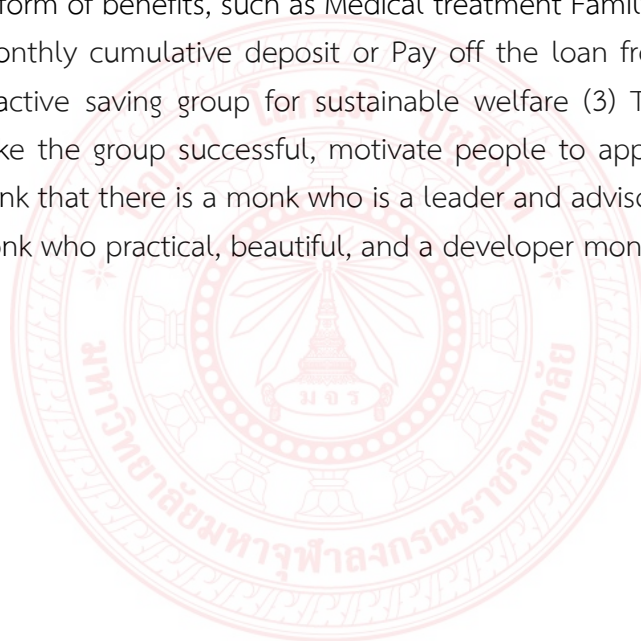
The study results show that

The management process of Networking the organization of active saving group for sustainable welfare is self-help and support. The community doesn't have to wait for the government's providing but needs to help each other's to an institute of stability and association. The working process provides opportunities for members to participate, including; planning process, decision, operating, and follow-up the result. After all, there have public relations that beneficial to the group.

Networking the organization of active saving group for sustainable welfare is a group located in the temple so that it can persuade the people to join in merit and work for the community that is the way to make a connection between temple and people: lead to creative activities in the community. This creates is a model for the participation of the large crowd, especially the community: that must have mutual, although there are benefits to the community there are many problems and limitations, such as, the leader like a monk Currently, there is only one monk who is the leader of all groups in Trat province work as the leader becomes a group consultant in case any problems arise with the group. Some groups lacked leadership, but the problem was solved by sharing leadership with other groups. Financial

problems are growing rapidly. The number of members and funding is greater, the borrower decreases it causes the interest money to decrease; resulting in money churning results and welfare payments decreased. Different area context problem might be affected with unity in the group, although there is a monk as a consultant, at last, the problem solving always be a responsibility of Mr. Subin Paneeto, that he cannot solve the problem immediately, especially the group which is far from the master group.

In the management model of Networking the organization of active saving group for sustainable welfare, the members focus on (1) A profit of Networking the organization of active saving group for sustainable welfare. Part of them is returned to members in the form of benefits, such as Medical treatment Family allowance for the deceased. (2) Monthly cumulative deposit or Pay off the loan from Networking the organization of active saving group for sustainable welfare (3) The monks are the people who make the group successful, motivate people to apply for membership because they think that there is a monk who is a leader and advisor of the group that might be the monk who practical, beautiful, and a developer monk.

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ” นี้ เป็นงานวิจัยย่อยเรื่องที่ 1 ภายใต้แผนวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืน โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้บริหารระดับสูง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อนุมัติหัวข้อการวิจัย และให้การสนับสนุน พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้เมตตาแนะนำและให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางในการค้นคว้าทำวิจัยที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งและขอบคุณผู้บริหาร บุคลากรสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/คน ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินการ กำกับดูแล ให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

ผู้วิจัยและคณะขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาครัฐ ที่ให้ข้อมูลสำคัญในการปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลงได้และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์เชิงนโยบาย การปฏิบัติการ และวิชาการต่อไป

นายธยาสุส ขอเจริญ

14 มกราคม 2564

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
สารบัญรูปภาพ.....	(ซ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	(ณ)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ปัญหางานวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.6 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 แนวคิด และทฤษฎีการบริหารจัดการ.....	7
2.2 ประวัติความเป็นมากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์.....	53
2.3 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์.....	55
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	62
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	62
3.2 พื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	64
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	68
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
3.6 การนำเสนอผลการวิจัย.....	70

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย.....	71
4.1 ผลการศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์.....	71
4.2 ผลการศึกษา ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน.....	79
4.3 รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างยั่งยืน.....	84
4.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	88
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	90
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	90
5.2 อภิปรายผล.....	92
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	96
บรรณานุกรม.....	98
ภาคผนวก.....	103
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย.....	104
ภาคผนวก ข ภาพประกอบ.....	107
ภาคผนวก ค เอกสารรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	110
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	112
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย.....	116
ประวัติผู้วิจัย.....	119

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่.....	หน้า
รูปภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
รูปภาพที่ 4.4 การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน.....	88

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ อ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนั้น ใช้หมายถึงการระบุชื่อคัมภีร์และระบุเล่ม/ข้อ/หน้า ของพระไตรปิฎกเล่มนั้นๆ เช่น ที.ส. (ไทย), 9/406-443/175-196. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย) เล่มที่ 9 ข้อที่ 406-443 หน้าที 175-196. เป็นต้น อักษรย่อที่ใช้ในที่นี้ มีดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี. (ไทย)	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	ทีฆนิกาย	ปาฏิภวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ส. (ไทย)	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	สังยุตตนิกาย	ขันธาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.สตุตถก. (ไทย)	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ส.อ. (บาลี)	ทีฆนิกาย	สมุจจลวิลาสิณี สีลขันธวรรคคอกกุฎกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.ข.อ. (บาลี)	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.อิตติ.อ. (บาลี)	ขุททกนิกาย	ปรมตลที่ปนี อิติวุตตกคอกกุฎกถา	(ภาษาบาลี)

ปกรณ์วิเสส

มจกตถ. (บาลี)	มจกตถที่ปนี	(ภาษาบาลี)
---------------	-------------	------------

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางของพระพุทธศาสนาสอนให้เข้าใจชีวิตว่า ไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยลำพังแต่จะอิงอาศัยกันบนพื้นฐานของความเข้าใจและเกื้อกูลกัน ในทัศนะของพุทธศาสนาทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันตรงที่เป็นมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะพื้นฐานเหมือนกัน คือ กิน อยู่ หลับ นอนและต้องการความปลอดภัย ฉะนั้นหลักคำสอนพื้นฐาน เพื่อการยังชีพของมนุษย์จึงบอกถึงสิ่งที่มนุษย์ต้องมีเพื่อความอยู่รอด คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเรียกรวมว่าปัจจัย 4 ความเกื้อกูล คือ การช่วยเหลือเพื่อให้อยู่ร่วมกัน เป็นทางออกด้วยการให้ทาน กล่าวถึงคำนี้ส่วนใหญ่จะนึกถึงการไปวัด นำสิ่งของไปถวายพระที่เรียกว่า “ทำบุญ” หรือการบริจาคช่วยเหลือคนจน ที่เรียกกันว่า “ทำทาน” เป็นเรื่องของชาวพุทธที่พยายามจะทำให้คำบาลีมีระดับขึ้น แต่ความเป็นจริง คำนี้มี ความหมายตามรูปศัพท์แปลว่า “ให้” หรือ แปลว่าการชำระล้าง ถือเป็นความดีสำหรับผูกมัดใจข้อหนึ่ง เป็นเครื่องชำระล้าง คือ ล้างความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้องของตนออกไป ในที่สุดก็就会有ความเข้าใจ ช่วยเหลือด้วยถือว่าเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ยึดเหนี่ยวกันไว้เป็นหนึ่งเดียว เมื่อจิตใจของคนเป็นหนึ่งเดียวแล้ว ก็สามารถประสานเป็นหนึ่งและเกิดความมั่นคงจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ คือ ขรവാสนธรรม 4 ประการ ธรรมสำหรับการครองเรือน หรือหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์¹ ได้แก่

1. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริใจ พุดจริง ทำจริง
2. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
3. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งใจทำหน้าที่การงานด้วย ความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย
4. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย ผลประโยชน์ส่วนตน ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น ความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว

หลักธรรม 4 ประการ มีความสำคัญในการครองเรือนและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กล่าวคือ สัจจะ ความจริง เป็นรากฐานให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน ทมะ คือฝึกฝนปรับปรุงตนเป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน ขันติ คืออดทน เป็นเครื่องช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จ เพราะมีความเข้มแข็ง มีพลังที่ช่วยเสริม และจาคะ คือความเสียสละ มีน้ำใจ เป็นเครื่องบำรุงหล่อเลี้ยงมนุษย์ ช่วยให้เกิดความชุ่มฉ่ำสดชื่น ธรรมะ 4 ประการนี้เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นในชีวิต เหมือนกับต้นไม้ที่เจริญงอกงามต้องมีรากฐานที่มั่นคงคือ สัจจะ มีความเจริญเติบโต คือ

¹พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.2543), หน้า 135

หมี มีความแข็งแรงของกิ่งก้านสาขาตลอดจนลำต้น นั่นคือ ชั้นดินซึ่งจะทนต่อดินฟ้าอากาศ ต่อสัตว์ทั้งหลาย ที่จะมาเบียดเบียน และมีเครื่องบำรุงหล่อเลี้ยง เช่นน้ำและอากาศ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้เกิดความชุ่มชื้นสดชื่น กล่าวคือ จาคะ เป็นน้ำใจ เมื่อต้นไม่มีทุนในตัวคือมีน้ำ แร่ธาตุหล่อเลี้ยง ทำให้กิ่งก้านสาขาแผ่ออกไป นำความร่มเย็นสู่พื้นดิน พืช สัตว์ที่อาศัย ร่มเงา ตลอดจนรักษาน้ำในพื้นดินไว้ เช่นเดียวกับคนเรา เมื่อได้สร้างเนื้อสร้างตัว และเครื่องหล่อเลี้ยงขึ้นเป็นกำลังแล้ว ก็ไม่ได้มีกำลังแต่เพียงตัวเองเท่านั้น แต่กลับเอากำลัง และสิ่งที่บำรุงเลี้ยงนั้น ออกมาช่วยเหลือส่งเสริมผู้อื่น และสิ่งนี้กลับมาเป็นผลดีแก่ตัวเอง ด้วยอำนาจของ จาคะนั้น²

วรรณวี ลีธรรมรงค์ ได้กล่าวถึงกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไว้ว่า เป็นวิธีการสร้างสังคมให้เข้มแข็งมิใช่เกิดขึ้นโดยบุคคลเพียงคนเดียวแต่ทุกคนต้องร่วมอุดมการณ์ร่วมคิดร่วมทำ ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรคนที่ต่างจิตต่างใจต่างการกระทำที่มีอยู่ทั่วไปจะสามารถหันหน้าเข้าหากัน ร่วมสร้างสรรค์สังคมในอุดมคตินี้ขึ้นได้ ถ้าปรับพื้นฐานจิตใจของมนุษย์แต่ละคนให้มีระดับใกล้เคียงกันได้แล้ว การสร้างความเข้าใจ การรับรู้ การเรียนรู้กันย่อมเป็นไปได้ง่าย จึงเห็นสมควรใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นปัจจัยในการกล่อมเกล้าจิตใจปรับพื้นฐานความเป็นคน ให้เกิดสำนึกของการเป็นคนดีโดยทั่วหน้า เมื่อคนดีหลายคนมาอยู่ร่วมกัน แล้วในที่สุดจะเกิดภาวะ สังคมดีขึ้นได้เอง³

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ วัดกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต กล่าวคือ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกให้ดีขึ้นมีความมั่นคงในชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตายจุดมุ่งหมายของการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ คือ นำผลกำไรจากการออมมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก ครอบคลุม 5 ด้าน ดังนี้

1. สร้างกองทุนการเงินชุมชนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
2. จัดแบ่งเป็นสวัสดิการชุมชน ให้กับสมาชิก ยามเจ็บป่วย มอบทุนการศึกษาให้เยาวชนในทุกระดับชั้น เติบโตเป็นพลเมืองไทย เช่น การให้ทุนการศึกษา เยาวชนต้องเรียนรู้และฝึกฝนการกราบไหว้ที่ถูกต้องก่อนรับทุน เป็นการสวดเทวกรรมยาทอันดีงามทางอ้อม
3. สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ กับชุมชนเพื่อต่อยอดการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น
4. ใช้หลักธรรมพัฒนาและเสริมสร้างสติปัญญา
5. ช่วยให้ผู้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

หน้าที่หลักของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ประกอบด้วย

1. ทำหน้าที่เหมือนธนาคาร บริการรับฝากและถอนเงิน ยื่นคำ ร้องขอสินเชื่อแต่สวดเทวกรรมความเชื่อที่ว่าใครมีเงินมาออมกับกลุ่มมากจะได้บุญมาก เพราะถือว่าการช่วยเหลือชาวบ้านคนอื่นให้ได้กู้เงินไปทำประโยชน์
2. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ มีเงินปันผลแบ่งให้ทุกคนคล้ายกับ “สหกรณ์”
3. เมื่อเกิดการเจ็บป่วย มีเงินช่วยเหลือกรณีเป็นผู้ป่วยใน

² พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต), กลยุทธ์การครองเรือนอย่างมีความสุข(ออนไลน์), แหล่งที่มา : agalico.com, 3 มีนาคม 2551,

³ วรรณวี ลีธรรมรงค์, เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด, วารสารธนาคารเกษตรและสหกรณ์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๙๒ (ธันวาคม ๒๕๔๓- มีนาคม ๒๕๔๔), หน้า ๘๐ - ๘๓.

4. กรณีสมาชิกเสียชีวิต ได้รับเงินช่วยเหลือในการทำศพ

จุดเด่นที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ แตกต่างจากกลุ่มออมทรัพย์ฯ อื่นคือ มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ รับฟังปัญหา ความคิดเห็นของชาวบ้านด้วยความเป็นกลาง สมาชิกมีสิทธิเท่าเทียมกันเข้าเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่แรกเกิด ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าใกล้ธรรมะโดยใช้วัดเป็นสำนักงานจัดกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักเชื่อมโยงความคิดบริหารจัดการกลุ่ม สร้างระบบความสัมพันธ์ในชุมชน พื้นฟูระบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน สามารถบอกสอนกันเองได้เหมือนระบบสังคมในอดีต การดูแลซึ่งกันและกันของคนในสังคมจะเป็นพลังทำให้สังคมปราศจากอบายมุขของทุนเงินออมและกองทุนสวัสดิการเติบโตอย่างเป็นรูปธรรม สมาชิกของกลุ่มมีที่พึ่งมีหลักประกันที่มั่นคงและยั่งยืน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประการสำคัญคือสมาชิกของกลุ่มมีการหล่อหลอมจิตใจ มีความสามัคคี มีความเอื้ออาทรกัน ทำให้กองทุนต่าง ๆ นำระบบอย่างในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนและสังคมอย่างกว้างขวางความตื่นตัวในการจัดสวัสดิการโดยชุมชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดสวัสดิการ ได้มีเครือข่ายองค์กรชุมชนดำเนินการประมาณ 500 เครือข่าย สามารถจำแนกรูปแบบการจัดสวัสดิการองค์กรชุมชน ได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. จัดในลักษณะกองทุนสงเคราะห์ ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนที่ทำงานในเชิงสงเคราะห์อยู่แล้ว เช่น เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้น

2. จัดในลักษณะกองทุนสงเคราะห์ร่วมกับกองทุนหมุนเวียน ลักษณะกองทุนสงเคราะห์ ใช้จ่ายเป็นเงินสงเคราะห์รายเดือน ซึ่งเงินจะหมดไปถ้าไม่มีการเพิ่มเติมเหมือนกับประเภทกองทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เป็นการสนับสนุนทุนอาชีพ ซึ่งคืนเงินต้นไว้ที่กองทุนเดิมส่วนดอกเบี้ยเพิ่มในกองทุนสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือผู้ยากลำบากรายอื่นต่อไป

3. การสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นการสมทบอัตรา 1:1 ตามวงเงินกองทุนสวัสดิการกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอยู่เดิม โดยมีเงื่อนไขว่าใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดขึ้น และเครือข่ายต้องรับผิดชอบสวัสดิการของผู้ด้อยโอกาสที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นโครงการของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน

ปัจจุบันเครือข่ายองค์กรชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชน ส่วนใหญ่ตั้งเป้าหมายการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมตั้งแต่ เกิดจนถึงตาย เหนือสิ่งอื่นใดในการจัดสวัสดิการโดยชุมชนคือ น้ำใจที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ที่ได้ให้คำนิยาม ไว้ว่า สวัสดิการชุมชน (Community Security) หมายถึงกิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนร่วมกันคิดขึ้นและร่วมกันจัดการ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต โดยนำเอาทุนของชุมชนมาใช้อย่างชาญฉลาด ก่อให้เกิดผลบียั่งยืนสำหรับตนเองและลูกหลานวันหน้า ทั้งทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา เงิน ผลผลิตรวมทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม และยังสอดคล้องกับ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

สวัสดิการชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิต เป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญคือ ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่ายเกิดความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข

จากผลของการก่อตั้งและพัฒนา ทำให้มีกองทุนสวัสดิการที่เติบโตอย่างเข้มแข็งมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ ส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มฯ ได้ปฏิบัติตามแนวทางวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงสมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารของกลุ่มฯ จะรู้ความเข้าใจในกองทุนสวัสดิการ สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีความมั่นคงในชีวิตอย่างยั่งยืน กล่าวคือ มีความมั่นคงในชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายตามภารกิจ

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาว่า สมาชิกกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์ฯ วัดกันหอมได้ ตำบลกันหอมได้ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีความมั่นคงในชีวิต ในมิติต่าง ๆ ตามภารกิจ หรือไม่อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์

1.2.2 ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.2.3 รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.3.1 รูปแบบ หลักการ สภาพปัญหาการบริหารกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์ในปัจจุบัน

1.3.2 วิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3.3 แนวทางแก้ไขการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3.4 การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมสวัสดิการของชุมชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างยั่งยืน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1.4.1.1 สภาพปัญหาการบริหารกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์ในปัจจุบัน

1.4.1.2 ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.4.1.3 แนวทางแก้ไขการบริหารจัดการกลุ่มฯ จะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ วัดกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, วัดกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอม อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, วัดท่าโสม อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด

1.4.2.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ 34 รูป/คน เพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) พระสงฆ์ที่ปรึกษาภิกษุและคณะ	จำนวน 4 รูป
2) ผู้นำกลุ่ม 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ได้แก่
ประธานกลุ่ม, รองประธานกลุ่ม, กรรมการ
เหรัญญิก และเลขานุการ	จำนวน 15 คน
4) ประชาชนที่เป็นสมาชิก	จำนวน 15 คน
	รวม 34 รูป/คน

1.4.2.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามทั้งสิ้น 1 ปีงบประมาณ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2562 ถึง เดือนกันยายน 2563

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

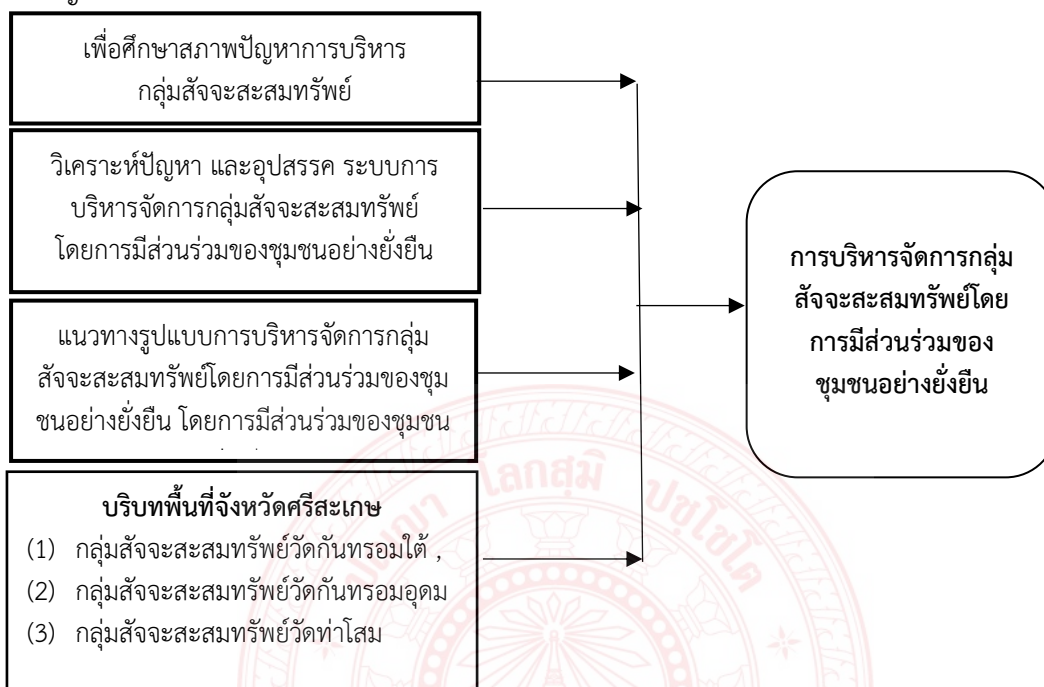
1.5.1 การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยกระบวนการในการบริหาร และทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เท่านั้น

1.5.2 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หมายถึง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรม ครอบครองชีวิต ที่ตั้งอยู่ใน อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดกันทรอมใต้, กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดกันทรอมอุดม

1.5.3 ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีถิ่นอาศัยในพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และสามารถดำเนินงานกิจกรรมใดๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ ในที่นี้หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดศรีสะเกษ

1.6 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

ด้านวิชาการ คือ ผลิตผลงานออกสู่ระบบการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเรื่องนี้นำไปสู่

- 1) ได้รูปแบบ หลักการ และการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
- 2) ได้มีการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
- 3) ได้แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
- 4) ได้มีการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางให้หน่วยงานต่างๆ ผู้นำชุมชนนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
- 5) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และประสานประโยชน์ร่วมกันในด้านการศึกษาวิจัย การนำไปใช้ประโยชน์ และการวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

2.1.5 แนวคิด และทฤษฎีหลักการมีส่วนร่วม

2.2 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

2.2.1 ผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

2.2.2 การปลูกฝังค่านิยมของการพึ่งตนเองให้แก่ชาวบ้าน

2.2.3 การก่อตั้งโครงการออมทรัพย์แก่ชาวบ้าน

2.3 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

มีนักบริหาร นักวิชาการ ผู้ทรงความรู้ ทรงคุณวุฒิ และนักการศึกษามากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การ

บริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 2,500 ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร¹

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือจัดการงาน (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์การต่างๆ ให้ได้บรรลุผลสำเร็จลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์การนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดจนทั้งแนะนำสั่งสอนอบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย และตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม¹⁹

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึงการกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ²

จันทรานี สงวนนาม ได้สรุปว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)³

สุธี สุทธิสมบุญ และสมาน รังสิโยภษณ์ ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน⁴

¹พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 4.

²พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2548), หน้า 26.

³จันทรานี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (ม.ท.ป, 2536), หน้า 4.

⁴สุธี สุทธิสมบุญ, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., 2536), หน้า 12.

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด⁵

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ⁶

สมยศ นาวิการ ได้ศึกษาความหมายและแนวคิดในการบริหารของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ลูเธอร์ กุลิก (Luther Gulick) อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ ได้ให้ทัศนะว่า การบริหารเป็นศาสตร์สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องกระทำอะไรภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้⁷

ธนจรัส พูนสิทธิ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ เทอร์รี่ (Terry) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น⁸

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบด้วย⁹

พยะยม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคุมไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้¹⁰

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การ

⁵ธงชัย สันติวงษ์, *องค์การและการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2537), หน้า 26.

⁶ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, *เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา*, (เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, 2542), หน้า 11.

⁷สมยศ นาวิการ, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2544), หน้า 18.

⁸ธนจรัส พูนสิทธิ, *การจัดการองค์การและการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2541), หน้า 20.

⁹ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, *องค์การและการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, 2534), หน้า 12.

¹⁰พยะยม วงศ์สารศรี, *องค์การและการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, 2542), หน้า 36.

บริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล¹¹

สมาน รังสียกฤษฎ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงาน เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน¹²

สัมพันธ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง จัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน¹³

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ 2 นัย คือ 1) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปัญหํ ปริหริตํ สมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป 2) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง¹⁴

สมคิด บางโม ได้สรุปว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁵

ประดิษฐ์ บอดิฉิน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า กระบวนการที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การดำเนินงานและการควบคุม เพื่อใช้ให้กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยคนและทรัพยากร¹⁶

เฮอร์เบิร์ต เอ ไซมอน (Herbert A. Simon) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก¹⁷

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

¹¹สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, 2514), หน้า 3.

¹²สมาน รังสียกฤษฎ์, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2537), หน้า 1.

¹³สัมพันธ ภูไพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, 2542), หน้า 16.

¹⁴สิริภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2545), หน้า 140.

¹⁵สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2545), หน้า 61.

¹⁶ประดิษฐ์ บอดิฉิน, **กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2538), หน้า 13.

¹⁷เฮอร์เบิร์ต เอ ไซมอน (Herbert A. Simon) อ้างถึงในเดิมนักดี ทองอินทร์ ผศ.ดร., **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า 3.

อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ วิธีการปฏิบัติงานและคุณธรรมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความเจริญมั่นคงกับองค์กรในทุก ๆ ด้าน และการบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าการบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกัน

ของกลุ่มบุคคลในองค์กร มีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวองค์กรโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารโดยทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนการวิธี หรือเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการบริหาร ซึ่งในการบริหารนั้น จะต้องมีการลำดับรายการก่อนหลังว่า จะต้องทำอะไรก่อนและต่อ ๆ ไปจะทำอะไร ซึ่งจัดว่าเป็นหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ อย่างชัดเจนในงานการบริหารนั้น มีนักปราชญ์ นักวิชาการ และนักบริหารทั้งในประเทศและต่างประเทศตลอดจนนักการศึกษา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร ไว้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จ โดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้¹⁸

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร
2. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ
3. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ
5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

¹⁸พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 3 - 5.

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of School Administration) อ้างถึงในธีระรัตน์ กิจจารักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ คือ¹⁹

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า
2. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหา กำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
3. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ
4. การประสานงาน (Co – ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก
5. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

เด่น ชะเนตียัง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (knowledge) มีหลักเกณฑ์ (principle) และทฤษฎี (theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัติมันจะขึ้นอยู่ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งเป็นเรื่องศิลป์ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลป์²⁰

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้น บางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ หรืออาจกล่าวว่า

¹⁹ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, 2542), หน้า 67.

²⁰เด่น ชะเนตียัง, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2533), หน้า 52.

“การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำเอา นโยบายและแผนไปดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้²¹

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อ องค์การ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และ ต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะ บริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

2. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือเพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึง ความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

3. มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms หรือ 6 Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่ง กันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

4. ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุ เป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงความสามารถของ องค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ อยุ่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ²²

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจและการ บริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาว ขององค์การประกอบการกำหนดกลยุทธ์ และ การควบคุมกลยุทธ์ จะมุ่งตรวจสอบ ประเมินโอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายนอก และ มุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง อุปสรรคภายใน สภาพแวดล้อมภายในบริษัท²³

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำ โครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับ องค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (one best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับ สถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้อง

²¹ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535), หน้า 5.

²²สมคิด บางโม, การบริหาร, หน้า 62-63.

²³สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า

ศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ²⁴

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์การใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นพนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง²⁵

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงแนวคิดของ ฟาโย (Henry Fayol) นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ 5 ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้²⁶

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต
2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่ โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน
3. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้
4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ
5. การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

เสนาะ ตีเยาว์ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร 5 ลักษณะ²⁷ คือ

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สาเหตุสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้

²⁴ สมยศ นาวิการ, *การบริหารตามสถานการณ์*, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2545), หน้า 49.

²⁵ สุพิน เกษาคุปต์, *การจัดการปฏิบัติงาน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 92-93.

²⁶ คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, *สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549), หน้า 9 .

²⁷ เสนาะ ตีเยาว์, *หลักการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 1-2.

2. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

3. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงต้องตระหนัก 2 ข้อใหญ่ ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์จึงเป็นการศึกษาถึงเรื่องการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการนั้นจะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหาร จะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน และ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารเชิงกลยุทธ์

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคมส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตน

เนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล²⁸ ดังนี้

1. ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หากใช้สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มผู้เกียจคร้าน 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 เพื่อถือตามพระวินัย 1²⁹

2. ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนักพระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีกพระองค์ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนาเช่นการ ให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

3. ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหมายหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษ

ตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นต้น

และจากการศึกษาตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย 10 ประการ คือ

²⁸ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 42-43.

²⁹อง.ทก.(ไทย) 20/436/109.

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนาวิธีการ (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

2. การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันเป็นอย่างดี

3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

4. การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

5. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

6. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

7. การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

8. การสื่อสารข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

9. การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

10. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน³⁰

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร ควรประกอบด้วย 4 ประการ คือ

1. การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น

2. การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน

³⁰ พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542), หน้า 64-72.

3. การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

4. การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง³¹

กุลลิคส์ เอล. และ เออร์วิค เจ. (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญหรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

1. การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

2. การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

3. การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

4. การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

5. การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6. การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

7. การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบัญชี การใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน³²

วิลเลียม อูชิ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้

1. การจ้างงานระยะยาว
2. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
3. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
4. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
5. การควบคุมในตัวเองไม่ใช่วิธีการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ

³¹โรจน์ สารัตนะ, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทยวิสูตร, 2542), หน้า 11.

³²Gulick L. and Urwick J., *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp.18-19.

6. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง

7. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว³³

จากการศึกษาทบทวนเอกสารสรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้นมีหลากหลายทฤษฎี และมีหลักการที่คล้ายกันและมีทิศทางเดียวกันคือให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด และการที่ผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ จะนำทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้นั้นต้องศึกษาอย่างจริงจังถึงความเหมาะสมและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่องค์กรจะได้รับ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ทั้งทางด้านวัฒนธรรมองค์กร และทรัพยากรที่มีอยู่ แล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้จนเกิดเป็นระบบการบริหารที่ดีมีคุณภาพ ก็จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่องค์กรนั้นได้

2.1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

สำหรับการบริหารและการจัดการที่ได้ให้นิยามและความหมายมาแสดงไว้แล้วนั้น มีนักวิชาการได้แสดงแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ไว้มากมาย โดยสามารถแบ่งแนวคิด ทฤษฎีทางการจัดการได้ตามยุคสมัยที่นักวิชาการสร้างขึ้น โดยในงานวิจัยนี้จะนำมาแสดงเฉพาะแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นหลัก

ก. แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การจัดระบบแนวความคิดทางด้านการจัดการนั้นเริ่มต้นในช่วงที่มีการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมในประเทศอังกฤษ ระหว่างศตวรรษที่ 18 และ 19 และได้มีการปรับปรุงพัฒนาเรื่อยๆ มาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งแนวความคิดออกเป็น 6 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. แนวความคิดการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management School)
2. แนวความคิดการจัดการเป็นกระบวนการ (Management Process School)
3. แนวความคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations School)
4. แนวความคิดด้านระบบสังคม (Social System School)
5. แนวความคิดด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical School)
6. แนวความคิดด้านระบบ (Systems School)

การจัดการโดยทั่วไปในปัจจุบันมักจัดระบบแนวความคิดเป็นสองแนวคือเป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นศิลปะ (Management : Science or Art) การจัดการโดยทั่วไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนการวิธี หรือเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการจัดการ ซึ่งในการจัดการนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ก่อนหลังจากจะต้องทำสิ่งใดก่อนและต่อๆ ไปจะทำอะไร ซึ่งจัดว่าเป็นหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการจัดการจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน

พยอม วงศ์สารศรี³⁴ นักวิชาการด้านบริหารจัดการได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ด้วยเหตุผลต่อไปนี้ คือ

³³William Ouchi, *Organization and Management* , (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p.283.

³⁴ พยอม วงศ์สารศรี, *องค์การและการจัดการ*, หน้า 35-36.

การที่กล่าวว่าจัดการเป็นศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ (Management is Science) ก็เพราะองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่ได้มามีลักษณะเป็นระบบและหลักการต่างๆ ได้ผ่านกระบวนการศึกษาอย่างต่อเนื่องจากผู้จัดการและนักวิจัยจำนวนมากและความรู้เหล่านี้ยังได้มีการศึกษาพัฒนาปรับปรุงจากหลักฐานการสังเกตและการทดลองอยู่เรื่อยมา แต่อย่างไรก็ตามความรู้ที่ได้มาไม่ได้มีลักษณะเที่ยงตรงเหมือนกับวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ เช่น เคมี ฟิสิกส์

และการที่กล่าวว่า จัดการเป็นศิลปะด้วยนั้น (Management is Also an Art) เนื่องมาจากการจัดการเป็นวิธีการนำความรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการบรรลุผลดังที่ปรารถนา จนมีผู้กล่าวว่า จัดการเป็นศิลปะของศิลปะ (Management is The Art of Arts) ก็เพราะการจัดการต้องใช้เทคนิควิธีการจัดการองค์การและนำความสามารถพิเศษของสมาชิกในองค์การมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์การ ดังนั้น ผู้จัดการจึงได้รับสมญานามว่านักศิลปะ (Artist) เพราะจะเป็นผู้นำความรู้ที่ได้รับจากศาสตร์ของการจัดการมาดำเนินการจัดการทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัตถุเพื่อให้เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อองค์การให้มากที่สุด

พัฒนาการของศาสตร์ทางด้านการบริหารจัดการจึงเป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับหลักการของการบริหารจัดการและวิธีการประยุกต์ความรู้เหล่านี้มาใช้กับองค์การลักษณะต่างๆ ในการนำหลักการบางหลักการไปประยุกต์ใช้อาจไม่เกิดผลดังที่ปรารถนา ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่สำคัญที่ว่า การบริหารจัดการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ มนุษย์มีความซับซ้อนและแปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่จึงเป็นการยากยิ่งที่จะทำนายพฤติกรรมมนุษย์ได้อย่างเที่ยงตรงจึงจำเป็นที่จะต้องทำการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการนั้นๆ เพื่อให้ได้ซึ่งวิธีการและเทคนิคต่างๆ ที่ค้นพบระหว่างขณะที่ดำเนินการปฏิบัติ ผู้จัดการที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องมีศิลปะในการประยุกต์ความรู้เหล่านี้ กล่าวในลักษณะง่ายๆ ก็คือ วิทยาศาสตร์สอนให้เรามีความรู้ มีวิชาการ แต่ศิลปะสอนวิธีการปฏิบัติ นั่นเอง

ฉะนั้น วิทยาศาสตร์และศิลปะจึงเป็นสิ่งที่ประกอบซึ่งกันและกันให้เกิดภาพที่สมบูรณ์ขึ้น เปรียบเหมือนเหรียญที่มีด้านหัวและด้านก้อย ต้องมีความสมดุลระหว่างด้าน 2 ด้าน จึงจะทำงานนั้นประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง ดังนั้น บุคคลที่มีความรู้ทางด้านการจัดการและมีความสามารถในการจัดการจะเป็นบุคคลที่นำไปสู่การดำเนินไปในทิศทางที่ประสบความสำเร็จสูงสุด ผู้จัดการที่ประสบความสำเร็จจึงต้องเป็นทั้งนักวิทยาศาสตร์และนักศิลปะที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ก็เพราะมีความรู้และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ หลักการต่างๆ อยู่เสมอ และที่เป็นนักศิลปะก็เพราะจะต้องรู้จักประยุกต์ความรู้ที่ได้มาแก้ปัญหาในการจัดการบุคคล วัสดุ เครื่องจักร วิธีดำเนินการและการเงินในองค์การให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการท่านอื่นๆ แสดงทัศนะในทำนองเดียวกันนี้ เช่น สุพจน์ บุญวิเศษ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหารจัดการนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ศาสตร์นั้นต้องรู้ (To Know) ในเนื้อหาทางการบริหารจัดการ ส่วนศิลป์เป็นการนำความรู้ไปปฏิบัติหรือทำ (To Do) ดังนั้น การจัดการจึงเป็นทั้งสองอย่างคู่กัน ผู้บริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จจึงมักเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลปะในการบริหารจัดการอยู่ในตัวเอง³⁵ ส่วนของ สมคิด บางโม แสดงความเห็นเห็นว่า ผู้จัดการที่ดีควรยึดถือว่า

³⁵ สุพจน์ บุญวิเศษ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร, (ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542), หน้า 9.

การจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ผู้จัดการควรหมั่นศึกษาหาความรู้ในด้านการจัดการเพิ่มเติมอยู่เสมอ ติดตามผลงานการวิจัย ทฤษฎีและหลักการใหม่ๆ ตลอดจนพยายามใช้ความสามารถของตนเองปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำอีกด้วย³⁶ ซึ่งจะเห็นว่านักวิชาการชาวไทยส่วนใหญ่จะประยุกต์แนวความคิดทั้งสองแนวเข้าด้วยกันโดยมีนำเสนอความคิดเห็นเป็นประเด็นให้เห็นได้อย่างเด่นชัด ดังเช่นที่ บรรยงค์ โตจินดา³⁷ ได้แสดงทัศนะไว้ ได้แก่

1. แต่ก่อนถือว่าการจัดการให้ได้รับผลสำเร็จนั้นเป็นศิลปะหรือศิลป์ (Art) ในปัจจุบันนี้การจัดการที่จะให้ได้รับความสำเร็จนั้นจะเป็นศิลปะการใช้ความสามารถหรือทักษะในการดำเนินงานให้ได้รับความสำเร็จมากกว่าอย่างอื่น

2. ในเชิงศิลป์นี้ถือว่า การจัดการจะสำเร็จหรือไม่แค่นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะในการจัดการของผู้จัดการเป็นสำคัญ

3. ต่อมาเรื่องของจัดการนั้นได้มีการศึกษาอย่างมีระบบและได้มีการคิดค้นหลักการต่างๆ ในการจัดการและมีความจำเป็นในการปรับปรุงหลักการให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ๆ การจัดการจึงกลายเป็นศาสตร์ (Science) หรือวิทยาการหรือเทคโนโลยี (Technology) สาขาหนึ่ง

4. ในปัจจุบันนี้การจัดการเป็นศาสตร์ที่มีความก้าวหน้า มีการคิดค้น มีการวิจัยและพัฒนาไปอย่างกว้างไกลมาก

5. แต่อย่างไรก็ตามทุกวันนี้มีการยอมรับอยู่ว่า แม้ว่าการจัดการหรือการบริหารนั้นเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งมีการศึกษากันอย่างมีระบบก็ตาม และผู้ซึ่งได้รับความสำเร็จในการจัดการหรือการบริหารนั้นต้องอาศัยศิลปะอยู่มาก สมัยก่อนยอมรับว่าเป็นศิลป์เพราะเป็นเรื่องของความสามารถส่วนบุคคล สมัยนี้ถือว่าเป็นศิลป์เพราะเป็นเรื่องของความสามารถและทักษะในการดำเนินงานมากกว่าอย่างอื่น ขณะเดียวกันปัจจุบันยอมรับว่าเป็นศาสตร์ด้วยเพราะสามารถศึกษาได้อย่างมีระบบและมีการคิดค้นเป็นหลักการต่างๆ และนำไปปฏิบัติได้ผล

จากการศึกษาแนวคิดที่ผ่านมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การจัดการนั้นเป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ โดยขั้นตอนกระบวนการในการศึกษาหาความรู้อย่างมีระบบและได้มีการคิดค้นหลักการต่างๆ ในการจัดการและมีการปรับปรุงหลักการให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ จัดเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนความสามารถและทักษะในการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการดำเนินงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์จากความรู้ที่ได้ศึกษามานั้นจัดเป็นศิลปศาสตร์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ

ทฤษฎี หมายถึง แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์มีการทดสอบและการสังเกตจนเป็นที่แน่ใจ ทฤษฎีเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นข้อสรุปอย่างกว้างๆ ที่พรรณนาและอธิบายพฤติกรรมในการจัดการองค์การทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์บ่อยๆ ก็จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั่วไป

³⁶ สมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ, หน้า 61.

³⁷ บรรยงค์ โตจินดา, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทรวมสาสน์ (1977) จำกัด, 2542), หน้า 25.

และชี้แนะสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการจัดการองค์การที่นักวิชาการหลายท่านได้เสนอไว้ โดยแสดงสรุปทฤษฎีตามช่วงระยะเวลา³⁸ ได้ดังนี้

- ก) ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม
 - 1) แนวคิดของเฟรดริก ดับบลิว เทย์เลอร์ (The One Best Way)
 - 2) แนวคิดของอองรี ฟาโยล (การบริหารงานตามหน้าที่ โดยกระบวนการจัดการ 5 อย่าง หรือ POCCC)
 - 3) แนวคิดของไลนดัล เออวิกและลูเธอร์ กูลิค (POSDCoRB MODEL)
 - 4) แนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (องค์การแบบระบบราชการ)
- ข) ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิมใหม่หรือแบบมนุษยสัมพันธ์
 - 1) แนวคิดของเอลตัน เมโย บิดาแห่งการบริหารงานแบบมนุษยสัมพันธ์
 - 2) แนวคิดของอับราฮัม มาสโลว์
 - 3) แนวคิดของดักลาส แมคเกรเกอร์ ทฤษฎี X และ Y
 - 4) แนวความคิดของเพตเตอร์ก เฮิร์ชเบิร์ก ทฤษฎี 2 ปัจจัย (แรงจูงใจ)
- ค) ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่
 - 1) ทฤษฎีระบบ IPOFE Input-Process-Output-Feedback-Environment
 - 2) ทฤษฎีการจัดการตามสถานการณ์
- ง) ทฤษฎีองค์การยุคหลังใหม่หรือยุคไร้ระเบียบ

ก) ทฤษฎีองค์การสมัยดั้งเดิม (The Classical Organization Theory)

1) ทฤษฎีการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ของเฟรดริก ดับบลิว เทย์เลอร์

เฟรดริก ดับบลิว เทย์เลอร์ (Frederick W. Taylor) วิศวกรชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอทฤษฎีการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) และได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์โดยนำแนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์มาใช้ในการจัดการเป็นคนแรก ซึ่งแนวความคิดที่สำคัญ คือ แนวความคิดที่ว่า ค้นหาหนทางที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน (The One Best Way) โดยมองว่าการทำงานทุกอย่างในองค์การจะมีวิธีการที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว นอกเหนือจากนี้ เทย์เลอร์ ได้พัฒนาวิธีการจ่ายค่าจ้างต่อหน่วยแบบสองระดับ (Different Rate System) ซึ่งเป็นคนแรกที่จ่ายค่าจ้างเป็นรายชิ้น เพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนทำงาน ปรัชญาการจัดการของเทย์เลอร์³⁹ ได้แก่

- 1. ทำการศึกษางานแต่ละส่วนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และพัฒนาวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับการทำงานแต่ละอย่าง
- 2. ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการคัดเลือกและการฝึกอบรมพนักงานและมอบหมายความรับผิดชอบให้ทำงานที่เหมาะสมที่สุดสำหรับแต่ละคน
- 3. มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและพนักงาน

³⁸ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไทวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 10-25.

³⁹ กิตติ์สุนทร เตียววัฒนาตระกูล ว่าที่ ร.ต., **ทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

4. แบ่งงานและความรับผิดชอบในงานเป็นส่วนต่างๆ

เทย์เลอร์ กล่าวว่า ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือ จัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เทย์เลอร์ มองคนงานแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่สามารถปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตขององค์กรได้ แนวความคิดที่ว่า “The One Best Way” คือประสิทธิภาพของการทำงานสูงสุดจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 3 อย่าง คือ

1. เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection)
2. ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training)
3. หาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation)

ในงานวิจัยเรื่อง “เวลาและการเคลื่อนไหว” (Time and Motion Studies) เทย์เลอร์ เชื่อว่ามีวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงวิธีเดียวที่ดีที่สุด เขาเชื่อในวิธีการแบ่งงานกันทำ ผู้ปฏิบัติระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อระดับบน เทย์เลอร์ เสนอระบบการจ้างงาน(จ่ายเงิน) บนพื้นฐานการสร้างแรงจูงใจ

จากการศึกษาสามารถสรุปหลักทฤษฎีการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) ของเทย์เลอร์ได้ว่า ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 หลักการ คือ

1. การแบ่งงาน (Division of Labors)
2. การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)
3. การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive Payment)

2) ทฤษฎีการจัดการการปฏิบัติการของ อองรี ฟาโยล

อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการการปฏิบัติการ (Operational Management Theory) หรือนักวิชาการบางท่านถือว่าเป็นบิดาของการบริหารจัดการสมัยใหม่ด้วย รวมทั้งเป็นผู้เสนอทฤษฎีบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) อองรี ฟาโยล เชื่อว่าการบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะและสนใจที่จะศึกษาองค์การโดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Managerial Activities) การบริหารงานตามหน้าที่โดยกระบวนการจัดการ 5 อย่าง หรือ POCCC ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การควบคุม (Controlling)

โดยทั้ง ฟาโยล และ เทย์เลอร์ จะเน้นที่ตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงานและวิธีการทำงานว่าได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่จะไม่มองด้าน “จิตวิทยา”

อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) เป็นนักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส มีประสบการณ์ด้านการบริหารองค์การของรัฐบาลใหญ่ ได้นำเสนอหลักการที่เขาเรียกว่า หลักการจัดการ 14 ประการ (Fayol's Fourteen Principles of Management)⁴⁰ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. การจัดแบ่งงาน (Division of Work) หลักการก็คือการทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกัน ได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility)⁴¹ ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้น มีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็ต้องติดตามไปด้วย

3. ความมีวินัย (Discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือพนักงานต้องเชื่อฟังและเคารพกฎเกณฑ์ขององค์การ การที่คนจะมีวินัยที่ด้นั้นเกิดจากความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้ เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์การ ก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ

4. เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคนจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชาจะมีลักษณะเป็นทอดๆ ไป แต่ละคนจะรู้ว่าใครคือเจ้านายของตน

5. เอกภาพในทิศทาง (Unity of Direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์การจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับแผนเดียวกัน และจากหัวหน้าคนเดียว

6. ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์การนั้นจะต้องยอมรับว่าผลประโยชน์ขององค์การจะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว

7. มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (Remuneration) คนทำงานแม้จะต้องเห็นแก่ผลประโยชน์ขององค์การเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่องค์การก็ต้องทำหน้าที่จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถและเป็นไปอย่างยุติธรรม

8. ระบบการรวมศูนย์ (Centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้หมายถึงระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจ หรือรวมอำนาจเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์การที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ

9. สายบังคับบัญชา (Scalar Chain) หมายถึง สายการบังคับบัญชาจากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็จะเป็นไปตามนี้ คือจะเป็นไปตามระดับชั้น อย่างไรก็ตามถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้า ก็ให้มีการข้ามชั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อยกเว้นระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

⁴⁰ กิตติสุนทร เตียววัฒนาตระกูล ว่าที่ ร.ต., **ทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

⁴¹ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไทฉนวนบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, หน้า 18.

10. ความเป็นระบบระเบียบ (Order) หมายถึง คนก็ดี หรือวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายก็ดี จะอยู่ในที่อันเหมาะสมในเวลาอันเหมาะสม ความเป็นระบบระเบียบนี้ในบางส่วนหนึ่งหมายความว่าถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น คนงานป่วย ลางาน งานก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบทำให้รู้งานกัน

11. ความเท่าเทียมกัน (Equity) ในที่นี้ ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตา และยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการ มิใช่จะทำอะไรได้ตามใจ

12. ความมั่นคง และสามัญฐานะของบุคลากร (Stability of Tenure of Personnel) ทั้งนี้โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อยๆ นั้นจะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้ เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

13. การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

14. วิญญาณแห่งหมู่คณะ (Esprit de Corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความราบรื่น และความเป็นปึกแผ่นในหมู่คณะ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีของ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) ที่ผ่านมาข้างต้นสามารถสรุปลักษณะสาระสำคัญหลักๆ ได้ดังนี้ หลักการทำงานเฉพาะทาง (Specialization) คือการแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง ส่วนหลักสายบังคับบัญชา เริ่มจากบังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำสุด โดยอาศัยหลักความเป็นเอกภาพของการบังคับบัญชา (Unity of Command) หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (Span of Control) ผู้ดูแลหนึ่งคนต่อ 6 คนที่จะอยู่ใต้การดูแลจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด ใช้การสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) การสื่อสารโดยตรงจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง ใช้หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด คือ ไม่ควรมีสายบังคับบัญชายืดยาว หลายระดับมากเกินไป และใช้หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายบังคับบัญชาและสายเสนาธิการ (Line and Staff Division)

3) แนวคิดของไลน์ดัล เออวิกและลูเธอร์ กุลิค (POSDCoRB MODEL)

ไลน์ดัล เออวิกและลูเธอร์ กุลิค (Luther H. Gulick and Lyndall Urwick) เป็นผู้คิดรูปแบบการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินกิจกรรม 7 ประการ มาใช้ในการบริหารจัดการในวงการบริหารจะรู้จักการดำเนินการทั้ง 7 ประการนี้เป็นอย่างดี โดยมีคำย่อว่า POSDCoRB (Co คือคำเดียวกัน) มีการนำรูปแบบการจัดการของทั้งสองไปใช้ในการจัดการองค์การสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง แนวความคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการของทั้ง ฟาโยล (Henri Fayol) เทย์เลอร์ (Frederick W. Taylor) และ เวเบอร์ (Max Weber)⁴²

การดำเนินงานกิจกรรมในการจัดการของกุลิค และ เออวิก (Luther H. Gulick and Lyndall Urwick) ซึ่งได้เสนอกิจกรรมสำหรับการจัดการไว้ 7 ประการ ซึ่งเรียกย่อๆ ว่า POSDCoRB

⁴² กิตติสุนทร เตียววัฒนะกุล ว่าที่ ร.ต., ทฤษฎีการบริหารการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

กิจกรรมสำหรับการจัดการนี้ได้สรุปไว้ในหนังสือ “Papers on The Science of Administration” ในปี ค.ศ. 1936 โดยมีวิธีการดำเนินกิจกรรมสำหรับการบริหารจัดการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงาน วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงาน ก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดหน้าที่ของบุคคล หรือหน่วยงานต่างๆ รวมถึงวิธีติดต่อประสานงานระหว่างกัน

3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคคล การสรรหาการพัฒนาบุคคล และการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) หมายถึง การสั่งการหลังจากการพิจารณาและติดตามผลการปฏิบัติ

5. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การสร้างความร่วมมือกันระหว่างบุคคลในตำแหน่งต่างๆ หรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

6. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การแจ้งให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาทราบความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน

7. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การทำโครงการจัดสรรงบประมาณการทำบัญชี และการควบคุมการใช้จ่ายให้รัดกุม⁴³

จากการศึกษาแนวคิดของ ไลน์ดัล เออวิกและลูเธอร์ กุลลิค (Luther H. Gulick and Lyndall Urwick) สรุปได้ว่าทั้งสองนั้นวางแนวทางการดำเนินงานตั้งแต่ก่อนก่อเกิดองค์การจนกระทั่งเป็นองค์การที่สมบูรณ์โดยให้ความสำคัญกับ การควบคุม การสั่งการ การประสานงาน และการติดตามรายงานผล โดยมีการจัดงบประมาณเป็นส่วนสนับสนุน แต่หัวใจหลักของแนวคิดนี้จะขึ้นกับการประสานงานระหว่างหน่วยงานย่อยต่างๆ และภาวะผู้นำของผู้เป็นหัวหน้า

4) ทฤษฎีการจัดการแบบระบบราชการของแมกซ์ เวเบอร์

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เป็นนักสังคมวิทยา ชาวเยอรมัน ได้นำเสนอทฤษฎีการจัดการแบบระบบราชการ (Bureaucratic Management) แมกซ์ เวเบอร์ เห็นว่าเป็นลักษณะองค์การที่เป็นอุดมคติที่องค์การทั้งหลายควรจะเป็น หากได้รับการพัฒนาในระดับที่เหมาะสม โดยสรุปแล้วแนวคิดการจัดการของ แมกซ์ เวเบอร์ มี 6 ประการดังนี้⁴⁴ คือ

1. องค์การต้องมีการจัดแบ่งงานออกเป็นส่วนๆ เพื่อให้แต่ละส่วนงานได้มีโอกาสทำงานในส่วนที่ง่ายพอ และมีการกำหนดงานนั้นๆ ให้ชัดเจนและไม่สับสน (Division of Labor)

⁴³ พรนพ พุกกะพันธ์, ภาวะผู้นำและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักต์, 2544), หน้า 3-4.

⁴⁴ กิตติสุนทร เตียววัฒนาตระกูล ว่าที่ ร.ต., ทฤษฎีการบริหารการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

2. องค์การนั้นต้องมีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น (Authority Hierarchy) โดยสำนักงานหรือตำแหน่งต่างๆ ถูกจัดให้เป็นลำดับชั้น โดยสำนักงานและตำแหน่งงานที่อยู่ใต้หน่วยงานหรือตำแหน่งงานนั้นจะอยู่ภายใต้การดูแลในระดับสูงขึ้นไป

3. ระบบการคัดเลือกคนนั้นต้องกระทำอย่างเป็นทางการ (Formal Selection) ทุกคนที่เข้าร่วมในหน่วยงานนั้นจะถูกคัดเลือกมาตามความสามารถและคุณสมบัติซึ่งแสดงให้เห็นได้ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาที่ได้รับ และการจัดให้มีระบบการคัดเลือกหรือสอบคัดเลือกอย่างเป็นทางการ

4. องค์การต้องมีระเบียบ และกฎเกณฑ์ (Formal Rules and Regulations) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถประกันความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ และการกำกับการทำงานของพนักงาน ผู้ทำหน้าที่ด้านการจัดการจึงต้องมีกฎเกณฑ์เอาไว้เพื่อเป็นการกำกับพฤติกรรมของทั้งสองฝ่าย

5. ความไม่เลือกที่รักมักที่ชัง (Impersonality) ความจริงคำว่า Impersonality หมายถึงการไม่มีอะไรเป็นพิเศษเป็นการส่วนตัว ไม่มีการถือเอาสายสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นใหญ่ ไม่มีการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ้าจะทำอะไรก็ต้องให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้มีการกำหนดเอาไว้

6. การแยกระบบการทำงานออกเป็นสายอาชีพ (Career Orientation) โดยฝ่ายบริหารเองก็ไม่ใช่ว่าเจ้าขององค์การ แต่เป็นนักบริหารหรือนักจัดการที่เข้าสู่ตำแหน่งตามความสามารถของตน โดยแยกความผูกพันและความเป็นเจ้าของออกจากกัน คนทำงานแต่ละระดับก็ได้รับอัตราค่าตอบแทนอย่างเป็นระบบ มีการเลื่อนขั้น และการเติบโตภายในหน่วยงานได้ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามระบบราชการก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งในด้าน ข้อเสีย คือ สายบังคับบัญชายุติยาวการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันต่อการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบ “Red Tape”⁴⁵ ในด้านข้อดี คือ ยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก การบังคับบัญชา การเลื่อนขั้นตำแหน่งที่มีระบบระเบียบ แต่ในปัจจุบันระบบราชการกำลังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้เริ่มมีปัญหา

ข) ทฤษฎีองค์การแบบดั้งเดิมใหม่ (Neo-Classic)

1) แนวคิดของเอลตัน เมโย บิดาแห่งการบริหารงานแบบมนุษยสัมพันธ์

เอลตัน เมโย (Elton Mayo) บิดาแห่งการบริหารงานแบบมนุษยสัมพันธ์ เอลตัน เมโยพยายามทดลองว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้คนทำงานอย่างเต็มที่ และกล่าวว่ามนุษยสัมพันธ์มีส่วนในการที่จะทำให้คนทำงานมากหรือน้อย เป็นตัวกำหนดมาตรฐานในการทำงาน มนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) การวิจัยหรือการทดลองฮอว์ธอร์น (Hawthorn Experiment) ที่ เอลตัน เมโย กับคณะทำการวิจัยเริ่มที่ข้อสมมติฐานว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน มีการค้นพบจากการทดลองคือ มีการสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์การ ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่ว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์ มีความสำคัญมาก ซึ่งผลการศึกษาทดลองของเอลตัน เมโยและคณะ พอสรุปได้ดังนี้

1. คนเป็นสิ่งมีชีวิต จิตใจ ขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญในการทำงาน
2. เงินไม่ใช่ สิ่งล่อใจที่สำคัญแต่เพียงอย่างเดียว รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการจูงใจในการทำงานไม่น้อยกว่าเงิน

⁴⁵ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไทวนะบุตร, *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*, หน้า 19.

3. การทำงานขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพค้ำที่
อยู่ได้ค้ำใจอยู่ยาก

ข้อคิดที่สำคัญ การตอบสนองคน ด้านความต้องการศักดิ์ศรี การยกย่อง จะส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานจากแนวคิด “มนุษย์สัมพันธ์”

2) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ 5 ขั้นของอับราฮัม มาสโลว์

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Harold Maslow) เป็นผู้เสนอทฤษฎีลำดับความต้องการ
5 ขั้น (Hierarchy of Needs) มาสโลว์เป็นผู้วางรากฐานจิตวิทยามนุษยนิยม ได้พัฒนาทฤษฎีแรงจูงใจ
ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาของอเมริกาเป็นอย่างมาก ทฤษฎีของมาสโลว์
มีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่ว่า การตอบสนองแรงขับเป็นหลักการเพียงอันเดียวที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่ง
อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ มาสโลว์ มีความเชื่อว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่ที่
สูงขึ้น แรงจูงใจของคนเรามาจากความต้องการ พฤติกรรมของคนเรามุ่งไปสู่การตอบสนองความพอใจ
มาสโลว์ แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับ⁴⁶ด้วยกัน ได้แก่

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐาน
ของร่างกายซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เสื้อผ้า

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety or Security Needs) หมายถึง ความต้องการ
ความมั่นคงปลอดภัย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs or The Love and Belonging) หมายถึง ความ
ต้องการที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่น

4. ความต้องการการยกย่องมีชื่อเสียง (Esteem Needs) หมายถึง ความปรารถนาที่จะ
มองเห็นตนเองว่ามีคุณค่าสูง เป็นที่น่าเคารพยกย่องจากทั้งตนเองและผู้อื่น ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นตนมี
ความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ มีตำแหน่งฐานะ บุคคลที่มีความต้องการประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีความ
มั่นใจในตนเอง

5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและความสำเร็จของชีวิต (Self
Actualization Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริงเพื่อ
พัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ (Self-Fulfillment) รู้จักค่านิยม

มาสโลว์ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการมนุษย์ไว้ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมนั้นๆ อีกต่อไป
3. ความต้องการของมนุษย์จะเรียงกันเป็นลำดับขั้น ตามความสำคัญ

จากการศึกษาทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ จะเห็นได้ว่าเป็นแนวทฤษฎีที่
จำเป็นสำหรับการจัดการองค์การทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ความเข้าใจในความต้องการของมนุษย์อย่าง
ลึกซึ้งเป็นเรื่องที่สำคัญ ในการจัดการองค์การจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นก็ขึ้นอยู่กับคนหรือ
พนักงานขององค์การ ผู้บริหารและผู้นำองค์การ ซึ่งต้องมีความเข้าใจในจิตใจมนุษย์ เพื่อที่จะบริหาร

⁴⁶ กิตติสุนทร เทียววัฒนะกุล ว่าที่ ร.ต., ทฤษฎีการบริหารการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :
<http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

พนักงานและองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลลัพธ์ที่ได้จากความเข้าใจนี้จะทำให้เราสามารถสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้พนักงานแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างผลงานทางบวกให้กับองค์กรนั่นเอง

3) ทฤษฎี X และ Y แนวคิดของดักลาส แมคเกรเกอร์

ดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) เป็นผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิด ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ซึ่งทฤษฎีนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นทฤษฎีการมองต่างมุม แนวคิดของ แมคเกรเกอร์ ทฤษฎี X และ Y มองว่าคนต่างกัน X มองคนในแง่ร้าย มองว่าคนขี้เกียจ คนเกียจคร้านชอบหลบหนีสถานการณ์เมื่อมีโอกาส ส่วน Y มองคนในด้านดี ชอบที่จะทำงานโดยธรรมชาติ ในความเป็นจริงของคนทุกคน ไม่มีใครที่จะร้ายอย่างไม่มีข้อดีเลย และในทางกลับกันก็คงจะไม่มีใครที่ดื้อจนกระทั่งไม่มีข้อดีอะไรเลย

ทฤษฎี X (Theory X) เป็นปรัชญาการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม โดยมองว่าพนักงานเกียจคร้าน ไม่กระตือรือร้น ไม่ชอบงานและพยายามหลีกเลี่ยงงาน

ทฤษฎี Y (Theory Y) เป็นปรัชญาการบริหารจัดการ โดยมองว่าพนักงานมีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มในการแก้ปัญหาในการทำงานและมีความเบื่อหน่ายในการทำงาน

แมคเกรเกอร์ ได้เรียกร้องให้ผู้บริหารเปลี่ยนแปลงมุมมองมนุษย์จากมุมมองตามทฤษฎี X ไปเป็นมุมมองตามทฤษฎี Y แต่ผู้บริหารต้องปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับการทำงาน⁴⁷ การบริหารงานตามแนวความคิดนี้ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารว่ามองคนในด้านไหนเพื่อความสะดวกคล่องของการบริหาร เช่น หากผู้บริหารมองคนในด้าน X ก็จะบริหารงานแบบเผด็จการ ควบคุมอย่างใกล้ชิด ลงโทษอย่างรุนแรง แต่ถ้าหากผู้บริหารมองคนในด้าน Y ผู้บริหารก็จะใช้วิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วม หรือแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความคิดเห็น ซึ่งปัจจัยทั้ง 2 อย่างสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพ คือ X อาจจะเปลี่ยนเป็น Y หรือ Y อาจจะเปลี่ยนเป็น X ก็ได้

ทฤษฎี X และ Y ยังใช้ได้กับการมองผู้บริหารได้ด้วย คือ มองผู้บริหารเป็น 4 แบบ⁴⁸ ดังนี้

แบบที่ 1 Poor Manager ไม่สนใจทั้งคนไม่สนใจทั้งงาน งานก็ไม่สนคนก็ไม่สร้าง

แบบที่ 2 Dictate Manager เน้นงานมาก เอาจริงเอาจังกับงาน งานต้องเสร็จ ไม่สนเรื่องของคน

แบบที่ 3 Playboy Manager ใจดี ให้ความสนใจกับลูกน้องมาก ให้ความสนใจกับคน แต่ไม่ให้ความสนใจกับงาน ผู้บริหารประเภทนี้จะเป็นที่รักของลูกน้อง

แบบที่ 4 Professional Manager คือ ให้ความสนใจทั้งคนทั้งงาน

นอกเหนือจากการมองผู้บริหารแล้วยังสามารถมองผู้ปฏิบัติงาน ได้ 4 แบบเหมือนกันโดยเอาความรับผิดชอบและความรู้เข้ามาจับ หรือที่เรียกว่า วุฒิภาวะ (Maturity) ซึ่งมีองค์ประกอบสองส่วน คือ ความรู้ในงานที่ทำและความรับผิดชอบในงานที่ทำ เราสามารถแบ่งผู้ปฏิบัติงานออกได้เป็น 4 แบบ คือ

⁴⁷ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไทวัฒนบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, หน้า 32.

⁴⁸ กิตติสุนทร เตียวัฒนาตรระกูล ว่าที่ ร.ต., **ทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

1. ลูกน้องที่ไม่มีความรู้ ความรับผิดชอบเลย (โง่-ขี้เกียจ)
2. ลูกน้องที่มีความรับผิดชอบมาก แต่ไม่มีความรู้ (โง่-ขยัน)
3. มีความรู้ แต่ไม่มีความรับผิดชอบ (ฉลาด-ขี้เกียจ)
4. มีทั้งความรู้และความรับผิดชอบ (ฉลาด-ขยัน)

ซึ่งทั้ง 4 แบบสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับหัวหน้า ว่ารู้จักพัฒนาเขาหรือไม่

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการชื่อ วิลเลียม อุชิ (William G. Ouchi) ชาวญี่ปุ่นซึ่งได้เสนอ ทฤษฎี Z (Z Theory) อุชิ ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย UCLA (University of California at Los Angeles) ทฤษฎีนี้รวมเอาหลักการของทฤษฎี X และ Y เข้าด้วยกัน แนวความคิดนี้ก็คือ องค์กรต้องมีหลักเกณฑ์ที่ควบคุมมนุษย์ แต่มนุษย์ก็รักความเป็นอิสระ และมีความต้องการ หน้าที่ของผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของบุคคลในองค์กร เป็นบทสรุปเพื่อผสมผสานทฤษฎีเข้าด้วยกัน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การทำให้ปรัชญาที่กำหนดไว้บรรลุ
2. การพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การให้ความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
4. การให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4) ทฤษฎี 2 ปัจจัยแนวความคิดของเฟรดเดอริก เฮิร์ซเบิร์ก

เฟรดเดอริก เฮิร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ทฤษฎี 2 ปัจจัย (Two Factors Theory) คือ ปัจจัยสุขวิทยาหรือปัจจัยจูงใจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจโดย เฮิร์ซเบิร์ก ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับแรงจูงใจของคน ศึกษาโดยการสัมภาษณ์พนักงานในเรื่องของความพึงพอใจที่ได้รับจากการทำงาน ซึ่งทำให้ได้ผลสรุปว่า แรงจูงใจของมนุษย์จะประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยสุขวิทยา (Hygiene Factors) หรือปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่ใช้บำรุงรักษาจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน ที่จะทำให้มีกำลังใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน สวัสดิการ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน การบังคับบัญชา นโยบายและการบริหารงานขององค์กร เป็นต้น

2. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) หรือปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการกระตุ้น ให้ผู้ปฏิบัติงานดีขึ้น เช่น การทำงานได้ด้วยตนเอง การทำงานบรรลุผลสำเร็จ การได้รับคำชมเชย การได้รับการยอมรับนับถือจากคนอื่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

ปัจจัยสุขวิทยานั้นจะเป็นแรงจูงใจที่สนองต่อความต้องการภายนอกของคน ส่วนปัจจัยจูงใจจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อคนมากกว่าปัจจัยสุขวิทยาหรือพูดให้ง่ายๆ ก็ต้องกล่าวว่าปัจจัยสุขวิทยาจะทำให้คนพึงพอใจได้ในเบื้องต้นและจะมีผลต่อคนอยู่ไม่นานนัก ส่วนปัจจัยจูงใจจะก่อให้เกิดแรงจูงใจกับคนอยู่ได้นานกว่าปัจจัยสุขวิทยา ปัจจัยจูงใจที่ประกอบด้วย การที่คนทำงานจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การได้รับการยอมรับจากหัวหน้างานหรือคนรอบข้าง การที่ได้ทำงานอย่างเป็นตัวของตัวเอง การที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองทำอยู่ การได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง หรือการเจริญเติบโตในวุฒิภาวะส่วนตัวขึ้นไปเรื่อยๆ นั้นจะทำให้คนเกิดแรงจูงใจที่จะทำงานให้ดียิ่งขึ้นไป

เรื่อยๆ เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะตอบสนองความต้องการในจิตใจของคน และเป็นแรงจูงใจคนให้ทำงานได้ดีกว่าปัจจัยสุขวิทยา นอกจากนี้ เฮิร์ชเบิร์ก ยังกล่าวไว้อีกว่า

1. องค์การควรจะให้คนทำงานที่ท้าทายอย่างเต็มความสามารถ
2. พนักงานที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถจะต้องได้รับการเพิ่มความรับผิดชอบให้สูงขึ้น
3. หากงานไม่มีความท้าทาย และไม่ทำให้คนทำงานได้อย่างเต็มความสามารถแล้วจะเกิดปัญหาในเรื่องของแรงจูงใจในการทำงาน

ค) ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ (Modern Management)⁴⁹

แนวความคิดการจัดการองค์การสมัยใหม่นี้ ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดของทฤษฎี 2 ยุคแรก โดยจะเป็นแนวความคิดที่เป็นการเพิ่มเติมขึ้นมาจากพื้นฐานเดิม เพื่ออธิบายทฤษฎีที่ยุคเดิมไม่สามารถอธิบายได้ แต่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสมัยเดิมทั้ง 2 ยุค ทฤษฎีสมัยใหม่จะมีสิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็คือ ให้ความสนใจกับสาขาวิชาการต่างๆ หลายๆ สาขาวิชาเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ขององค์การ เช่น เอาวิชาเศรษฐศาสตร์ คอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์ มาผสมผสานกัน หรือที่เรียกว่าสหวิทยาการ ในทฤษฎีองค์การสมัยใหม่จะมีลักษณะการจัดการองค์การย่อยๆ อยู่ 2 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีเชิงระบบ IPOFE Input-Process-Output-Feedback-Environment

ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) เสนอโดย ริชาร์ด จอห์นสัน ฟรีมอนต์ แคสต์ และ เจมส์ โรเซนสไวค์ (Richard Johnson, Fremont Kast and James Rosenzweig) ซึ่งมองว่าองค์การเป็นระบบๆ หนึ่ง ที่มีส่วนประกอบ 5 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

1. Input สิ่งนำเข้าหรือทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารงานขององค์การ
2. Process กระบวนการที่ใช้ในการแปลงสิ่งนำเข้าหรือทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารงานขององค์การ ให้ออกมาเป็นสิ่งส่งออก หรือ ผลผลิต หรือ การบริการ
3. Output สิ่งส่งออก หรือ ผลผลิต หรือ การบริการ
4. Feedback ข้อมูลย้อนกลับ แสดงถึงว่าผลผลิต หรือการบริการได้รับความพึงพอใจหรือไม่ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่กลับมาสู่กระบวนการของการนำเข้า (Input)
5. Environment สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม ชุมชน วัด โรงเรียน หรือส่วนราชการ เป็นต้น

2) ทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์

ทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Theory of Management)⁵⁰ พัฒนามาจากความอิสระ ที่ว่าองค์การที่เหมาะสมที่สุดควรจะเป็นองค์การที่มีโครงสร้าง มีระบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพความเป็นจริง

⁴⁹ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ โดวนะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, หน้า 11.

⁵⁰ กิตติ์สุนทร เตียวัฒนาตระกุล ว่าที่ ร.ต., **ทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

ง) ทฤษฎีองค์การยุคหลังใหม่หรือยุคไร้ระเบียบ

เนื่องจากปัจจุบัน ปัญหาทุกปัญหามีความสลับซับซ้อน มีตัวแปรมากมายทั้งตัวแปรที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจะทำงานตามระเบียบตามกฎเกณฑ์ไม่ได้ เราต้องใช้การบริหารแบบนอกกรอบหรือเป็นการสร้างระเบียบใหม่ขึ้นมาใช้ในการบริหาร เพื่อให้องค์การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1) การประยุกต์ส่วนประกอบขององค์การ

เฮนรี มินท์เบิร์ก (Henry Mintzberg) ได้กล่าวถึงการแบ่งรูปแบบขององค์การไว้ว่า สามารถแบ่งออกได้หลายวิธี เช่น แบ่งตามลักษณะหน้าที่ขององค์การ แบ่งตามภูมิศาสตร์ แบ่งตามการจัดระเบียบภายใน แบ่งตามลักษณะกฎหมายที่จัดตั้งองค์การ แต่ในความเห็นของ เฮนรี มินท์เบิร์ก องค์การประกอบด้วยส่วนประกอบพื้นฐานสำคัญอยู่ 5 ส่วน คือ

1. ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก คือ สมาชิกองค์การ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก เช่น การผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ
2. นักบริหารระดับสูง คือ ทำหน้าที่บัญชาการสูงสุด มีหน้าที่สำคัญคือ การดูแลให้องค์การทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดสรรทรัพยากร แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ประเมินผลการทำงาน บริหารความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสิ่งแวดล้อม กำหนดนโยบาย
3. นักบริหารระดับกลาง ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับฝ่ายปฏิบัติงานหลัก
4. ฝ่ายที่ปรึกษา ทำหน้าที่วิเคราะห์ ปรับปรุงและกำหนดมาตรฐานงาน เช่น ฝ่ายวิจัยและพัฒนา ฝ่ายให้คำปรึกษา
5. ฝ่ายสนับสนุน

2) รูปแบบขององค์การ

เฮนรี มินท์เบิร์ก (Henry Mintzberg) ได้แบ่งรูปแบบขององค์การ โดยใช้หลักการพิจารณาว่า องค์การมีลักษณะและส่วนประกอบขององค์การเป็นหลัก ซึ่งแบ่งได้ 5 แบบ คือ

1. องค์การแบบเรียบง่าย มีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ 1. นักบริหารระดับสูง และ 2. ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก เช่น ธุรกิจขนาดย่อม ร้านค้าต่างๆ ร้านขายวัสดุก่อสร้าง
2. องค์การแบบระบบราชการแบบเครื่องจักรกล⁵¹ เป็นไปตามแนวความคิดของแมกซ์ เวเบอร์ คือ องค์การแบบระบบราชการ ที่มีโครงสร้าง 7 ข้อ ซึ่งมีทั้งหน่วยงานที่เป็นบริษัทเอกชนและภาครัฐบาล เช่น กระทรวง ทบวง กรม กอง โดยจะพิจารณาได้จากการนำโครงสร้างทั้ง 7 ข้อ มาจับและมีส่วนประกอบขององค์การครบถ้วนทั้ง 5 ส่วน

⁵¹ สุนทร โคตรบรรเทา, รศ.ดร., หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, 2552), หน้า 115-118.

3. องค์การระบบราชการแบบวิชาชีพ รูปแบบคล้ายกับองค์การระบบราชการแต่มีเงื่อนไขตรงที่ว่า ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการอบรม มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ เช่น มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล โรงเรียน ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนก็ได้

4. องค์การแบบสาขา มีการแบ่งโครงสร้างระดับกลางเป็นองค์การย่อยๆ องค์การรูปแบบนี้ผู้บริหารระดับกลางจะมีความสำคัญมาก เพราะจะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างสาขากับองค์การแม่ เช่น ธนาคารที่เป็นสาขา การไฟฟ้า องค์การโทรศัพท์ หรือหน่วยงานที่เป็นบริษัทข้ามชาติ ฯลฯ

5. องค์การแบบโครงการ เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นมาและยืมตัวบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ จากหลากหลายสาขาอาชีพมาทำงานร่วมกัน พอโครงการจบก็ส่งตัวกลับไป เช่น องค์การนาซ่า โครงการพระราชดำริ เป็นต้น

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of School Administration) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ⁵² คือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำ วิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ไว้ล่วงหน้า

2. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหา กำหนดตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

4. การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

5. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อการเปรียบเทียบผลงานที่เกิดขึ้นกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

3. ปัจจัยหรือทรัพยากรในการจัดการ (Management Resources)

ปัจจัยทางการจัดการพื้นฐานเป็นที่ทราบกันมานานแล้วว่ามีอยู่ 4 ประการ ที่เรียกว่า 4 M's ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และ วิธีการดำเนินงาน (Method) การที่จัดให้ปัจจัยทั้ง 4 นี้เป็นปัจจัยพื้นฐานของการจัดการเนื่องจาก การจัดการเกือบทุกอย่างจำเป็นต้องอาศัย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการดำเนินงานเป็นส่วนสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานของระบบราชการหรือการจัดการในระบบธุรกิจของเอกชนก็ต้องอาศัยพื้นฐานเหล่านี้⁵³ แม้ว่าใน

⁵² ชีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (เพชรบูรณ์ : บัณฑิตวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, 2542), (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม), หน้า 67.

⁵³ สุพจน์ บุญวิเศษ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร, หน้า 7.

ปัจจุบันได้มีนักวิชาการบางท่านพยายามจะเพิ่มปัจจัยในการจัดการเป็น 6 หรือ 7 ประการบ้าง โดยในส่วนที่เสนอว่ามีปัจจัยทางการจัดการ 6 ประการหรือ 6 M's⁵⁴ ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) วิธีการดำเนินงาน (Method) การตลาด (Market) และ เครื่องจักร (Machine) ส่วนนักวิชาการที่เสนอปัจจัยทางการจัดการ 7 ประการ⁵⁵ ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) อำนาจหน้าที่ (Authority) เวลา (Time) ความตั้งใจในการทำงาน (Will) และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (Facilities) โดยมองเห็นว่าอำนาจหน้าที่และเวลาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเพราะหากบริหารจัดการเวลาไม่เหมาะสมตามประเภทของงานก็จะทำให้ไม่ได้รับประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีตามความต้องการ มีนักวิชาการบางท่านเพิ่มปัจจัยไปถึง 9 ประการก็มี แต่ปัจจัยทางการจัดการเดิม 4 ประการนั้นก็ยังเป็นปัจจัยที่ได้รับการยอมรับกันมากที่สุด

4. ทักษะด้านการจัดการ (Management Skills)

งานของฝ่ายจัดการหรือฝ่ายบริหารจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการดำเนินการเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นการจัดการงานทางธุรกิจ สถานศึกษา โรงพยาบาลก็ตามล้วนแล้วต้องการการจัดการที่ดี ฝ่ายจัดการมักจะกล่าวว่า เขาจะประสบความสำเร็จเมื่อเขาสามารถทำให้บุคคลที่ร่วมงานซึ่งมีความชำนาญหรือความสามารถในเรื่องต่างๆ กันนั้นร่วมแรงร่วมใจกันทำงานในองค์กรด้วยความราบรื่น หน้าที่สำคัญของฝ่ายจัดการ คือ ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ไมตรีการประสานงาน การประนีประนอม การประเมิณความคิดเห็นต่างๆ และนำความสามารถพิเศษของสมาชิกในองค์กรเพื่อให้ทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวฝ่ายจัดการสามารถพัฒนาและสร้างขึ้นได้ ทักษะที่จำเป็นที่ควรปลูกฝังและพัฒนาแก่ฝ่ายจัดการ⁵⁶ คือ

1. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) เป็นการมุ่งหมายให้ฝ่ายจัดการมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการทำงานที่ใช้ฝีมือ⁵⁷ หรือที่ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) ได้กล่าวว่า เป็นเรื่องของการผลิตเป็นเรื่องของความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาอาชีพ การจัดการระดับต้น (Lower Management) จำเป็นต้องมีความสามารถด้านนี้มาก เพื่อสามารถเป็นที่ปรึกษาและสาธิตวิธีการต่างๆ ให้คนงานในกลุ่มที่ตนรับผิดชอบได้เรียนรู้ ทั้งนี้ เพราะคนงานที่อยู่ในระดับนี้จะทำงานเกี่ยวกับการใช้ฝีมือ สำหรับการจัดการระดับกลาง (Middle Management) และการจัดการระดับสูง (Top Management) ต้องการทักษะด้านเทคนิคน้อยลงตามลำดับ ทั้งนี้เพราะพนักงานที่ตนต้องเกี่ยวข้องด้วยจะต้องทำงานระดับสูงขึ้น

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) งานด้านการจัดการทำกับมนุษย์โดยตรง ฉะนั้น การที่จะทำให้บุคคลที่ร่วมงานกันอยู่ร่วมมือในการทำงานจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องราวมนุษย์เป็นอย่างดี เข้าใจถึงสาเหตุต่างๆ ที่ผลักดันให้แสดงพฤติกรรมในรูปต่างๆ มีความสามารถในการใช้วิธีการต่างๆ จูงใจให้สมาชิกในองค์กรอยากทำงาน มีวิธีการที่สามารถโน้มน้าวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่ร่วมงานให้มีทิศทางที่พึงประสงค์ ฉะนั้น ทักษะด้านมนุษยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ฝ่ายจัดการทุกระดับ

⁵⁴ สมาน รังสียกฤษฎ์ และ สุธี สุทธิสมบุรณ์, *หลักการบริหารเบื้องต้น*, หน้า 23.

⁵⁵ เอกวิทย์ มณีธร, ผศ., ว่าที่ ร.ต., ดร., *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร/การจัดการ*, หน้า 8.

⁵⁶ พยอมา วงศ์สารศรี, *องค์กรและการจัดการ*, หน้า 37-58.

⁵⁷ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไทวณบุตร, *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*, หน้า 58.

จำเป็นต้องปลูกฝังและพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างดีจากสมาชิกในองค์กรที่ตนรับผิดชอบ

3. ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) ทักษะด้านนี้เกี่ยวกับความสามารถในการมององค์การในภาพรวมเป็นการพิจารณาหน้าที่ต่างๆ ในองค์การและผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีต่อองค์การ ไม่ว่าจะเป็นการแปรเปลี่ยนทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจของฝ่ายจัดการเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะหน่วยงานขององค์การมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน อาทิ นโยบายการตลาดเปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลกระทบต่อฝ่ายผลิต ฝ่ายบุคคลและฝ่ายการเงินตามมาด้วย ทักษะด้านความคิดนี้จำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดวิจารณ์และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฉะนั้น ผู้จัดการระดับสูง (Top Management) จำเป็นต้องพัฒนาทักษะนี้ในระดับสูง คือ ทักษะด้านความคิดและลดหลั่นน้อยลงตามลำดับ

จากแนวความคิด ทฤษฎีทางการจัดการที่ผ่านมาพอสรุปได้ว่า การจัดการ เป็นภารกิจและกระบวนการของผู้บริหารในการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ จัดการองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ประสานให้เกิดความร่วมมือของสมาชิกในองค์การ ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างไรก็ตาม แนวคิด ทฤษฎีทางการจัดการมีสาระสำคัญ และขั้นตอนคล้ายคลึงกัน ผู้นำองค์การควรตัดสินใจเลือกแนวคิดที่เห็นว่าดีที่สุดไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การของตนหรือต่อการทำงานของตนเป็นสำคัญ

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนและการพัฒนาชุมชนนี้ จะเป็นการศึกษางานที่เกี่ยวกับคำว่า ชุมชน ความหมาย การให้คำจำกัดความ รวมไปถึงการพัฒนาชุมชน รูปแบบวิธีการ ประวัติความเป็นมา ต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งคำว่าชุมชนนั้น ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน⁵⁸ ซึ่งคล้ายคลึงกับความหมายในพจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary English⁵⁹ ที่ได้ให้ความหมายของ ชุมชน ว่าหมายถึง กลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื้อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการทั้งในต่างประเทศ และนักวิชาการชาวไทย ดังต่อไปนี้

แบล็คเกอร์ บราวเนล (Blaker Brownell)⁶⁰ ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้หลายประการ ซึ่งสรุปได้ว่า “ชุมชน” คือ การกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่คนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม

⁵⁸ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, 2546), หน้า 368.

⁵⁹Oxford University, Oxford Advanced Learner's Dictionary English, (Oxford : Oxford University Press, 2005), p. 276.

⁶⁰Blaker Brownell, Directory of corporate affiliations, (University of California : National Register Pub. Co., 1998), p. 256.

โลฟควิสต์ (Lofauist)⁶¹ ให้ความหมายในชุมชนว่า “ชุมชน” คือ จิตวิญญาณหรือความรู้สึก เกิดขึ้นเมื่อคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

อาเธอร์ ดันแฮม (Arthur Dunham)⁶² กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนเองต้องการ โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตนเองและร่วมมือกันดำเนินงาน และต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยงานภายนอก

องค์การสหประชาชาติ (Unesco)⁶³ ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการซึ่งประชาชนทั้งหลายได้พยายามรวบรวมกันทำเองและมาร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อที่จะทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เจริญดีขึ้นและผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อที่จะทำ ให้ประชาชนอุทิศกาย ใจ ความคิด ความรู้ และทรัพย์ เพื่อความเจริญเติบโตของชาติอย่างเต็มที่

องค์การบริหารวิเทศกิจของสหรัฐอเมริกา (USAID)⁶⁴ ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งประชาชนในชุมชนนั้นร่วมกันจัดการวางแผนและลงมือกระทำการเอง พิจารณาให้รู้ชัดว่า กลุ่มหรือเอกชนมีความต้องการหรือขาดแคลนอะไร มีปัญหาอะไร ซึ่งเป็นปัญหาร่วมกัน แล้วจึงจัดทำแผนเพื่อจัดความขาดแคลนหรือบำบัดความต้องการ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยที่พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุดและถ้าจำเป็น อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอก คือ รัฐ หรือองค์กรอื่น เพียงเท่าที่จำเป็น

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า กลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มที่มารวมกันอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน และผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสังสรรค์กัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน⁶⁵

ทวี ทิมขำ⁶⁶ กล่าวว่า ชุมชนจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

- 1) กลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่ง
- 2) มีอาณาเขตหรือขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่แน่นอน
- 3) มีการดำเนินชีวิต ในสังคมอย่างเดียวกัน
- 4) มีความสัมพันธ์ติดต่อกัน และ

⁶¹Lofauist, *Business books and serials in print*, (University of Michigan : R.R. Bowker Co., 1977), p. 68.

⁶²Arthur Dunham, *Community development : a selected bliography*, (Michigan : University of Missouri-Columbia, 1964), p. 30.

⁶³Unesco, *Report of the Director General on the activities of the organization*, (Unesco publication, 1977), 56.

⁶⁴USAID, *USAID project profiles: children affected by HIV/AIDS*, (United States : Agency for International Development, 2001), p. 73.

⁶⁵จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, *การพัฒนาชุมชน (Community Development)*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), หน้า 11.

⁶⁶ทวี ทิมขำ, *การพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 2.

5) มีผลประโยชน์ร่วมกัน

ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัย⁶⁷ กล่าวว่า ชุมชน (Community) หมายถึง อาณาเขตตามภูมิศาสตร์ (A Geographical Area) หรืออาณาเขตของการให้บริการหรือชุมชนตามหน้าที่ (A Special Field of Service of Functional Community)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข⁶⁸ ให้ความหมายของชุมชนว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มบุคคลที่ตั้งอยู่เป็นที่เป็นทางมีขอบเขตอันเดียวกัน และผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการติดต่อซึ่งกันและกัน มีความสนใจร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรักชาติ รักมาตุภูมิ มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การกินอยู่หลับนอน ภาษาพูด การแต่งงาน การใช้เครื่องมือ เป็นต้น รวมความแล้วก็หมายความว่ามีความร่วมมือกันนั่นเอง ซึ่งถ้าจะแยกให้เห็นเด่นชัด ก็จะได้ดังนี้

1) ชุมชนต้องมีสถานที่หรือท้องที่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งมักจะเป็นที่มีดิน น้ำ อากาศดีมีแม่น้ำไหลผ่าน มีพื้นดินอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

2) ชุมชนจะต้องมีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือกลุ่มบุคคลที่เป็นหญิงและชาย เด็กและ ผู้ใหญ่ ต่างก็มีความรู้ ความสามารถ ความสนใจไม่เหมือนกัน แต่มีวิถีพฤติกรรมเหมือนกัน และใช้ชีวิตร่วมกัน มีความผูกพันเป็นพวกเดียวกัน

3) ชุมชนต้องมีศูนย์กลางของการงาน และบริการต่างๆ บางประการเกี่ยวกับการงานมีอาชีพต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ และระดับการศึกษาของบุคคลในชุมชนนั้นๆ เกี่ยวกับบริการต่างๆ ก็ได้แก่ บริการทางการค้า บริการทางสุขภาพอนามัย บริการทางการบันเทิง โรงเรียน เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์⁶⁹ สรุปองค์ประกอบของชุมชนไว้ว่า ชุมชน ประกอบด้วย ประชากร สถาบันทางสังคม องค์การทางสังคมและอาณาเขต ในส่วนของการศึกษาชุมชนนั้น พันธ์ สุจ้านงค์⁷⁰ กล่าวไว้ใน การช่วยเหลือตนเองของชุมชน ซึ่ง แปลจาก COMMUNITY SELF-HELP ของ INSTITUTE OF SOCIAL ORDER MANILA, PHILIPPINES. ว่าการศึกษาชุมชนนั้น เราจะต้องศึกษาตั้งแต่ประวัติ ลักษณะของชุมชน คนในชุมชน ตลอดจนองค์การต่างๆ ของชุมชน การศึกษาเศรษฐกิจ ลักษณะภายนอก สุขภาพ อนามัย ฯลฯ รวมถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะแล้วลักษณะชุมชนนั้น ได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะทุกชุมชนมีลักษณะพิเศษเฉพาะตน หรือมีวิถีการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งทำให้ตนเองแตกต่างไปจากชุมชนอื่นๆ ลักษณะพิเศษเฉพาะตนนี้เกิดขึ้นจากหลายสิ่งหลายอย่าง กล่าวได้ว่าเป็นส่วนรวมของลักษณะอุปนิสัยของทุกคนในชุมชนนั้นๆ ลักษณะในการจัดระเบียบของหมู่บ้าน และ

⁶⁷ ทัศนีย์ ลักษณะภิชนชัย, การสังคมสงเคราะห์ชุมชน : มรรควิธี สู่ชุมชนเข้มแข็ง, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 84.

⁶⁸ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน The Sociology of Community : Principles Community Study, Analysis and Work, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534), หน้า 2.

⁶⁹ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 7-8.

⁷⁰ พันธ์ สุจ้านงค์, การช่วยเหลือตนเองของชุมชน, เอกสารโรเนียว ประกอบการสอน, (มปท.), มปป., หน้า 10.

ตำบล การจัดและวางรูปถนนและบริเวณบ้าน การออกแบบสิ่งก่อสร้างของอาคาร ประเภทของอาชีพ และธุรกิจ ความเคลื่อนไหวและการกระทำทางสังคมของประชาชน จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของชุมชน โดยลักษณะประจำของชุมชนนี้ ติดตัวสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยทางความคิดเห็นชนธรรมนิยม อุปนิสัยค่านิยม อุดมคติ และการเห็นดีเห็นงาม ซึ่งอีกนัยหนึ่ง เราสามารถกล่าวลักษณะชุมชนต่างๆ ได้โดยการพิจารณาการแบ่งประเภทของชุมชน⁷¹ ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจลักษณะของชุมชนมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

1) ลักษณะของชุมชนแบ่งตามการบริหารการปกครอง (Administration Unit) สามารถแบ่งลักษณะของชุมชนได้ 6 ชุมชน โดยพิจารณาจากลักษณะการปกครองของไทยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 กล่าวคือ

- 1.1) ชุมชนหมู่บ้าน
- 1.2) ชุมชนเขตสุขาภิบาล
- 1.3) ชุมชนเขตเทศบาลตำบล
- 1.4) ชุมชนเขตเทศบาลเมือง
- 1.5) ชุมชนเขตเทศบาลนคร
- 1.6) ชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร

2) ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม (Social Activities) สามารถแบ่งลักษณะของชุมชนได้ 5 ชุมชน คือ

- 2.1) ชุมชนเกษตรกรรม
- 2.2) ชุมชนศูนย์การค้า
- 2.3) ชุมชนศูนย์กลางขนส่ง
- 2.4) ชุมชนเขตอุตสาหกรรม
- 2.5) ชุมชนศูนย์ของการบริการ

3) ลักษณะของชุมชนแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม (Social Relation) เป็นการแบ่งชุมชนในแง่ของความสัมพันธ์ทางสังคม และเป็นการมองในทัศนะของนักสังคมวิทยา ที่มองลักษณะของชุมชนในด้านความสัมพันธ์ทุกๆ ด้าน ไม่เพียงแต่เฉพาะการเมือง การปกครอง หรือกิจกรรมทางสังคมเท่านั้น แต่รวมไปถึงความสัมพันธ์ในสถาบันต่างๆ ตลอดจนลักษณะทางนิเวศวิทยาอีกด้วย ลักษณะของชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ชุมชน คือ

- 3.1) ชุมชนชนบท
- 3.2) ชุมชนเมือง

ในส่วนของคำว่า การพัฒนาชุมชน นั้น ประกอบขึ้นมาจากคำว่า พัฒนา และ ชุมชน ความหมายของคำว่า ชุมชน ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ส่วนคำว่าพัฒนานั้น ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development

⁷¹สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน
The Sociology of Community : Principles Community Study, Analysis and Work, หน้า 10-12.

เสถียร เหลืองอร่าม⁷² ให้ความหมายว่าการพัฒนา หมายถึง สภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ส่งเสริมของเก่า หรือสภาพการณ์ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น

ทวี ทิมขำ⁷³ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การพัฒนา หมายความว่า การพัฒนานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ และกล่าวว่า คำว่า Development หรือ การพัฒนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่าการให้ความหมายตามแนวทาง 3 แนว คือ

- 1) ในแง่ของความก้าวหน้า
- 2) ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนเพื่อให้เกิดความเจริญ
- 3) ในแง่ของวิธีการในการดำเนินการพัฒนา

เป็นที่น่าสนใจว่า การพัฒนาชุมชนนั้น ในปัจจุบันมิได้มีเพียงแค่ภาครัฐที่ให้ความสำคัญ ทั้งในภาคเอกชนและภาคส่วนของสังคมต่างๆ ล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจมาจากการพัฒนาที่ด้อยคุณภาพในอดีต หรือแม้แต่ลักษณะของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างมากในการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เพื่อหาจุดด้อย และหลักการพัฒนาที่สอดคล้องกับชุมชนที่วิจัย และได้นำแนวคิดและทฤษฎีเหล่านั้นมาแสดงไว้ ดังนี้

นำชัย ทนุผล และ สุนิลา ทนุผล⁷⁴ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น สภาพถนนหนทางได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น บ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีระเบียบดีขึ้น สภาพแวดล้อมน่าอยู่อาศัยประชาชนมีความขยันขันแข็งขึ้น มีความร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน เพื่อชุมชนของตนมากขึ้นอันเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคนและสภาพแวดล้อมจากสภาวะหนึ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม และกล่าวต่อไปว่า การพัฒนาชุมชน (Community Development) เป็นการทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ให้เจริญก้าวหน้าทุกๆ ด้าน ทั้งทางวัตถุ และจิตใจ โดยความร่วมมือกันของคนภายในชุมชน และคนภายนอกชุมชนถ้าจำเป็น

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา⁷⁵ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกมุ่งเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม หรือสถานะทางกายภาพซึ่งสมาชิกในชุมชนนั้นอาศัยอยู่ ประการที่สอง มุ่งเน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน จากสภาวะหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ ล้าสมัย ให้มาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ มีความคิดก้าวหน้า และมีความสำนึกในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเอง และชุมชน มีความรับผิดชอบในกิจกรรมการดำเนินงานรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน ต่อประเทศชาติในที่สุด และในที่สุดให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไข ปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่ม และปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม

⁷²เสถียร เหลืองอร่าม, การวางนโยบายและกระบวนการวางแผนงาน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), อ้างใน ทวี ทิมขำ, การพัฒนาชุมชน, หน้า 1.

⁷³ทวี ทิมขำ, การพัฒนาชุมชน, หน้า 1-2.

⁷⁴นำชัย ทนุผล และ สุนิลา ทนุผล, พัฒนาชุมชน หลักการและยุทธวิธี, (เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, มปป.), หน้า 29-30.

⁷⁵จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, การพัฒนาชุมชน (Community Development), หน้า 3.

และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าไปช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชน และร่วมมือกันทำเองได้ ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้เป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนาชุมชน ซึ่งคล้ายคลึงกับ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน ที่นำชัย หนูผล และ สุนิสา หนูผล กล่าวไว้ว่า⁷⁶ งานพัฒนาชุมชนนั้น มุ่งไปที่ การพัฒนาคนให้มีศักยภาพ กลุ่มชน สิ่งแวดล้อม ทางด้านวัตถุ หรือสาธารณสมบัติ และพัฒนาสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความศรัทธาในตัวเองว่า เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด และมนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์⁷⁷ กล่าวว่า เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน ก็คือ “คน” และ “สิ่งแวดล้อม” (ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่เป็นวัตถุ)

ทวี ทิมขำ⁷⁸ ให้ความมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน เป็น 5 ประการ คือ

- 1) มุ่งเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนในชนบทต่างๆ ที่ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการพัฒนาชุมชน ให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน และต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาล
- 2) สร้างความเชื่อมั่นหรือศรัทธาในหมู่ประชาชนให้มีความคิดเห็นตรงกัน
- 3) ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการพัฒนาชุมชน และการปกครองตนเอง
- 4) ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันประสานผลประโยชน์แก่ชุมชน
- 5) เพื่อพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง

แต่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนที่จิรพรรณ กาญจนจิตรา กล่าวไว้ตอนต้นกลับมีลักษณะสอดคล้องกับ หลักการพัฒนาชุมชนที่ทวี ทิมขำ กล่าวไว้ในการพัฒนาชุมชน ว่า

ในการพัฒนาชุมชนนั้น ผู้เข้าไปพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยหลักการ 6 ประการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำงานอย่างอันจะสัมฤทธิ์ผลอย่างสูงสุด ประกอบด้วย

- 1) หลักการช่วยเหลือตนเอง คือ การสนับสนุนให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองก่อน การช่วยเหลือจากภายนอกให้อยู่ในขอบเขตที่จะเป็นการช่วยให้เขาได้ช่วยตนเองได้เท่านั้น ไม่ควรช่วยทุกสิ่งทุกอย่าง ตัวเขาไม่ได้มีส่วนร่วมพอแก่การพัฒนาตนเองของเขา และเพื่อที่จะให้เขาช่วยตนเองได้จึงควร
- 2) หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกิจการทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการ กรณีที่เขาได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจการหรือ โครงการนั้นๆ ทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง แต่ในการดึงประชาชนเข้าร่วมในกิจการนั้นๆ จะต้องไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ จะต้องมาจากชนทุกชั้นของสังคม ตั้งแต่คนร่ำรวยที่สุดจนถึงยากจนที่สุดของชุมชน จะเลือกที่รักมักที่ชังไม่ได้

3) หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ซึ่งหมายความว่า ในการดำเนินกิจการใดๆ ทุกคนจะมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน ไม่มีใครใหญ่กว่าใครด้วยศถาบรรดาศักดิ์ ยากดีมีเงินหรือระดับการศึกษา แต่ถือว่าเป็นคนหนึ่งที่มีเสียงในการลงคะแนนเสียงหรือออกเสียง

4) หลักการใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีผู้เคารพนับถือ ไว้วางใจ หรือมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด และการตัดสินใจของมหาชนในชุมชน เขาจึงจะเป็นผู้

⁷⁶นำชัย หนูผล และ สุนิสา หนูผล, **พัฒนาชุมชน หลักการและยุทธวิธี**, หน้า 29-30.

⁷⁷สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ 2 , หน้า 5.

⁷⁸ทวี ทิมขำ, **การพัฒนาชุมชน**, หน้า 5.

ช่วยเหลือเผยแพร่ให้เกิดความนิยมจนใจจากประชาชน ให้มาร่วมงานด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ และบางครั้งยังช่วยเป็นวิทยากรในบางสาขาให้อีกด้วย

5) หลักความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีวัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียมเป็นของตนเอง ซึ่งเหมือนคล้ายคลึงหรือต่างกันไปจากชุมชนอื่น ผู้มีหน้าที่พัฒนาจำต้องทราบ และยึดถืออย่างน้อยขั้นแรกๆ การเข้าสู่ชุมชน ต้องวางโครงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความเชื่อถือไปพลางๆ ก่อน แต่เมื่อภายหลังเห็นว่าสิ่งใดควรปรับปรุงดัดแปลงแก้ไขจึงค่อยทำไปที่ละเล็กทีละน้อย โดยให้เขาได้รับความกระตือรือร้นใจน้อยที่สุดหรือไม่รู้สึกเลย ทั้งนี้เพราะเห็นดีเห็นงามในการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วย

6) หลักการประเมินผล ย่อมเป็นหลักการที่ดีของทุกโครงการหรือกิจกรรม การที่ได้มีการประเมินผลงานภายหลังที่ได้ดำเนินการไปแล้วชั่วระยะหนึ่ง เพื่อเป็นการตรวจสอบว่า โครงการหรือกิจกรรมเหล่านั้น ได้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง จะได้หาทางแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น และจะได้หาวิธีการดำเนินการที่ดีกว่า มาดำเนินต่อไป เพื่อให้บรรลุเป้าหมายแห่งโครงการนั้นๆ ตัวอย่างของโครงการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างหนึ่งของรัฐบาลไทยก็คือ โครงการ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็นโครงการพัฒนาชุมชน ที่มีสาระสำคัญและขอบเขตมุ่งพัฒนาคน พัฒนาหมู่บ้านชนบท พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม ซึ่งได้ดำเนินการใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา

วิทยากร เชียงกูล⁷⁹ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนในความหมายที่กว้าง คือ การพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้นจะต้องทำทั้งสังคม ไม่ใช่ทำเฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และการพัฒนาที่แท้จริงหมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจในด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมของชีวิต เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าหรือเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจ ความสุขของประชาชนมากกว่า

ทองคุณ หงส์พันธ์⁸⁰ ได้ให้ความหมายคำว่า “การพัฒนาชุมชน” (Community Development) ไว้ 4 ลักษณะ คือ

- 1) การพัฒนาชุมชน คือ การสร้างสรรค์ความเจริญและยับยั้งความเสื่อมของชุมชน
- 2) การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความรู้และความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน
- 3) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูง และส่งเสริมประชาชนให้มีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้ามาร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากินและสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น

⁷⁹วิทยากร เชียงกูล, *พัฒนาชุมชน-พัฒนาสังคม*, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), หน้า 17-18.

⁸⁰ทองคุณ หงส์พันธ์, *แนวคิด ทฤษฎี และวิธีปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2523), หน้า 3.

4) การพัฒนาชุมชน คือการพัฒนา กำลังความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกัน เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์⁸¹ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงามหรือที่เจริญ) กล่าวคือ เป็นการจูงใจก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพส่วนประกอบต่างๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนา อันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน (Planned Community Change)

จิรพรรณ กาญจนวิจิตร และคณะ⁸² กล่าวถึง เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นเป้าหมายสุดยอด (Ultimate Goal) คือการพัฒนาคน โดยมุ่งเน้นให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจด้วยตนเองในการที่จะปรับปรุงสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน บนพื้นฐานของแนวทางในการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย

สุเทพ เชาวลิตร⁸³ กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินการแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรต่อไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

- 1) มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน จากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่สมัย ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป
- 2) มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึก ในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชน และ รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน
- 3) มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำงาน รู้จัก รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด
- 4) มุ่งที่จะให้ประชาชนช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเอง

⁸¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 3

⁸²จิรพรรณ กาญจนวิจิตร และคณะ, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 52.

⁸³สุเทพ เชาวลิตร, **หลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2524), หน้า 23-24.

จรรยา วรรณทอง⁸⁴ ได้อ้างถึงอัครินทร์ ที่ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทในประเทศกำลังพัฒนา พบว่า สาเหตุที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของความล้มเหลวของโครงการพัฒนาชนบทในประเทศที่กำลังพัฒนาก็คือ ประชาชนในชนบทมิได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท จึงทำให้ขาดความสำนึกในการเป็นเจ้าของโครงการ (Sense of Belonging) และยังผลให้เกิดปัญหาขาดการบำรุงรักษาหลังจากโครงการเสร็จสิ้นแล้ว และได้อ้างถึงคัพแมน ว่าได้ศึกษาพบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และความยาวนานในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเข้าไปช่วยเหลือในการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมหรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสมาชิกในชุมชนนั้น รวมทั้งทัศนคติของชาวชุมชนให้เข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งทฤษฎีจากต่างประเทศนั้นแม้อาจเคยใช้ได้ผลต่อการพัฒนาชุมชนมาบ้าง แต่การนำมาใช้กับการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของประเทศไทย หากไม่มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนไทย ผลสำเร็จอาจลดน้อยลง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่าการพัฒนาชุมชนต้องปฏิบัติในแบบแผนที่สอดคล้องกับชุมชนนั้นๆ เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาชุมชนรากหญ้าด้านรายได้ ความเป็นอยู่ และอาชีพ โดยพึ่งพาภาครัฐน้อยที่สุด เป็นต้น

2.1.5 แนวคิด และทฤษฎีหลักการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขและเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมทั้งเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลที่ภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายรายงานการประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนระบุว่า แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ประการด้วยกัน คือ

1) การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ และเป็นเอกสิทธิของบุคคลที่ต้องให้ความเคารพและให้เกียรติบุคคลต้องไม่ถูกบังคับและครอบงำ

2) การมีส่วนร่วม คือการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดของแต่ละบุคคลซึ่งแสดงออกในรูปของพฤติกรรมร่วม และผลประโยชน์ร่วม บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าโครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา 3) การมีส่วนร่วม คือส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ ประการแรก นักบริหารจะต้องทำในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง และต้องให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นประการที่สอง โครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้เข้าใจในโครงการและรู้ถึงทรัพยากรที่จำเป็น รวมทั้งประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากผลโครงการ และ 4) การมีส่วน

⁸⁴จรรยา วรรณทอง, “กระบวนการทางการศึกษาในการจัดองค์กรและการดำเนินบทบาททางการศึกษาของกลุ่มสตรีที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538), หน้า 34.

ร่วม คือการชี้วัดการพัฒนาชนบท ยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานมากขึ้นเท่าใดก็แสดงว่าผลประโยชน์จะตกเป็นของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น

สอดคล้องกับองค์การสหประชาชาติที่กล่าวไว้ว่า เงื่อนไขสำคัญเบื้องต้นในการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ประการคือ

1) ภาครัฐต้องยอมรับในแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในเบื้องต้น และบรรจุหลักการนี้ไว้ในแผนหรือนโยบายระดับต่าง ๆ ด้วย

2) ต้องมีองค์กรพื้นฐานของประชาชนที่สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ และบุคคลอื่น ๆ ได้

3) ประชาชนต้องมีอิสระในความคิดริเริ่มและในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพื่อกำหนดกิจกรรมของตนเอง

4) ชุมชนต้องมีการไหลเวียนของข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะในหลักการและปรัชญาของการพัฒนาเทคนิควิธีการในการจัดการทรัพยากร และความรู้ในการบริหารงาน และ

5) ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งความคิดและเทคนิคที่จำเป็นในการมีส่วนร่วม

นรนิติ เศรษฐบุตร ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล เรียกว่า “การมีส่วนร่วมโดยตนเอง” (Autonomous Participation) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า “การมีส่วนร่วมโดยการ ถูกกระดม” (Mobilized Participation) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย⁸⁵

ประจิตร มหาหิง ได้กล่าวถึงความเห็นของ เวอร์บา ที่ได้เสนอไว้ว่ามี 4 รูปแบบ คือ

1) การใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voting) เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคน ในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจทางการเมือง อาจเป็น 4 ปี หรือ 2 ปี ต่อครั้งแล้วแต่กรณี

2) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Campaign Activity) เป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่เป็นรูปแบบของการไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่ออิทธิพลที่เขาพึงมีต่อการเลือกตั้ง นอกเหนือไปจากเสียง 1 เสียงตามสิทธิในการเลือกตั้งแล้ว

3) กิจกรรมของชุมชน (Community Activity) เป็นกิจกรรมของกลุ่ม หรือองค์กรที่มีพลเมืองร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ในกรณีนี้ประชาชนจะร่วมกัน เพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินการกิจการงานของรัฐ กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน และมีอิทธิพลมาก

4) การติดต่อเป็นการเฉพาะ (Particularized Contacts) เป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนพลเมืองเป็นรายบุคคล ผู้ซึ่งติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการ

⁸⁵ นรนิติ เศรษฐบุตร, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537), หน้า 578-612.

เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน และมีอิทธิพลมาก⁸⁶

Milbrath ได้ระบุถึงประชาธิปไตยที่เข้มแข็งไว้ในหนังสือ Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics? ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของ ประชาชน (People Participation Democracy) โดยมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดของการพึ่งพาตัวเองของ ประชาชน การรวมตัวกันภายใต้ทัศนคติการมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของส่วนรวม และการทำงานร่วมกัน

Milbrath ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมือง การบริหารงานภาครัฐ นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

- 1) การตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ
- 2) แนวทางการกระทำ และ
- 3) ขนาด ช่วงเวลา และ/หรือ ความรุนแรงของการกระทำ

Milbrath ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 6 รูปแบบใกล้เคียงกับที่กล่าวมา คือ 1) การเลือกตั้ง (Voting) 2) การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Workers) 3) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) 4) การติดต่อกับทางราชการ (Contracting Officials) 5) การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) และ 6) การเป็นผู้สื่อข่าว (Communicators) ส่วนมิติของการมีส่วนร่วม (Active) และการไม่เข้ามีส่วนร่วม (Inactive) ของประชาชนนั้น จะมีการตอบสนองทั้งแบบไม่สนใจและเชิงรับ ซึ่งการตอบสนองแบบเชิงรับก็คือ การปฏิบัติตามกฎหมายการจ่ายภาษี การยอมรับกฎระเบียบ และการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ส่วนการตอบสนองแบบไม่สนใจ ก็คือ ไม่สนใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เสียภาษี ไม่ยอมรับกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆของภาครัฐ²⁶ ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเกี่ยวข้องกับโครงการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรุงเทพมหานคร

Milbrath ยังได้เสนออีกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการ และยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลจะแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น 18 เดนวอนประท้วงการก่อจลาจล เป็นต้น และทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือในการเสียภาษี เป็นต้นและในปี ค.ศ. 1996

Milbrath ได้ศึกษาเรื่องการเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเองให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรมเพื่อลดภาวะความตึงเครียดขัดความขัดแย้งมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคลเป็นเรื่องที่มีนัยยะเกี่ยวพันกันกับการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองกล่าวคือผู้ที่

⁸⁶ ประจิตร มหาหิง, สังคมวิทยาการเมือง แนวคิดทฤษฎีและแนวทางการศึกษา (ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2529), บทที่ 2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารงานของภาครัฐของประชาชน.

ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง Milbrath จำแนกให้เป็นผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง(Apathetic) อันมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้แปลกแยกทางการเมืองได้ง่ายโดย Milbrathได้นำแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของภาครัฐ หรือด้านการเมืองไว้ 14 ข้อโดยแบ่งเป็นลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การกำหนดตัวผู้ปกครอง 2) การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล 3) การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและ 4) การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง และลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือการบริหารงานของภาครัฐดังกล่าวนี้จะสามารถแสดงออกเป็นกิจกรรมทางการเมืองมีส่วนร่วม 3 กิจกรรมด้วยกันคือ กิจกรรมแรก เป็นกิจกรรมของผู้สนใจทางการเมืองการบริหารงานของภาครัฐในระดับต่ำสุด มีอยู่ 4 ขั้นตอนคือ 1) การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง 2) การใช้สิทธิเลือกตั้ง 3) การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมืองและ 4) การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน กิจกรรมที่สอง เป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “การปรับเปลี่ยนทางการเมือง” มี 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ 1) การติดกระดุมหรือสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุน 2) การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง 3) การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมืองและ 4) การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง กิจกรรมสุดท้ายคือกิจกรรมที่ 3 คือ กิจกรรมการต่อสู้ทางการเมือง มีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ 1) การร่วมรณรงค์ทางการเมือง 2) การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง 3) การร่วมประชุมแกนนำของพรรค 4) การร่วมระดมทุน 5) การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง และ 6) การดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารประเทศของMilbrath⁸⁷

Feinland ได้ศึกษาเรื่อง Citizen Participation in the Context of Solid Waste Management Decision Making พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของภาครัฐ ได้แก่ โอกาสในการมีส่วนร่วม ข้อมูล ความไว้วางใจ และวิธีจัดการความร่วมมือของภาครัฐ ในขณะที่

ผลการศึกษาของ Creighton พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ 1) ความใกล้ชิดปัญหา 2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ 3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ 4) เป็นประเด็นด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 5) ค่านิยม และ 6) อำนาจที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย นอกจากนี้ ประชาชนจะมีส่วนร่วมเมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมนั้น International Association for Public Participation³⁰ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ระดับที่ 1 Inform: การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐเป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การจัดทำสื่อเผยแพร่ การพาชมสถานที่จริง และการจัดกิจกรรมเปิดบ้าน (open houses) เป็นต้นระดับที่ 2 Consult: การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเท็จจริง ความรู้สึกและความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้นประชาชนจึงมีบทบาทในฐานะผู้ให้ข้อมูล ส่วนการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น และการประชุมสาธารณะ เป็นต้นระดับที่ 3 Involve: การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผน

⁸⁷ L. W. Milbrath, Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?(Chicago: Rand McNally, 1965), Pp. 6-13.

โครงการ และวิธีการทำงานโดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับที่ 4 Collaborate: การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูงโดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป็นต้นระดับที่ 5 Empower: เป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงที่สุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการกิจภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่น การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาคม เป็นต้น⁸⁸

Huntington and Nelson ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่ได้เพิ่มกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบเพื่อให้สมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหามากยิ่งขึ้น โดยจัดแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้ 1)กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral Activity) หมายถึง การลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งและเข้าร่วมรณรงค์ในการเลือกตั้ง เป็นต้น 2)การล็อบบี้ (Lobby) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายของรัฐโดยให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์ 3)กิจกรรมองค์กร (Organizational Activity) หมายถึง เป็นกิจกรรมของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีเป้าหมายเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่างหรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้ 4)การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Contacting) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่เป็นการส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวและครอบครัวตลอดจนหมู่คณะของตน 5)การใช้ความรุนแรง (Violence) เป็นกิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจการกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การก่อรัฐประหาร การลอบสังหารผู้นำทางการเมือง หรืออาจมุ่งเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การปฏิวัติ เป็นต้น กรอบการวิเคราะห์⁸⁹

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจ รัฐในทุกระดับ สิทธิและการมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยได้แก่

- 1) การให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
- 2) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย

⁸⁸ J. L. Creighton, Involving Citizens in Community Decision Making: A uidebook (Washington, DC: Program for Community Problem Solving, National League of Cities, 1992), p.227.

⁸⁹ Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries(Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1976), p.5.

3) การให้ประชาชนมีสิทธิถอดถอน สมาชิกสภาท้องถิ่น และ

4) การให้ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมายท้องถิ่นได้

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ โดยมอบอำนาจการปกครองไปสู่ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เพื่อให้รัฐบาลทั้งสองระดับมีอำนาจในการปฏิบัติภารกิจตามความรับผิดชอบของตน รัฐบาลส่วนกลางมีหน้าที่ดูแลความมั่นคงและความก้าวหน้าของชาติโดยรวม ในขณะที่รัฐบาลส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันประชาชนเจ้าของอำนาจ ต้องได้รับการพัฒนาให้มีวุฒิภาวะอย่างเพียงพอในการใช้อำนาจ หมายความว่า ประชาชนจะต้องมี วิจารณ์ญาณที่ดีว่า ควรมอบอำนาจให้กับผู้ใด เพื่อวัตถุประสงค์อะไร และควรรับผิดชอบต่อการมอบอำนาจ ของตนเองอย่างไร ควรติดตามควบคุมการใช้อำนาจอย่างไร และควรลงโทษผู้ใช้อำนาจโดยมิชอบอย่างไร ถ้าหากประชาชนผู้ใช้อำนาจเข้าใจในเหตุผลเหล่านี้ การปกครองแบบประชาธิปไตยจะบรรลุเป้าหมายได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในสิทธิตามกฎหมายของ ประชาชน และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้หลายระดับและหลายวิธี บางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับ ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ความสำเร็จของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจึง ขึ้นอยู่กับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน⁹⁰

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นหนึ่งในหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือที่เรียกว่า หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งหลักธรรมาภิบาลนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาการทำงานของภาครัฐ (Public Sector) ภาคเอกชน (Private Sector) หรือองค์กรสังคมต่าง ๆ (Civil Society) ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรมทางสังคม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ มีระบบการทำงานอย่างมีหลักการ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีระบบราชการที่เคารพในสิทธิของพลเมือง และมีกระบวนการทำงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ธรรมาภิบาลทำหน้าที่เป็นกลไก เครื่องมือ และแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เน้นความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ธรรมาภิบาลมีการพัฒนาที่มีพื้นฐานมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้ประเทศมีระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน 7 แนวคิดธรรมาภิบาลปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในรายงานธนาคารโลกเมื่อปี 2532 กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการ

⁹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, "ราชกิจจานุเบกษา 124, 47ก (24 สิงหาคม 2550): 1-127, ส่วนที่ 10 หมวดสิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน มาตรา 56 และ 57 และในส่วนที่ 12 หมวดสิทธิชุมชน มาตรา 67

ฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายต่อมาองค์การสหประชาชาติ (United Nation Development Program: UNDP) ได้นำแนวความคิดนี้ไปวิเคราะห์และอธิบายรายละเอียดในเอกสาร Governance for Sustainable Human Development.9 หลังจากนั้นหลายองค์กร อาทิ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (The International Monetary Fund: IMF) ได้นำแนวความคิดนี้ไปใช้ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือหรือให้เงินกู้ยืมแก่ประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าประเทศเหล่านั้นจะสามารถแก้ปัญหาได้ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน (Sustainable Human Development)⁹¹

ในปี 2544 องค์กรพัฒนาเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (Organization of Economy Cooperation Development: OECD) ซึ่งเป็นองค์กรที่เสนอแนวคิด Governance มาตั้งแต่ต้น ได้เสนอบทความเรื่อง Governance of the Future ย้ำเตือนความสำคัญของการปฏิรูปว่าเป็นจุดหมาย และค่านิยมร่วมกันของทุกองค์กร การปฏิรูปไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ก็สามารถเรียนรู้จากกันและกันได้ รัฐจำเป็นต้องไปด้วยกันได้ดีกับสังคมยุคใหม่ ที่ซับซ้อน หลากหลาย เป็นสังคมแห่งความรู้และเทคโนโลยีที่เต็มไปด้วยความคาดหวัง รัฐต้องเรียนรู้ปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และสิ่งสำคัญคือสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน บทความของ OECD สนับสนุนความสำคัญของการสื่อสารระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งเป็นที่มาของความเชื่อถือ ไว้วางใจ และการมีจุดหมายสูงสุดร่วมกัน การสื่อสารเป็นกระบวนการแรกที่ต้องปฏิรูปด้วยวิธีการง่าย ๆ คือ การพูดจากันอย่างจริงใจ หลีกเลี่ยงคำพูดหวานที่สร้างความสับสน⁹²

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้ประเทศไทยมีความตื่นตัวและสนใจในเรื่องธรรมาภิบาลมากขึ้น เพราะธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ เป็นที่เชื่อกันว่า หากมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบบริหารของรัฐบาลมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งยังนำไปสู่การลดการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของบ้านเมืองได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยชาติพัฒนาไปในทิศทางที่ดี เกิดความเป็นธรรมในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง⁹³

ธนาคารโลกระบุว่า ธรรมาภิบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างและธำรงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน เป็นปัจจัยสำคัญในการได้มาซึ่งนโยบายเศรษฐกิจที่ดี เพราะรัฐเป็นผู้วางและรักษากฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาของประเทศ ระบบราชการที่น่าเชื่อถือ การจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและระบบการให้บริการที่มีคุณภาพ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดธรรมาภิบาลขึ้นในสังคม การปฏิรูประบบราชการถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบ

⁹¹ The International Monetary Fund (IMF), Articles of Agreement of the International Monetary Fund: Amended Effective, November 11, 1992.

⁹² Organization of Economy Cooperation Development (OECD), Sustainable development: Critical Issues, 2001, Retrieved August 23, 2013 from <http://www.oecd.org/science/inno/1890501.pdf>

⁹³ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, ใน รายงานประจำปี 2542-2543 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2544), หน้า 31.

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่เน้นการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการทรัพยากรภาครัฐ โดยอาศัยหลักความรับผิดชอบต่อภายใต้กรอบของกฎหมายที่ส่งเสริมและพัฒนาความโปร่งใสของการบริหารงานที่สามารถเข้าไประงวดสอบได้ โดยกำหนดเป็นหลักการว่าการดำเนินนโยบายใด ๆ ต้องคิดถึงวิธีการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด⁹⁴

ธรรมรัฐ ในทัศนะของ ธีรยุทธ บุญมี คือ กระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive Relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยและฝ่ายสังคมเอกชน องค์การที่ไม่ใช่หน่วยงานรัฐ (Non-Governmental Organization: NGO) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนดนโยบาย (Shared Policy Making) และการจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมากขึ้น

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เห็นว่า ธรรมภิบาล คือ การจัดการบริหารประเทศที่ดีในทุก ๆ ด้านและทุก ๆ ระดับ ทั้งในระบบองค์กรและกลไกของภาครัฐที่สำคัญที่สุด คือ ตั้งแต่คณะรัฐมนตรี ลงมาถึงส่วนราชการต่าง ๆ ของรัฐ และองค์กรภาคเอกชน (Private Sector Organizations) ทั้งที่แสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร รวมทั้งสมาคมต่าง ๆ และภาคประชาสังคม (Civil Society)

กล้าณรงค์ จันทิก เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กล่าวว่า ธรรมรัฐ คือ การทำให้ระบบการบริหารจัดการที่ดีทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งต้องเกิดจากสำนึกความรู้สึกรักของภาคส่วนนั้น ๆ โดยไม่ใช่อำนาจรัฐไปทำให้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกัน การสร้างธรรมรัฐจึงควรทบทวน ทัศนะเกษม อธิบายว่า Good Governance หมายถึง “การกำกับดูแลที่ดี” หรือหมายถึง การใช้สิทธิ์ของความเป็นเจ้าของที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของตนเอง โดยผ่านกลไกที่ 12 เกี่ยวข้องในการบริหารโดยหัวใจสำคัญของ Good Governance คือ ความโปร่งใส (Transparency) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจ (Accountability)

ในขณะที่ พัทยา บรรณวัฒนาเห็นว่า ธรรมภิบาลประกอบด้วย หลักการที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1) รัฐบาลกลางที่มีขนาดเล็กลง และบทบาทน้อยลง (a Smaller Government That Does Less) โดยรัฐบาลกลางกระจายอำนาจลงไปให้ท้องถิ่น เพิ่มคนและงบประมาณไปที่ท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนกลางทำงานน้อยลงเท่าที่จำเป็น เนื่องจาก

(1) ภาครัฐที่มีขนาดใหญ่เกินไป ต้องใช้งบประมาณในการดูแลเป็นจำนวนมาก

(2) ภาคเอกชนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าภาครัฐ เนื่องจากภาครัฐไม่มีคู่แข่งจึงขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการ และการผูกขาดทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพต่ำ

⁹⁴ The World Bank, op. cit.

(3) ภาครัฐกิจต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่ภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator)

2) วิสัยทัศน์แบบโลกาภิวัตน์และการจัดองค์กรแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่น (Government with a Global Vision and Flexibility) ข้าราชการต้องมียุทธศาสตร์แบบโลกาภิวัตน์ เข้าใจบทบาทของตนเอง เช่น ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์จะต้องรู้ว่าคู่แข่งทางการค้าของประเทศเป็นอย่างไร ภาวะตลาดโลกเป็นอย่างไร รวมทั้งต้องเข้าใจ เครือข่ายโครงสร้างธุรกิจโลกด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ต้องอาศัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม

ภาครัฐต้องหารูปแบบการจัดองค์กรใหม่ ที่ไม่ใช่ระบบลำดับชั้นบังคับบัญชา (Hierarchy) แบบเดิม หรือการแยกรูปแบบการจัดการภาครัฐออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนนโยบาย และส่วนปฏิบัติ ซึ่งส่วนปฏิบัติอาจเป็นภาคเอกชน รัฐทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งจะช่วยประหยัดรายจ่ายในการปฏิบัติงาน

3) รัฐบาลที่รับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน (Accountable Government) ให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบได้ของภาครัฐมากขึ้น เป็นการตรวจสอบจากภายนอก ประชาชน สื่อมวลชน หรือองค์กรตรวจสอบที่ตั้งขึ้นมาเป็นพิเศษ เพื่อให้ข้าราชการมีความรับผิดชอบมากขึ้น จรรยาบรรณข้าราชการเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ มีองค์กรตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มขึ้น เช่น สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และศาลปกครอง เป็นต้น

4) ภาครัฐที่มีความยุติธรรม (Government That Is Fair) การจัดการที่ดีทำให้เกิดความยุติธรรม และมีความเสมอภาคมากขึ้น ความยุติธรรมที่เป็นรูปธรรมถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ นโยบายภาครัฐ หรือกฎหมายต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ได้ระบุค่านิยมของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีไว้ดังนี้ “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข⁹⁵

จากค่านิยมของธรรมาภิบาล สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของธรรมาภิบาล มี 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหญิงและชาย ทั้งโดยตรงหรือผ่านสถาบันหรือตัวแทน การมีส่วนร่วมยังหมายถึงเสริมภาพในการเข้าร่วมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็น

⁹⁵ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542, “เรื่องเดิม, หน้า24-31.

2) การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) ธรรมนูญต้องประกอบด้วยกฎหมายที่เป็นธรรมและบังคับใช้อย่างเป็นกลาง ปกป้องสิทธิของประชาชนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสิทธิของเสียงข้างน้อย นอกจากนี้จะต้องมีระบบศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ และผู้รักษากฎหมายที่เป็นกลาง ไม่ทุจริตหรือประพฤติมิชอบ

3) ความโปร่งใส (Transparency) การตัดสินใจใด ๆ ตลอดจนการนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบอย่างเคร่งครัด ต้องจัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจนั้น สามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยตรง

4) การสนองความต้องการ (Responsiveness) ต้องมีกระบวนการที่สามารถสนองตอบความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ภายในกรอบระยะเวลาที่เหมาะสมผล

5) การมีความเห็นร่วมกัน (Consensus Oriented) ผู้ได้รับประโยชน์หลากหลายในสังคมต้องยอมรับความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนามนุษย์ในระยะยาวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

6) ความเสมอภาคและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Equity and Inclusiveness) เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าทุกคนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่เกิดความรู้สึกแปลกแยก

7) ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) ผลผลิตของรัฐบรรลุความต้องการของสังคม โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ทั้งนี้หมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย

8) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือผู้ที่อาจได้รับผลกระทบต่อการตัดสินใจหรือการกระทำใด ๆ ของตน จากองค์ประกอบของธรรมนูญทั้ง 8 ประการข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดธรรมนูญในภาครัฐ ได้แก่ ประชาชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรตรวจสอบ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม องค์กรภาครัฐต้องมีส่วนรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความโปร่งใส และการปฏิบัติตามกฎหมายของการดำเนินงานภาครัฐ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาธรรมนูญด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมของกรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะกรณีเขตวังทองหลาง ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย 1) การให้ข้อมูล 2) การรับฟังความคิดเห็น 3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 4) การพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนตามแนวคิดของสถาบันพระปกเกล้า คือ 1) มีส่วนร่วมในการวางแผน 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการดำเนินการ 3) มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และใช้แนวคิดของหลักการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประการ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร 2) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และ 4) การพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม

2.2 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานพอสมควร เมื่อเทียบกับกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมาแล้ว และสามารถที่จะบริหารจัดการให้โครงการต่างๆ ดำเนินไปได้ และมี กลุ่มสมาชิกเพิ่มมากยิ่งขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย มีสาระที่ควรศึกษาในรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

พระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม ตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดตราด เป็นพระสงฆ์ ผู้มองเห็นความทุกข์ร้อนหรือปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชนจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุและ แรงจูงใจที่ทำให้ท่านได้พิจารณา ทบทวนบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ ว่าควร ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองอย่างไร และมีอุบายวิธีอย่างไร ในการที่จะนำเอาหลักพุทธธรรม ไปสู่จิตใจของประชาชนผู้นับถือ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้น แตกต่างไปจากสมัยครั้งพุทธกาล หากจะนำหลักธรรมไปเผยแผ่โดยตรง ไม่อาศัยแรงจูงใจหรืออุบายอันแยบยลแล้ว ศาสนิกชนจำนวนมาก ก็เริ่มประสบปัญหา ด้านเศรษฐกิจรุนแรง รวดด้านนั้น ก็จะห่างเหินไปจากวัด ไม่สามารถเข้าร่วม กิจกรรมหรือแม่สนพิธีต่างๆ เช่น การทำบุญทอดถวายผ้าป่าการศึกษา การทำบุญกฐิน เป็นต้น เนื่องจากฐานะการเงินไม่มั่นคง และส่วนใหญ่เป็นคนมีจิตศรัทธา แต่ขาดปัจจัยในการทำบุญหาก เป็นด้านอาภิส หรือ ทำบุญด้วยวัตถุสิ่งของ ก็ไม่สามารถจะมีเงินใช้จ่ายได้ตามปรารถนาของตน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาให้ดีแล้ว ก็สมเหตุผลที่ว่า เมื่อชาวบ้านประสบกับปัญหาที่ หลากหลายให้ขบคิดแก้ไขเป็นเบื้องต้น จะมีประโยชน์อะไรกับการเทศน์สั่งสอน แต่เพียงวาจาซึ่ง เป็นนามธรรมที่ฟังแล้วก็หายไป ไม่เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ หลักธรรมที่พระสงฆ์เทศน์ไปแล้วก็ดี แต่ในระดับชาวบ้านแล้วไม่สามารถช่วยให้หลุดพ้นจากทุกข์หรือปัญหาที่เผชิญอยู่นั้นได้ ท่านจึง เริ่มแนวคิดที่จะประยุกต์หลักธรรม ให้เข้ากับหลักความเป็นจริง โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือ และการมี ผลประโยชน์ร่วมกันเป็นบรรทัดฐาน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เริ่มจากจุดของการปลุกจิตสำนึก คือ การเข้าไป หาชาวบ้านเพื่อจะตั้งกลุ่มตามแนวคิดของ พระสุบิน ปณีโต โดยเริ่มดำเนินงาน เมื่อปี พ.ศ. 2533 - 2534 ได้อาศัยหลักการพัฒนาเป็นแนวทาง คือ การให้ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนในหมู่บ้านไป บอกกล่าวชาวบ้านให้มาร่วมกันเสียก่อน⁹⁶

2.2.2 การปลุกฝังค่านิยมของการพึ่งตนเองให้แก่ชาวบ้าน

คำว่า“การพึ่งตนเอง” นั้น ในทางพระพุทธศาสนา ท่านหมายถึง การเข้าถึงพระ รัตนตรัย และการเห็นอริยสัจ 4 ตามเป็นจริง เนื่องจาก พระรัตนตรัย และอริยสัจ 4 เป็นที่พึ่งที่ ประเสริฐของมนุษย์ ส่วนที่พึ่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ ภูเขา อาราม เจดีย์ เป็นต้น ก็เป็นที่พึ่งได้ แต่ไม่ดีเท่ากับพระรัตนตรัย เพราะที่พึ่งต่าง ๆ เหล่านั้นไม่สามารถทำให้หมดทุกข์ได้ ดังพระพุทธ พจน์ที่ตรัสไว้ในขุททกนิาย ธรรมบท ว่า “มนุษย์ทั้งหลาย ถูกภัยคุกคามแล้ว ย่อมพากันยึดเอาภูเขา ป่า อาราม และแม้กระทั่งรุกขเจดีย์ว่าเป็นที่พึ่ง แต่สิ่งต่างๆ นั้น ก็ไม่ใช่สรณะอันเกษมสูงสุดเพราะ เมื่อได้ยึดเอาสิ่งเหล่านั้น มาเป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมไม่อาจพ้น จากทุกข์ไปได้ แต่เมื่อ บุคคลเข้าถึงพระคุณพระรัตนตรัยทั้ง

⁹⁶ พระมหาวิมลญาณ ทุยโสภณ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนเพื่อสร้างทุน ชุมชนศึกษากรณี : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สาม คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมพระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งแล้วสามารถเข้าใจในอริยสัจได้แจ่มแจ้งทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นหนทางพ้นทุกข์ด้วยปัญญาอันชอบ สิ่งนั้นนั่นแหละเป็น สรรณะอันเกษมสูงสุด ย่อมจะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”⁹⁷

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแนะนำพุทธบริษัท ให้พึ่งหลักพุทธธรรม คือ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของสัตว์ทั้งหลาย เพราะทำให้ผู้พื่อนั้น สามารถพ้นทุกข์ได้จริง ซึ่งหมายความว่า การที่คนเราจะพึ่งตนเองได้นั้น ต้องเป็นคนรู้ความทุกข์ รู้สาเหตุของทุกข์ รู้การ ทางพ้นทุกข์ และรู้วิธีการหรือหนทางดับทุกข์ได้ด้วยตนเอง⁹⁸ ทั้งนี้ การพึ่งหลักธรรม คือ อริยสัจ 4 นี้ เป็นที่พึ่งทั้งภายนอกและภายในตัวบุคคล หากนำไปปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม การสร้างที่พึ่งแก่ตนไม่ว่าจะภายนอกหรือภายใน ก็เป็นสิ่งสำคัญทั้งสิ้น เพราะว่าภายนอกทำให้ชีวิตดำเนินอยู่ด้วยปัจจัยเงินทอง ส่วนภายในทำให้เป็นคนมีปัญญาแก้ปัญหา ต่าง ๆ ได้ จึงมีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่ง พระสุบิน ปณิโต ได้รับนิมนต์ให้ไปเทศน์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ ชาวบ้าน จึงเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่มาฟังและสนทนาธรรมกันในวันนั้น ช่วยกันคิดถึงปัญหาที่ เผชิญอยู่ แล้วร่วมกันหาทางออกหรือทางแก้ไข แต่ผลปรากฏว่า ชาวบ้านในพื้นที่ประสบปัญหา ต่างๆ เช่น น้ำท่วม ราคาผลผลิตตกต่ำ หนี้สิน โดยเฉพาะปัญหาความยากจน การถูกนายทุนเอา รัตเอาเปรียบ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ปัญหาทั้งปวงที่เกิดขึ้น จะแก้ไขได้ต้องใช้เงินทั้งสิ้นไม่ใช่เพียง หลักธรรมอย่างเดียวก็หาไม่ ชาวบ้านคิดว่า พวกตนคงไม่สามารถที่จะหลุดพ้นจากวังวนของปัญหา เหล่านี้ได้ เนื่องจากขาดเงินหมุนเวียนใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน จึงทำได้เพียงแต่นั่งรอ ความหวังหรือความช่วยเหลือจากรัฐบาลเท่านั้นด้วยเหตุผลนี้ จึงทำให้ท่านคิดว่าควรจะช่วยเหลือชาวบ้าน ให้พึ่งพาตนเองได้เป็นเบื้องต้นก่อนที่ความช่วยเหลือภาครัฐ จะเข้ามาสนับสนุนตามความเหมาะสม

2.2.3 การก่อตั้งโครงการออมทรัพย์แก่ชาวบ้าน

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมบางประเภท ที่เกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้อยู่ดี กินดี และสามารถประกอบอาชีพอยู่อย่างรู้จักพอเพียงมีความพอดีหลักธรรมดังกล่าวคือ ทิฐุธรรม มีกัตถะ หรือ “ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน” แบ่งออกเป็น⁹⁹ 4 ข้อ ดังนี้

- (1) อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ในกิจการงานทั้งปวง)
- (2) อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ หมั่นออมทรัพย์ที่หาмаได้)
- (3) กัลยาณมิตตตา (รู้จักคบคนดีเป็นมิตร)
- (4) สมชีวิตา (มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสมแก่ฐานะของตนเอง)

เมื่อพระสุบิน ปณิโต ได้ตระหนักถึงความเดือดร้อนของชาวบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่ จะช่วยเหลือประชาชน ให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงเห็นว่าหลักสำคัญของการแก้ปัญหา จึงอยู่ที่ “เงิน” และปัญหาว่าจะทำอย่างไร จะทำให้ประชาชนในชุมชน มีเงินเป็นของตนเอง ท่าน มองว่าควรเริ่มจาก “การออม” จึงเชิญผู้นำชาวบ้านจำนวน 4- 5 คน เข้าร่วมปรึกษาถึงแนวทาง ในการแก้ปัญหาด้วยการออม ท่านเสนอว่าควรจะมีการเก็บเงิน ร่วมกันทั้งหมู่บ้าน บ้านละ 10 บาท/ต่อเดือน เฉลี่ยเพียง

⁹⁷ พ.ร. (ไทย).25/188/50.

⁹⁸ อภ.วิ. (ไทย).35/145/127.

⁹⁹ อง.จตุตถ. (ไทย). 23/144/289.

แค่วันละ 30 สตางค์ เศษๆ ถ้าต่างคนต่างเก็บเงิน 30 สตางค์/ ต่อวัน ก็ ไม่สามารถเอาไปทำประโยชน์อะไรได้ อย่างไรก็ตาม หากชาวบ้านนำเงินมารวมกันแล้ว บ้านหลังหนึ่ง เก็บเงินเพียง 10 บาท/ ต่อเดือน ในหมู่บ้านมี 100 หลังคาเรือน ก็จะได้เงินรวมเดือนละ 1,000 บาท ซึ่งตรงนี้นำไป แก้ปัญหาช่วยบรรเทาความเดือนร้อนของหมู่บ้านได้ และเป็นผลประโยชน์กลับสู่ชุมชน อีกทั้งไม่ เป็นภาระของชาวบ้านแต่อย่างใด โดยการให้ชาวบ้านทดลองทำดูก่อน เพราะจำนวนเงินไม่มากมาย เท่าใดนัก ถ้าทำแล้วเห็นว่าไม่ดีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ และเป็นภาระยุ่งยากก็สามารถที่จะบอก ยกเลิกได้ ดังนั้น หากมีคำถาม “ว่าจะมีใครจับตัวไหมกับเงินออมแค่ 10 บาท/ต่อเดือน” คำตอบ ที่แน่นอน คือ “ไม่” ทุกคนยอมรับได้ นั่นคือ “ความคิดพึ่งตนเองด้วยการออม” และไม่คิดพึ่งคนอื่น ด้วยการกู้หนี้ยืมสิน วิธีการนำเงินมารวมกันในลักษณะเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ ในการที่จะบริหารเงิน ให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านของตนมากที่สุด ถือได้ว่ารู้จัก “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้ว ก็สมเหตุผลที่ว่า เมื่อชาวบ้านประสบกับปัญหาที่ หลากหลายให้ขบคิดแก้ไขเป็นเบื้องต้น จะมีประโยชน์อะไรกับการเทศน์สั่งสอน แต่เพียงวาจาซึ่ง เป็นนามธรรมที่ฟังแล้วก็หายไป ไม่เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ หลักธรรมที่พระสงฆ์เทศน์ไปแล้วก็ดี แต่ในระดับชาวบ้านแล้วไม่สามารถช่วยให้หลุดพ้นจากทุกข์หรือปัญหาที่เผชิญอยู่นั้นได้ ท่านจึง เริ่มแนวคิดที่จะประยุกต์หลักธรรม ให้เข้ากับหลักความเป็นจริง โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือ และการมี ผลประโยชน์ร่วมกันเป็นบรรทัดฐาน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เริ่มจากจุดของการปลูกจิตสำนึก คือ การเข้าไป หาชาวบ้านเพื่อจะตั้งกลุ่มตามแนวคิดของ พระสุบิน ปณีโต โดยเริ่มดำเนินงาน เมื่อปี พ.ศ. 2533 - 24 2534 ได้อาศัยหลักการพัฒนาเป็นแนวทาง คือ การให้ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนในหมู่บ้านไป บอกกล่าวชาวบ้านให้มารวมกันเสียก่อน

2.3 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ในระดับสังคม พระพุทธศาสนากียอมรับความสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจว่าเป็นรากฐานสำคัญ ที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคม มิติทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับมิติทางศีลธรรม เพราะศีลธรรมจะดีได้ต้องอาศัยการเกื้อกูลหนุนการจัดการ ทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพด้วย¹⁰⁰

อภิชัย พันธเสน ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์กับหลักพุทธธรรมไว้ว่า มีความเชื่อมโยง สัมพันธ์กัน เพราะการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ของประชาชน ดังต่อไปนี้

- 1) หลักการพึ่งตนเอง หรืออัตตา หิอัตตโน นาโถ เป็นหลักการเน้นความสามารถพึ่งพาตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเอาเปรียบจากอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกัน
- 2) หลักการไม่ประมาท คือ อปฺปมาทะ พุตติกรรมโมละโมบ ไม่ประมาท นั่นคือ การดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจจะต้องละเว้นการเกิดความเสี่ยง
- 3) หลักการอหิงสาธรรม คือ เมตตา กรุณา เป็นหลักการการดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่ปราศจากการข่มเหง เปียดเบียน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนในระยะสั้น

¹⁰⁰บุรณเชน สุขคุ้ม, “พุทธธรรมกับสังคมบริโภคนิยม”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550).

4) หลักการเลี้ยงชีพโดยชอบหรือสัมมาอาชีวะ เป็นหลักการดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่เป็นผลดีเกื้อกูลต่อความเป็นมนุษย์ งดเว้นการผลิต การบริโภคที่ไม่เป็นผลดีต่อมนุษย์

5) หลักการไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น

6) หลักการละความโลภ

7) หลักการความซื่อสัตย์ สุจริต และความเกรงกลัว ละอายต่อบาปเป็นหลักการดำเนินชีวิตด้วยเจตนาอันเป็นกุศล เจตนาอันเป็นกุศลย่อมสร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจใจกัน ซึ่งประโยชน์ในการลดค่าใช้จ่ายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกติกา¹⁰¹

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน “พระสงฆ์” นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา เนื่องจากว่าศาสนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก เพราะมนุษย์เรามีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาของตน และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ด้วยกัน เมื่อศาสนา พัฒนามาเป็นสถาบันทางสังคมศาสนา ยิ่งผูกพันกับมนุษย์มากขึ้น ในฐานะที่ ศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน แต่สถาบันศาสนา จะได้รับการตอบรับจาก มากหรือน้อยนั้น อยู่ที่ว่าศาสนาสามารถจะตอบสนองความต้องการส่วนตัวของมนุษย์ ในการ แก้ไขปัญหาตนและสังคม การที่ศาสนาใดๆ จะดำรงอยู่หรือสูญหายไป ขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่ศาสนา นั้นๆ มีต่อสังคมเป็นสำคัญ¹⁰²

ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อเรากล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแล้ว จากอดีตที่ ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่า มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก ในฐานะ ที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของประชาชนผู้นับถือและเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของชาติ ประการต่อมา พระพุทธศาสนาเป็นเหมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ อีกทั้งเป็น เอกลักษณ์ดั้งเดิมของประเทศไทย ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม¹⁰³

วัฒนา พัฒนพงศ์ ได้กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวไว้เช่นกันว่า อาจกล่าวได้ว่า องค์พระสงฆ์ และตัวของพระสงฆ์เอง เป็นกลไกขับเคลื่อนวิถีชีวิตของชาวพุทธ ให้เคลื่อนที่ไปอย่างมั่นคงแบบ พุทธ ขณะเดียวกันกระแสทางสังคม บ้านเมือง เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็มีส่วนกำหนดบทบาทให้พระสงฆ์ ต้องพัฒนา และปรับกลยุทธ์ในการสั่งสอน และอบรมประชาชนทุกกลุ่มอย่างฉลาด และเป็น ปัจจุบัน คือ ทันทต่อการเคลื่อนไหวในสังคม เพื่อปรับท่าทีของตนให้กระชับขึ้นและ พระสงฆ์ จะต้องอาศัย คุุหัตถ์เป็นอยู่ ขณะเดียวกัน ก็จำต้องเข้ามามีบทบาทต่อชุมชน สังคม ด้วย เหตุผล 3 ข้อ ได้แก่

- (1) การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องพึงพาปัจจัย 4 จากพุทธศาสนิกชน
- (2) สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม
- (3) โดยคุณธรรมมีเมตตาและกรุณา พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจาก ความทุกข์¹⁰⁴

¹⁰¹ อภิชัย พันธเสน, **พุทธเศรษฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544), หน้า 23-25.

¹⁰² อภิชัย พันธเสน, **ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์, 2539), หน้า 204.

¹⁰³ คณินันต์ จันทบุตร, **สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**, (อุบลราชธานี : วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2530), หน้า 15.

¹⁰⁴ วัฒนา พัฒนพงศ์, **พระสงฆ์กับบทบาททางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2526), หน้า 46.

ดังนั้น วัดและพระสงฆ์สามารถแสดงบทบาทเหล่านี้ได้ เนื่องจาก ชาวบ้านเข้าใจว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นผู้เสียสละ และที่สำคัญที่สุด คือ มีความรู้ดีกว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญา รอบรู้วิชาการต่าง ๆ เหนือชาวบ้านทั่วไป สามารถให้คาปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านใน ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นความสำคัญที่ใกล้ชิดและมั่นคงเสมอมา เมื่อสังคมเปลี่ยนไป บุคคลจากภายนอกเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนในฐานะผู้ปกครอง พระสงฆ์จึงถูกลดบทบาทลงจาก ผู้นำในหลายๆ ด้าน เป็นเพียงผู้ประสานงานเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน นอกจากนั้นแล้ว วัดและพระสงฆ์จึงถูกลดบทบาทที่มีต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนา ของชาวบ้านลดลงมากมาย ด้วยปัจจัยอีก 2 ข้อ คือ

(1) พระสงฆ์ไม่พยายามปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ไม่พยายาม ประยุกต์ ความเจริญต่าง ๆ มาเสริมบทบาทของตัวเองขึ้นมา

(2) การสูญเสียผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ศึกษาหาความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ที่เคยแนบแน่นก็เริ่มห่างกันออกไป¹⁰⁵

ส่วนเหตุผล ซึ่งจำเป็นต้องกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ซึ่ง ท่านไปเผยแผ่พุทธธรรมนั้น ก็เนื่องจากว่า ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัย ต้องการชี้ให้เห็นว่า ความเป็นมา และวิธีการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น มีแรงผลักดันในการขับเคลื่อน มาจาก พระสงฆ์เป็นต้นคิด เป็นผู้คอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด จึงต้องโยงให้เห็นถึงบทบาท และความสำคัญ ของพระสงฆ์และหลักธรรมที่ท่านนำไปประยุกต์ใช้จัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมา หากขาดบุคลากรสำคัญ คือ พระสงฆ์แล้ว ส่วนใหญ่ การบริหารจัดการของกลุ่มที่ตั้งขึ้นมา มักจะประสบกับความล้มเหลว เนื่องจาก ไม่มีใครเกรงใจใคร กอบโกยผลประโยชน์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เข้าพวกพ้องและ ปิดกั้นกรรมไปโดยปริยาย สมาชิกของกลุ่มได้รับความเสียหาย สูญเสียทรัพย์สินที่ร่วมกันลงทุน แม้ จะไม่เกินรายละ 12,000 ต่อคนตลอด โครงการก็ตาม แต่ก็มีเป็นส่วนน้อยเท่านั้น ดังนั้น พระสงฆ์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนี้มาโดยตลอด แม้ว่าท่านจะไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเงินการทองก็ตาม แต่คอยให้คาปรึกษา ให้ข้อคิด ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำ ให้กลุ่มที่มีพระสงฆ์คอยกำกับ ไตรวินได้ค่อนข้างเห็นได้ชัด

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการนั้น มีการศึกษาวิจัยจากหลายหน่วยงาน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เป็นปัจจัยหลักในการประสบความสำเร็จขององค์กร หรือหน่วยงาน จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ปรากฏว่า มีผู้ทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารไว้หลายท่าน พอสรุปได้ดังนี้

กัมพล ปันตะแก้วและสลิลา ศรีจุจิ ¹⁰⁶ ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการทุนของชุมชน: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนให้สินเชื่อแก่กองทุนหมู่บ้าน การฝากเงิน การถอนเงิน เช่นเดียวกับธนาคารออมสิน แต่จะให้กู้ต่อเมื่อกองทุนหมู่บ้านที่มีความประสงค์จะขอกู้นั้น ยังไม่ทำการกู้เงินกับธนาคารออมสิน นอกจากนี้ ธกส.ยังมีส่วนช่วยสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านให้มี

¹⁰⁵ อภิชาติ พันธเสน, ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์, 2539), หน้า 205-207.

¹⁰⁶ กัมพล ปันตะแก้ว และ สลิลา ศรีจุจิ. ประสิทธิภาพการจัดการทุนชุมชน: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2546, หน้า 48-49.

ความรู้ เรื่องการขอกู้เงิน การจัดหาบัญชี การขออนุมัติเงินกู้ และเป็นที่ปรึกษาให้กองทุนหมู่บ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ

วันชัย ธรรมสังการ¹⁰⁷ ได้ศึกษาเรื่อง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต : นวัตกรรมทางภูมิปัญญาที่น่าจับตามอง ที่ได้ศึกษาจุดแข็ง(จุดเด่น)และจุดอ่อน(จุดด้อย)ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ของจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า การเกิดขึ้นของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในภาพรวม คือ การกระจายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบของประชาชนชนเป็นไปค่อนข้างลำบาก จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่บีบคั้นและผลักดันให้ประชาชนลุกขึ้นมาเพื่อหาทางพึ่งพาตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดจุดเด่น(จุดแข็ง) ด้านบทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่เป็นศูนย์กลางหรือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้กับกลุ่มอื่นๆในชุมชนให้ดำเนินต่อไปได้ กล่าวคือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือแหล่งทุน (เงินตรา) ที่ใช้เป็นปัจจัยในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

พวงเพชร ทิพย์ทอง¹⁰⁸ ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของคุณลักษณะทางสังคมของผู้นำกลุ่มต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการจัดการทุนของกลุ่มร่วมกัน มีคะแนนเฉลี่ย 2.54 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ภาวะการดำรงอยู่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตด้านการจัดการทุนของกลุ่มร่วมกันสูงสุด คือ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกจ่ายเงินเป็นค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และด้านการมีกิจกรรมร่วมกันต่ำที่สุดได้แก่ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกไม่มีการร่วมมือกันในการหาเงินสมทบกองทุนให้มีมากเพียงพอกับความต้องการยืมเงินของสมาชิกจากแหล่งเงินทุนที่เป็นของรัฐและเอกชน

วัลลภ สุขคาชา¹⁰⁹ ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การเป็นสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบ้านโคกหนองหิน ตำบลบุกระสัง อำเภอนองก่ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีความภาคภูมิใจในการดำเนินงานของกลุ่มฯ ที่สมาชิกได้มีแหล่งเงินทุนในชุมชนเพื่อกู้ยืมไปประกอบอาชีพ ซึ่งนอกจากนี้แล้ว การดำเนินกิจกรรมกลุ่มในช่วงแรก ยังมีปัญหาเกี่ยวกับ เงินทุนไม่เพียงพอ เงินทุนที่ใช้ในการหมุนเวียนมีน้อย การบริหารจัดการภายในกลุ่มจึงไม่เต็มที่ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ยังมีน้อย ไม่เพียงพอ ซึ่งดำเนินการแก้ไขโดยการ ระดมเงินสัจจะเพิ่มจากสมาชิก และการได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก ส.ส.และ ส.จ. ในพื้นที่

¹⁰⁷ วันชัย ธรรมสังการ. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต:นวัตกรรมทางภูมิปัญญาที่น่าจับตามอง. วารสารรัฐสมิแล 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม) 2547), หน้า 6-9 -10.

¹⁰⁸ พวงเพชร ทิพย์ทอง. อิทธิพลของคุณลักษณะทางสังคมของผู้นำ กลุ่มต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดลพบุรี. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา สังคมวิทยาการพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.2540), หน้า 114

¹⁰⁹ วัลลภ สุขคา ชา. การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่การเป็นสถาบันเงินทุนชุมชนบ้านโคกหนองหิน ตำบลบุกระสัง อำเภอนองก่ จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานการศึกษานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัย การปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.2554), หน้า 21-49.

ไพบูลย์ ตั้งมีลาภ¹¹⁰ ได้ศึกษาเรื่อง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของคนทุกคนในกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกและคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ ตลอดจนประชาชนทุกคนในชุมชนนั้นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้ เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมตามขั้นตอน คือ ร่วมกันคิด เช่น กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่ม ร่วมกันตัดสินใจ เช่น เลือกทีมงาน คือ คนที่มีความสามารถเป็นคนดีและเก่ง เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม เพื่อบริหารกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ ร่วมกันกำหนด ระเบียบ ข้อตกลงของกลุ่ม ร่วมกันวางแผน เช่น แผนการทำงาน แผนการติดตาม และแผนการประชาสัมพันธ์ ร่วมกันทำ เช่น บริหารกิจกรรมกลุ่มให้เป็นไปตามที่ร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจ จัดอบรมสัมมนาและคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ร่วมกันติดตาม เช่น ติดตามดูว่าคณะกรรมการบริหารกลุ่มบริหารด้วยความโปร่งใสหรือไม่และร่วมกันรับผิดชอบ เช่น เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น กรรมการทุกฝ่ายจะต้องรับผิดชอบต่อร่วมกันในทุกเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบและในสิ่งที่ตัดสินใจ

ปรีดี โชติช่วง¹¹¹ ได้ศึกษาเรื่อง กองทุนหมู่บ้าน: พุนแห่งจิตวิญญาณการอุ้มชู แบ่งปันกัน ผลการศึกษาพบว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายของรัฐบาลที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และยอมรับว่าเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านร่วมกัน ทำให้เกิดรู้สึกรักและหวงแหนช่วยกันดูแลรักษาไว้เสมือนหนึ่งเป็นประกาศเกียรติคุณของชุมชนให้คนทั่วไปได้รับรู้ รับทราบว่า ชุมชนมีความสามัคคีเข้มแข็ง กัมพล บันตะแก้วและ

สุดใจ กรองทอง¹¹² ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและระดับความเข้มแข็ง ในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ และศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน จากการศึกษาพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหมายถึง การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มทุกขั้นตอน กระบวนการได้มาของคณะกรรมการฯ ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ถูกกำหนดโดยผ่านเวทีประชาคมของสมาชิก กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ สถานะทางการเงินและผลการดำเนินงาน มีการรายงานสถานะทางการเงินให้กับสมาชิกทราบเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้ สุดใจ กรองทอง (2553),83 ยังได้สรุปว่า กลุ่มมีกิจกรรมการสร้างเครือข่ายร่วมมือกับกลุ่มองค์กรอื่นๆในชุมชน กลุ่มมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มมีกิจกรรมร่วมมือกับเครือข่ายอื่นอย่างต่อเนื่อง มีคณะกรรมการเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม

¹¹⁰ ไพบูลย์ ตั้งมีลาภ. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการมีส่วนร่วม. อุดรธานี : ม.ป.พ.2545), 27-28

¹¹¹ ปรีดี โชติช่วง. กองทุนหมู่บ้าน : พุนแห่งจิตวิญญาณการอุ้มชูและแบ่งปันกัน. วารสาร พัฒนาชุมชน. 5 (พฤษภาคม) 2544),หน้า 19-22.

¹¹² สุดใจ กรองทอง. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.2553), หน้า 83.

เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆภายในชุมชน โดยปัจจัยทั้งสองด้านดังกล่าว เป็นปัจจัยที่ส่งผลและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเข้มแข็งของกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ไพรัช ไมตรีมิตร¹¹³ ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสัสมโฮง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มได้มาจากการจัดการกลุ่ม ที่มีการจัดการความต้องการสอดคล้องกับสมาชิก ผลประโยชน์ 33 ที่เกิดจากการดำเนินการส่งผลโดยตรงต่อสมาชิก มีความชัดเจนทั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมายการทำงาน และกระบวนการ/วิธีการ สมาชิกที่มีความสงสัยสามารถตรวจสอบได้โดยตลอด มีการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องของกลุ่ม ส่งผลต่อการพัฒนาที่เป็นแบบแผน รวมทั้งการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

เพชรดา เฟื่องตา¹¹⁴ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตของสมาชิกในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในระดับมาก ในด้านการคิด การปฏิบัติ และการรับผลประโยชน์ ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการประเมินผลของกลุ่มสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

มาลีรัตน์ สุกโต¹¹⁵ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ผลการศึกษาพบว่า เพศเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กล่าวคือ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จะมีผลทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จมากขึ้น เนื่องจากในต่างจังหวัดยังยึดค่านิยมที่ว่าผู้ชายมีความสามารถมากกว่าผู้หญิง และมีความไว้วางใจที่จะให้ผู้ชายปฏิบัติงานที่มีความสำคัญมากกว่า

สวัสติ ศรีอุไร¹¹⁶ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลบ้านไทย อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า อายุ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน

¹¹³ ไพรัช ไมตรีมิตร. ผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสัสมโฮง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.2550), หน้า71 - 75

¹¹⁴ เพชรดา เฟื่องตา. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของสมาชิกในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2551), หน้า 61.

¹¹⁵ มาลีรัตน์ สุกโต. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อาเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี . วิทยานิพนธ์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.2543), หน้า 95.

¹¹⁶ สวัสติ ศรีอุไร. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน: ศึกษากรณีตำบลบ้านไทย อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์, สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.2539), หน้า 65.

จำแลง จิระวิชัยฤทธิ์¹¹⁷ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า อายุไม่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน

ดังนั้น อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่แตกต่างกันด้วย เป็นที่มาของการตั้งสมมุติฐานของงานวิจัยครั้ง น 3.1.3 ประสพการณ์การทำงาน

ไพรัช ไมตรีมิตร¹¹⁸ ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโฮง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโฮง และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโฮง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโฮง คือ ปัจจัยด้านผู้นำ ความรู้ ความสามารถของผู้นำ กล่าวคือ ในการพัฒนากลุ่มองค์กร ให้เกิดความสำเร็จ บทบาทของผู้นำ หรือการนำมีส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรอยู่รอดได้ ข้อค้นพบที่สำคัญคือ ผู้นำแต่ละคนที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้องอาศัยทักษะ รายละเอียด ความสุขุม รอบคอบ และสร้างการมีส่วนร่วม ศักยภาพของผู้นำในการร่วมกันในการดำเนินงาน พบว่า ผู้นำที่สามารถสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรมและสามารถบริหารองค์กรได้ ต้องมีพื้นฐานประสบการณ์จากการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ซึ่งพบว่า คุณสมบัติของผู้นำกลุ่มที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำหน้าที่หลากหลายและเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างขวาง สามารถวิเคราะห์ เชื่อมโยงความต้องการของสมาชิกกับทิศทางการพัฒนาด้านต่างๆในชุมชนได้

วิรัตน์ ไชยชนะ¹¹⁹ ที่ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง คือ ปัจจัยด้านผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะ ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม และมีสถานภาพที่หลากหลาย เช่น เป็นผู้อาวุโส เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และบางคน มีหน้าที่ในหมู่บ้านหลายตำแหน่ง ทำให้รู้จักวิธีในการจัดการ รู้จักแบ่งเวลาในการปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพในการทำงาน จากการที่ผู้นำมีความหลากหลายเป็นผลให้เกิดผลดีในการทำงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้นำที่มีคุณสมบัติขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ

¹¹⁷ จำแลง จิระวิชัยฤทธิ์. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้าน : ศึกษากรณี จังหวัดอ่างทอง. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.2546),หน้า 78,

¹¹⁸ ไพรัช ไมตรีมิตร. ผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านส้มโฮง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.2550),หน้า71 - 75)

¹¹⁹ วิรัตน์ ไชยชนะ. โครงสร้างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.2553),หน้า116.

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนที่สำคัญในการศึกษา ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยศึกษาจากคัมภีร์ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวทีวิชาการของกลุ่มชุมชนต่าง ๆ และภาคที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียกอีกอย่างว่าเป็นการเก็บข้อมูลเชิงภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2535 อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างเกณฑ์ชีวิตในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิด การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างองค์ประกอบและเกณฑ์ชีวิตในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ทั้งแนวคิดและวิถีการปฏิบัติ

3. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และการพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน และความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาในมิติต่าง ๆ

4. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบเกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3.1.2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยต้องศึกษาเพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ กระบวนการสร้างเกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดทั้งในระดับนโยบาย ปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กรในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ทำการศึกษาและคัดเลือกพระสงฆ์ องค์กร ชุมชน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นองค์กรที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร จำนวน 3 พื้นที่

3. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด รูปแบบ องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้ภาครัฐ คณะสงฆ์ ผู้บริหาร ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

5. วิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตามองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนรวมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ของการทำงาน รวมถึงการสร้างเกณฑ์การปฏิบัติ (Benchmark) ที่สามารถนำไปสู่กระบวนการศึกษาที่เกี่ยวกับเกณฑ์ชี้วัดในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนในระดับต่าง ๆ ได้

6. สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และในระดับปัจเจกบุคคล

3.2 พื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกพื้นที่สนาม คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่จะทำการศึกษาในท้องที่ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 อำเภอ 2 ชุมชน ,จังหวัดตราด จำนวน 1 อำเภอ 1 ชุมชน , ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และเป็นแหล่งที่มีประชาชนผู้อยู่อาศัยที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล โดยกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอขุนหาญ

ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกันทรอมใต้ , วัดกันทรอมอุดม

2. จังหวัดตราด อำเภอเขาสมิง

ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดท่าโสม

3.2.2 ด้านกลุ่มประชากร

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) สัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) ประชากร หรือกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มนักวิชาการหรือผู้มีความรู้ (Academic Sector) คือ ผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ 4 รูป/คน ได้แก่

- 1) พระครูโกศลศาสนวงศ์
- 2) พระครูประทีปวิรคุณ
- 3) พระครูวิมลโสมนันท์
- 4) นายคาน มนตรีวงศ์

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติการภาคชุมชน (Community Sector) ได้แก่ ผู้นำกลุ่มสัจจะ 15 คน

- 1) นายธงศักดิ์ เพชรรัตน์
- 2) นางทองแดง มนตรีวงศ์
- 3) นางสุภาพร อระไ
- 4) นางสาวพิน มนตรีวงศ์
- 5) นายโกศล มนตรีวงศ์
- 6) นายนิคม มนตรีวงศ์
- 7) นางธีราภรณ์ คำพินิจ
- 8) นางกรรณิการ ศิริเทศ
- 9) นางรัตนา สัญญาฤทธิ์
- 10) นางกัญจิรา พิลาดิ
- 11) นางสาวจิราภรณ์ อภิบาลศรี
- 12) นางปรานอม นิยมการ
- 13) นางวนิชยา ทวีคุณ
- 14) นางรัตนา สัญญาฤทธิ์
- 15) นางสาวจิรวรรณ ทวีคุณ

3. กลุ่มชาวบ้านทั่วไป (Youth Sector) ได้แก่ สมาชิกกลุ่ม 15 คน

- 1) นางสาวศุภมาส สุพงษ์
- 2) นางสาวสิริ เรืองคำ
- 3) นางทิพา เลิศศรี
- 4) นางเทือง สุพงษ์
- 5) นางวรรณภา เลิศศรี
- 6) นางวลัย เลิศศรี
- 7) นายตีบ สุพงษ์
- 8) นางกัญญา ศิริเทศ
- 9) นางมารีษา เมฆคลี
- 10) นางสาวดี เลิศศรี
- 11) นางสาวกัญญารัตน์ สายสังข์
- 12) นายอำนาจ พุทธบุรี
- 13) นางจุฑาทิพย์ อุปเวช
- 14) นางสาวศลิษา กลางประพันธ์
- 15) นางบรรยงค์ สรวมชีพ

รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 34 รูป/คน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังจะได้เก็บข้อมูลบางประเภทจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจัดอยู่ในส่วนของการสังเกตการณ์ประกอบกันไปด้วย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้คือ

3.3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อให้เห็นการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3.3.2 การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) สำหรับพระสงฆ์ คณะกรรมการ และสมาชิก ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน จำนวน 3 พื้นที่ ดังนี้

- อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
- อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

พื้นที่ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 2 พื้นที่ และพื้นที่ในจังหวัดตราด จำนวน 1 พื้นที่ ผู้วิจัยได้กล่าวมานี้ ปรากฏรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. สัมภาษณ์ พระครูโกศลศาสนวงศ์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้ , อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

2. สัมภาษณ์ นายธงศักดิ์ เพชรรัตน์ , ประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
3. สัมภาษณ์ นางทองแดง มนต์วิงษ์ , รองประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
4. สัมภาษณ์ นางสาวพร อระไ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
5. สัมภาษณ์ นางสาวพิน มนต์วิงษ์ , เลขานุการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
6. สัมภาษณ์ นายโกศล มนต์วิงษ์, กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
7. สัมภาษณ์ นางสาวนาค สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
8. สัมภาษณ์ นางสาววี เรืองคำ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
9. สัมภาษณ์ นางทิพา เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
10. สัมภาษณ์ นางเทือง สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
11. สัมภาษณ์ นางสาวรณนา เลิศศรี, สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
12. สัมภาษณ์ นายคาน มนต์วิงษ์, อดีตผู้ใหญ่บ้านกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
13. สัมภาษณ์ พระครูประทีปวิรุณ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม , อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
14. สัมภาษณ์ นายธงศักดิ์ เพชรรัตน์ , ประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
15. สัมภาษณ์ นายนิคม มนต์วิงษ์ , รองประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
16. สัมภาษณ์ นางธีราภรณ์ คำพินิจ , เลขานุการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
17. สัมภาษณ์ นางกรรณิการ ศิริเทศ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
18. สัมภาษณ์ นางกัญจิรา พิลาดี , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
19. สัมภาษณ์ นางวลัย เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

20. สัมภาษณ์ นายต๊อบ สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
21. สัมภาษณ์ นางกัญญา ศิริเทศ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
22. สัมภาษณ์ นางมารีษา เมฆคลี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
23. สัมภาษณ์ นางสาวดี เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
24. สัมภาษณ์ พระครูวิมลโสมนันท์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
25. สัมภาษณ์ นางสาวจิราภรณ์ อภิบาลศรี , ประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
26. สัมภาษณ์ นางปรานอม นิยมการ , รองประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
27. สัมภาษณ์ นางวนิชยา ทวีคุณ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
28. สัมภาษณ์ นางมาลัย สรวมชีพ , กรรมการ/ผู้ตรวจสอบกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
29. สัมภาษณ์ นางสาวจิรวรรณ ทวีคุณ , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
30. สัมภาษณ์ นางสาวกัญญารัตน์ สายสังข์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
31. สัมภาษณ์ นายอำนาจ พุทธบุรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
32. สัมภาษณ์ นางจุฑาทิพย์ อุปเวช , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
33. สัมภาษณ์ นางสาวศลิษา กลางประพันธ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
34. สัมภาษณ์ นางบรรยงค์ สรวมชีพ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ก่อนการลงเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า การรู้และเข้าใจในความเป็นมนุษย์ของผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย จะต้องอาศัยการยอมรับในความรู้และความสามารถของผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย และตอบคำถามการวิจัย จึงใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเอกสาร (Surveying) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสำรวจ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการวิจัยในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา ปัญหา แนวทางแก้ไข การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไป ซึ่งจะกระทำโดยไม่ให้ผู้ถูกวิจัยรู้สีกว่ากำลังถูกสังเกตพฤติกรรมอยู่

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตโดยการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสังเกตและชวนพูดคุย แสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยพยายามเข้าร่วมเรียนรู้ในฐานะของคนร่วมพื้นที่ เนื่องจากการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ ของผู้ถูกวิจัยจะทำให้สังเกตเห็นการแสดงความคิดเห็น การร่วมมือในการทำงานของผู้นำกลุ่มต่าง ๆ หรือมีข้อถกเถียงกันเรื่องกลุ่ม ซึ่งได้เห็นพฤติกรรมของกลุ่ม เห็นวิธีการและกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) เป็นเทคนิคการสังเกตที่ผู้วิจัยใช้ในระยะแรก ๆ ของการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่ม และการทำงานของคณะกรรมการกลุ่ม ข้อมูลที่สังเกตได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ปัจจัย และการวิเคราะห์

2.2.1 การสังเกตวิถีชีวิตของผู้นำ เพื่อสังเกตการณ์ และการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2.2. การให้สมาชิกบอกเล่า หรือการให้คนในชุมชนพื้นที่การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ความเป็นมาของหมู่บ้าน เรื่องที่ชุมชนภาคภูมิใจ การจัดทำแผนภาพต่าง ๆ

2.2.3 การสำรวจพื้นที่ การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้นั่งพูดคุยกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการ สมาชิก ซึ่งเป็นคนที่เคยเป็นเจ้าของพื้นที่ ให้ช่วยกันเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน อันจะทำให้ทราบถึงปัญหาของกลุ่ม ซึ่งจะมีสำคัญในการวิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3. การสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

3.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย มีการถ่ายภาพและใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกข้อมูล

ภาคสนาม ประกอบด้วย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ปัจจัย และการวิเคราะห์

3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ โดยตั้งคำถามแบบปลายเปิด เป็นคำถามที่กว้าง เพื่อให้เกิดคำตอบและคำถามที่หลากหลายในประเด็นที่ศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดและตามความมุ่งหมายของการวิจัย

3.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลบริบทของพื้นที่ ความเป็นมา การดำรงชีวิต การสนับสนุนหรือการร่วมมือกัน และกระบวนการ

3.4 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จะเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ดำเนินการต่อเนื่องจากการเข้าไปพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยมีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร หน่วยงาน ซึ่งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้น สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเพื่อศึกษาวิจัยข้อมูลในระดับอีกต่อไปได้

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นวิธีการได้มาของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็น และทัศนะของตนเองออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจ เป็นกระบวนการกลุ่มที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้รู้ ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางของคำถามไว้ล่วงหน้าเป็นหัวข้อกว้าง ๆ ตามกรอบที่จะศึกษาเป็นคำถามลักษณะปลายเปิดโดยทำเวทีให้มีบรรยากาศเป็นกันเองมากที่สุด แต่ละคนจะนั่งล้อมวงและทำงานที่ตนเองถนัดบนสื่อพื้นเดียวกัน บางที่ก็พูดคุยทักทายกันอย่างออกรสในขณะทำงาน ดังนั้นเพื่อให้ผู้เข้าร่วมวงสนทนาได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และบรรยากาศให้เป็นกันเอง ผู้วิจัยจะโยนคำถามเข้าในวงสนทนาอยู่เป็นระยะ และจะคอยดูอารมณ์ของผู้ร่วมวงสนทนาควบคู่กันไปและจะไม่เป็นทางการจนเกินไปนักเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาทุกคนในกลุ่มมีความรู้สึกสบายใจที่จะร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นสนับสนุน ซึ่งเป็นลักษณะของกลุ่มที่มีการตอบโต้และโต้แย้งกันได้ดีที่สุดในที่สุด ก่อให้เกิดการสนทนากันในลักษณะที่เปิดกว้างเป็นกลุ่มที่เหมาะสมต่อการจุดประเด็น สำหรับประเด็นสำคัญที่จะนำมาสนทนา คือ การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การแจกแบบสอบถาม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

(1) ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย

(2) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามจากการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ กล่าวคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ และการละเล่น เน้นการนำผลการวิเคราะห์มาเผยแพร่สู่สังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน คณะสงฆ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่างๆ

(3) วิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเชื่อมโยงการส่งเสริมชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสร้างเกณฑ์ปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน

(4) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบมีโครงสร้าง มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการสร้างและการใช้ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

(5) นำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อนำไปประยุกต์ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และปัจเจกบุคคล

(6) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน รวมไปถึงการสร้างเกณฑ์ปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน เพื่อให้เห็นรูปแบบ กระบวนการ และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคลต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม และนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงการบริหารจัดการกลุ่มโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสามารถนำเสนอในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ๑) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
- ๒) ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
- ๓) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

4.1 ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ในอดีตพื้นที่ บ้านกันทรอมใต้ , บ้านกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอมใต้ อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนในพื้นที่ต้องประสบปัญหาภัยแล้ง และการปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือข้าว ทำให้ประสบปัญหาความยากจน มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้ประชาชนจำเป็นต้องกู้เงินนอกระบบ เป็นหนี้เป็นสินจำนวนมาก และปัญหาการเข้าถึงระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกันทรอมใต้ , วัดกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอมใต้ อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อช่วยเหลือ และแก้ไขความยากจน การเข้าถึงระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐาน พระครูโกศลศาสนวงศ์¹ เจ้าอาวาสวัดกันทรอมใต้ ได้เล็งเห็นความลำบากของประชาชนในหมู่บ้าน จึงได้จัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยได้รับคำปรึกษาในการก่อตั้งกลุ่ม จากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด

ปัจจุบันกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วัดท่าโสม ตำบลเขาสมิง อำเภอบางบาล จังหวัดจันทบุรี , วัดกันทรอมใต้ , วัดกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอมใต้ อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการจัดสวัสดิการจากฐานความเชื่อ/โดยใช้อุดมการณ์ และคุณธรรม ความเชื่อของกลุ่มคนในท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญ ในการจัดสวัสดิการสังคม ตามแนวคำสอน แนวปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา มาใช้เป็นฐานรากในการในการจัดสวัสดิการโดยการมีส่วนร่วม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ โดยมีกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

¹สัมภาษณ์ พระครูโกศลศาสนวงศ์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้ , อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

4.1.1 ร่วมวิเคราะห์ปัญหา

พระสุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม ตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดตราด เป็นพระสงฆ์ผู้มองเห็นความทุกข์ร้อนหรือปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชนจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุและ แรงจูงใจที่ทำให้ท่านได้พิจารณา ทบทวนบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ ว่าควร ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองอย่างไร และมีอุบายวิธีอย่างไร ในการที่จะนำเอาหลักพุทธธรรม ไปสู่จิตใจของประชาชนผู้นับถือ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้น แตกต่างไปจากสมัยครั้งพุทธกาล หากจะนำหลักธรรมไปเผยแผ่โดยตรง ไม่อาศัยแรงจูงใจหรืออุบายอันแยบยลแล้ว ศาสนิกชนจำนวนมาก ก็เริ่มประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจจืดจาง รอบด้านนั้น ก็จะห่างเหินไปจากวัด ไม่สามารถเข้าร่วม กิจกรรมหรือแม้ สนธิพิธีต่างๆ เช่น การทำบุญทอดถวายผ้าป่าการศึกษา การทำบุญกฐิน เป็นต้น เนื่องจากฐานะการเงินไม่มั่นคง และส่วนใหญ่เป็นคนมีจิตศรัทธา แต่ขาดปัจจัยในการทำบุญหาก เป็นด้านอาภิส หรือ ทำบุญด้วยวัตถุสิ่งของ ก็ไม่สามารถจะมีเงินใช้จ่ายได้ตามปรารถนาของตน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาให้ดีแล้ว ก็สมเหตุผลที่ว่า เมื่อชาวบ้านประสบกับปัญหาที่ หลากหลายให้ขบคิดแก้ไขเป็นเบื้องต้น จะมีประโยชน์อะไรกับการเทศน์สั่งสอน แต่เพียงวาจาซึ่ง เป็นนามธรรมที่ฟังแล้วก็หายไป ไม่เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ หลักธรรมที่พระสงฆ์เทศน์ไปแล้วก็ดี แต่ในระดับชาวบ้านแล้วไม่สามารถช่วยให้หลุดพ้นจากทุกข์หรือปัญหาที่เผชิญอยู่นั้นได้ ท่านจึง เริ่มแนวคิดที่จะประยุกต์หลักธรรม ให้เข้ากับหลักความเป็นจริง โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือ และการมี ผลประโยชน์ร่วมกันเป็นบรรทัดฐาน

ในอดีตพื้นที่ บ้านกันทรอมใต้ , บ้านกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอมใต้ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนในพื้นที่ต้องประสบปัญหาภัยแล้ง และการปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือข้าว ทำให้ประสบปัญหาความยากจน มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้ประชาชนจำเป็นต้องกู้เงินนอกระบบเป็นหนี้เป็นสินจำนวนมาก และปัญหาการเข้าถึงระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐาน² ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น ในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดกันทรอมใต้ , วัดกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอมใต้ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อช่วยเหลือ และแก้ไขความยากจน การเข้าถึงระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐาน พระครูโกศลศาสนวงศ์³ เจ้าอาวาสวัดกันทรอมใต้ ได้เล็งเห็นความลำบากของประชาชนในหมู่บ้าน จึงอยากให้มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ขึ้นโดยการเผยแพร่แนวคิดเรื่องกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แก่ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มที่อยู่ในชุมชน จากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด ซึ่งเป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต้นแบบ ของประเทศไทย สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มที่อยู่ในชุมชน ให้เข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จมาถ่ายทอด ประสบการณ์ และไปศึกษาดูงานจากกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง

² สัมภาษณ์ พระครูประทีปวิริคุณ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม , อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³ สัมภาษณ์ พระครูโกศลศาสนวงศ์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้ , อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

4.1.2 ร่วมกำหนดนโยบาย

ปัจจุบันกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วัดท่าโสม⁴ ตำบลเขาสมิง อำเภอสายบุรี จังหวัดจันทบุรี , วัดกันทรอมใต้ , วัดกันทรอมอุดม ตำบลกันทรอมใต้ อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการจัดสัจจะจากฐานความเชื่อ/โดยใช้อุดมการณ์ และคุณธรรม ความเชื่อของกลุ่มคนในท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดนโยบาย โดยมีวัตถุประสงค์ตามนี้คือ

1. เพื่อสนับสนุนให้มีการออมในชุมชน
2. เพื่อให้ชุมชน จัดสวัสดิการอย่างมีส่วนร่วม
3. เพื่อสนับสนุนกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสให้เข้าถึงสวัสดิการ ภาคประชาชนอย่างทั่วถึง โดยใช้หลักเมตตาธรรม
4. เพื่อพัฒนา/ต่อยอดกองทุนสวัสดิการให้พึ่งพาตนเองได้ยั่งยืน

โดยมีแนวปฏิบัติตามหลักคุณธรรม 5 ประการ คือ

1. มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และกัน
2. มีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม
3. มีความรับผิดชอบร่วมกัน
4. มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน และกัน
5. มีความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน

มาใช้เป็นฐานรากในการในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์การโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มที่อยู่ในชุมชน ที่ผ่านการอบรม และเผยแพร่แนวคิด และรวบรวมผู้สนใจก่อน หลังจากนั้นจัดให้มีการประชุม ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อชี้แจงหลักแนวคิด นโยบาย วัตถุประสงค์ ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อย่างชัดเจน

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้นำเป็นอีกหนึ่งปัจจัย ที่มีบทบาทสำคัญในการนำพากลุ่มขับเคลื่อนตามแนวนโยบายกลุ่มที่ได้กำหนดไว้ การได้ผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มที่ดี มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง นึกถึงประโยชน์ส่วนร่วมของกลุ่มเป็นหลัก เป็นที่เคารพนับถือ ทูมเทให้กับการทำงาน ผู้นำของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีบทบาท และเป็นส่วนสำคัญเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา (เจ้าอาวาส) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำเหล่านี้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความหน้าเชื่อถือ ในการสร้างแรงจูงใจ ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ

⁴สัมภาษณ์ พระครูวิมลโสมนันท์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอสายบุรี จังหวัดจันทบุรี, 9 ธันวาคม 2563.

4.1.3 ร่วมวางแผน

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการบูรณาการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมทั้งในด้านการคิด การวางแผน การบริหารจัดการ การลงมือปฏิบัติ ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ในการจัดสวัสดิการชุมชนให้แก่ประชาชนในพื้นที่

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการให้ความสำคัญ กับการบริหารจัดการกลุ่ม แบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายกลุ่ม การวางแผน การดำเนินการ การตัดสินใจในกระบวนการ ตั้งแต่ การคัดเลือกคณะกรรมการ ที่จะเข้ามาบริหารกลุ่ม สมาชิกมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเลือก ผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม ในทุกๆ ขั้นตอนในการคัดเลือคนั้น สมาชิกสามารถ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของกลุ่ม โดยมีส่วนร่วม ในการวางแผนจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์⁵ คือ

1. ประชาชน เข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังการชี้แจงหลักแนวคิด นโยบาย วัตถุประสงค์ ของการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อย่างชัดเจน

2. รับสมัครสมาชิก

3. เลือกคณะกรรมการบริการกลุ่ม

4. ร่างระเบียบข้อตกลงกลุ่มเบื้องต้น กำหนดวันส่งเงินสัจจะสะสมทรัพย์

5. จำทำเอกสาร ทะเบียน บัญชีสมุดสัจจะสะสมทรัพย์

6. กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมทั้งในด้านการคิด การวางแผน การ บริหารจัดการ การลงมือปฏิบัติ ดังนี้

1.ผู้นำ

ผู้นำของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีบทบาท และเป็นส่วนสำคัญเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา (เจ้าอาวาส) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำเหล่านี้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความหน้าเชื่อถือ ใน การสร้างแรงจูงใจ ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ โดยสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีส่วน เกี่ยวข้องดังนี้

ผู้นำที่เป็นบุคคลสำคัญ โดยการทำงานเป็นทีม ต้องอาศัยผู้ที่มีความสามารถในการนำทีม คือเป็นผู้ที่มีความเสียสละ ได้รับความเคารพนับถือ มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม และคน ในพื้นที่⁶

ผู้นำที่มีบทบาทหลักของกลุ่ม คือ ประธานกลุ่มต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความเฉลียวฉลาด

⁵สัมภาษณ์ นางสาวจิราภรณ์ อภิบาลศรี , ประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด 9 ธันวาคม 2563.

⁶สัมภาษณ์ นางวลัย เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

เห็นความจริงที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำงานร่วมกันกับที่ปรึกษากลุ่มได้เป็นอย่างดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำงานเพื่อส่วนรวม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก⁷

ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ โดยการเข้ามาช่วยเหลือในการระดมทุน การตรวจสอบการดำเนินการ โดยตำแหน่งสามารถทำได้อย่างเต็มกำลัง⁸

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้นำเป็นอีกหนึ่งปัจจัย ที่มีบทบาทสำคัญในการนำพากลุ่มขับเคลื่อนตามแนวนโยบายกลุ่มที่ได้กำหนดไว้ การได้ผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มที่ดี มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มเป็นหลัก เป็นที่เคารพนับถือ พุ่มเทให้กับการทำงาน เป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นพ่อ และ เป็นผู้นำกลุ่มได้ในเวลาเดียวกัน มีความเสียสละ มีสติปัญญา มีความประสพการณ์ ความเชี่ยวชาญ ในการแก้ไขปัญหา

2.การบริหารจัดการ

การดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นรูปแบบการออมทรัพย์ที่ครอบคลุม ในการจัดสวัสดิการสร้างหลักประกันให้แก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนโดยการใช้เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน คือมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ทั้งในด้านการวางแผน การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การดำเนินการในการจัดสวัสดิการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นการบูรณาการความรู้ ประสบการณ์ ความคิด โดยพื้นฐานทางสังคมท้องถิ่น วัฒนธรรม คุณธรรม ความซื่อสัตย์ โดยนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มซึ่งทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการบริหารจัดการเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ⁹

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นองค์กรในระดับชุมชน จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของคนในท้องถิ่น ที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการจากทางภาครัฐได้ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานไว้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีผู้รับผิดชอบงานอย่างชัดเจน โดยมีการออม จัดส่งเงินออม และกู้เงินเดือนละครั้ง โดยถือเอาวันส่งเงินออม และกู้เงิน เป็นวันประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสาร ของสมาชิกในกลุ่ม และนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น¹⁰

การบริหารจัดการเงินที่สมาชิกลำบากกับทางกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เงินออม

⁷สัมภาษณ์ นางสาวกัญญารัตน์ สายสังข์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำดวน จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

⁸สัมภาษณ์ นางมาริษา เมฆคลี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

⁹สัมภาษณ์ นางทิพา เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

¹⁰สัมภาษณ์ นางเทือง สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

และอีกส่วนหนึ่งแบ่งออกเป็นเงินสวัสดิการ โดยมีสวัสดิการที่ทางกลุ่มจัดทำขึ้น โดยการกำหนดกฎเกณฑ์ในแต่ละเรื่อง ทางกลุ่มได้จัดให้มีการประชุม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกที่ได้รับ¹¹

กระบวนการการจัดทำบัญชี เป็นการจัดทำในรูปแบบสมุดบัญชี โดยใช้การเขียนเป็นหลัก และจัดเก็บข้อมูลบางส่วนในคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ง่าย และสะดวกในการทำงานของคณะกรรมการ และง่ายในการตรวจสอบเพราะมีการสรุปบัญชี ทุกเดือนหลังจากสมาชิกนำเงินออมมาส่งในทุกเดือน¹²

การบริหารจัดการดอกเบี้ยจากเงินกู้ยืมของสมาชิก คณะกรรมการของกลุ่มจะนำเงินในส่วนนี้มาจัดสรรเป็นเงินปันผลให้แก่สมาชิก 1 ปี ต่อ 1 ครั้ง และส่วนหนึ่งนำดอกเบี้ยมาไว้เพื่อนำมาใช้ในเรื่องที่เกี่ยวกับสวัสดิการอื่น ๆ ต่อไป¹³

จากการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นองค์กรชุมชนหนึ่งที่มีการวางแผนจากการมีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมาย ทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการความรู้ และโดยใช้ประสบการณ์ของผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันนำไปสู่การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ทำให้มีรูปแบบการออม และการจัดสวัสดิการ ที่มีประสิทธิภาพ ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการชุมชน ที่ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้จัดให้ได้อย่างทั่วถึง และตรงต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่

4.1.4 ร่วมตัดสินใจ

การดำเนินงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการบูรณาการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในการตัดสินใจ ในการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยรวม ดังคำสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ในกระบวนการดำเนินงานกลุ่ม การคัดเลือกคณะกรรมการที่เข้ามาบริหารงานแทนประชาชนในพื้นที่ สมาชิกมีส่วนร่วมในการเลือก ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม โดยในทุกๆ ขั้นตอนสมาชิกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการของกลุ่ม¹⁴

คณะกรรมการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการเปิดโอกาส ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการ การตัดสินใจ เกี่ยวกับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นใน

¹¹สัมภาษณ์ นางมาริษา เมฆคลี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

¹²สัมภาษณ์ นางจุฑาทิพย์ อุบเวช , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบางบาล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

¹³สัมภาษณ์ นางสาวศลิษา กลางประพันธ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบางบาล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

¹⁴สัมภาษณ์ นายนิคม มนต์วิวงศ์ , รองประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

ส่วนที่อยากให้กลุ่มเข้ามาช่วยดูแล ค่ำรักษา รวมถึงการตัดสินใจพิจารณาการกู้ยืม พร้อมร่วมให้คำแนะนำให้แก่สมาชิก เพื่อสมาชิกสามารถนำเงินไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด¹⁵

กฎระเบียบ กติกา ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มาจากการประชาพิจารณ์ ของกลุ่ม โดยมีการประชุมรับฟังความคิดเห็น ยกมือรับรองว่ากฎระเบียบนั้นเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม ให้สมาชิกทุกท่านเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ¹⁶

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ในการจัดสรรงบประมาณ ทั้งจากเงินออม ดอกเบี้ยเงินกู้-ยืม ของสมาชิก ทางกลุ่มให้สมาชิกในกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณในกิจกรรม โครงการต่างๆ กำหนดให้สมาชิกเป็นศูนย์กลางในการคิด การตัดสินใจ ในการจัดสรรงบประมาณ สำหรับกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของกลุ่ม และร่วมมือกันนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ¹⁷

ในแต่ละปีทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการปรับกฎระเบียบ กติกาของกลุ่ม โดยการตัดสินใจของสมาชิกกลุ่ม เป็นประจำทุกปี เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม¹⁸

บางครั้งกลุ่มจำเป็นต้องปรับลดดอกเบี้ยการกู้ ตามสถานการณ์ ที่เกิดขึ้น จากปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม หรือเกิดโรคระบาด โดยการจัดประชุม หรือเปิดทำการให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมกันโดยการลงมติความเห็นชอบ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน การตัดสินใจ ในการดำเนินการร่วมกัน ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่ม มีความราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

4.1.5 ร่วมประเมินผล

การติดตามผลประเมินผล เป็นกิจหน้าที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้ ทางกลุ่มจึงต้องปรับตัวเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานติดตามผลประเมินผลร่วมกัน ภายในกลุ่มอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจต่างๆ บรรลุเป้าหมายของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

¹⁵สัมภาษณ์ นางปรานอม นิยมการ , รองประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำดวน จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

¹⁶สัมภาษณ์ นายอำนาจ พุทธิบุรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำดวน จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

¹⁷สัมภาษณ์ นางวนิชยา ทวีคุณ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำดวน จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

¹⁸สัมภาษณ์ นางปรานอม นิยมการ , รองประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำดวน จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินการดำเนินงานกลุ่ม ในภาพรวมปรับให้มีการประเมินการปฏิบัติงานเป็นประจำทุกเดือน โดยให้ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกกลุ่มร่วมประเมิน ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานร่วมกัน และเปิดโอกาสให้สมาชิก แสดงความคิดเห็น หากเกิดความสงสัยในการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน¹⁹

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการเตรียมความพร้อมด้านการจัดสวัสดิการชุมชน โดยจัดให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยจะทำการส่งแบบประเมินให้กับทางกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ ส่งผลการปฏิบัติงานในแต่ละปี เพื่อให้เห็นภาพรวมในการปฏิบัติงานของกลุ่ม²⁰

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบติดตามผล ในส่วนบุคคล การ บริหารจัดการ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ กำหนดให้ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกกลุ่ม เข้ามาตรวจสอบในการบริหารจัดการของกลุ่มในแต่ละส่วน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ ประชาชนในพื้นที่มีความมั่นใจในการบริหารจัดการ²¹

การจัดสวัสดิการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ให้ความสำคัญเรื่องการติดตามประเมินผล ตรวจสอบทั้งในส่วนงบประมาณ กำลังคน การจัดสวัสดิการ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เปิดให้สมาชิก เข้ามามีส่วนร่วมให้การติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานในทุกๆ ขั้นตอน²²

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน แบบช่วยเหลือเกื้อกูล กัน มีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่พึ่งพาในการแก้ปัญหา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเกื้อกูล เคารพซึ่งกัน และกัน ระหว่างคนกับคน เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทการมีส่วนร่วมชุมชน ก็นลดลง การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มี การดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีกระบวนการการมีส่วนร่วม คือ เปิดโอกาสให้ สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือ ปฏิบัติการติดตามผลประเมินผล การดำเนินการร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการ ดำเนินการ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นกลุ่มสวัสดิการแบบพึ่งพาตนเองที่ชุมชนร่วมคิด ร่วมกัน วางแผน ร่วมกันบริหารจัดการ และร่วมรับผลประโยชน์ เป็นกองทุนที่ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็น กองทุนที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน

¹⁹สัมภาษณ์ นางกัญจิรา พิลาดี , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

²⁰สัมภาษณ์ นางมาลัย สรวมชีพ , กรรมการ/ผู้ตรวจสอบกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบาตรัง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

²¹สัมภาษณ์ นางปรานอม นิยมการ , รองประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบาตรัง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

²²สัมภาษณ์ นางธีราภรณ์ คำพินิจ , เลขานุการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

4.2 ผลการศึกษา ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสหกรณ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ในการศึกษาปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสหกรณ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสหกรณ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังคำสัมภาษณ์ของประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดตราด ดังนี้ โดยแยกประเด็นออกมาได้ดังนี้ คือ

1. การร่วมกลุ่มสัจจะสหกรณ์
2. การบริหารการเงิน
3. การจัดการสวัสดิการ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มสัจจะสหกรณ์วัดกันทรอมใต้ และกลุ่มสัจจะสหกรณ์ วัดท่าโสม ได้มี รูปแบบระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสหกรณ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนี้

4.2.1 การร่วมกลุ่มสัจจะสหกรณ์

การดำเนินการร่วมกลุ่มสัจจะสหกรณ์ เกิดจากการร่วมตัวของประชาชนในพื้นที่ มีความต้องการแก้ไขปัญหาความยากจน และปัญหาการเข้าถึงระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐาน จัดตั้งขึ้นจากอุดมการณ์ ทศนคติ ความสนใจ ความต้องการร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อน ทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถแก้ไขปัญหา ความยากจน และการเข้าถึงระบบสวัสดิการพื้นฐาน เป็นการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน มีโครงสร้างกลุ่ม กฎระเบียบ กติกาของกลุ่ม มีแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในหน้าที่ และเพื่อให้กระบวนการในการรวมกลุ่ม มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

โดยให้เหตุผลว่า เพราะอะไรคนในชุมชนต้องมารวมตัวกัน แก้ปัญหาในชุมชนของตนเอง ปัญหาครอบครัว ปัญหาในสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ช่วยกันระดมความคิด ว่าถูกเอาไรดี เอาเปรียบอย่างไร หรือเสียเปรียบอย่างไร ถ้าไม่รวมตัวกัน อนาคตของชุมชนจะเป็นอย่างไร เพราะคนจน ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ย่อมเสียเปรียบอยู่เสมอ เพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมปัจจุบัน เอาเงินไปฝากธนาคาร ได้ดอกเบี้ย น้อยกว่า แต่กลับกันหากกู้เงินจากธนาคารกลับเสียดอกเบี้ยสูงขึ้นเป็นเท่าตัว ถ้าชาวบ้านต่างคนต่างอยู่ ทรัพย์สินที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นที่ดินทำกิน บ้าน รถ อาจจะถูกยึดหมด เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ การรูดคิบบเข้ามาของคนต่างถิ่น หรือนายทุนก็มีส่วนสำคัญ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น จากเคยเป็นเจ้าของที่ ต้องมาเป็นลูกจ้าง²³

²³สัมภาษณ์ นายธงศักดิ์ เพชรรัตน์ , ประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอนายาย จ.ศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

เมื่อประชาชน หมู่บ้านเป็นอยู่ด้วยความลำบาก วัดก็ลำบาก เนื่องจาก คนส่วนใหญ่ที่มาทำบุญก็คือประชาชนในหมู่บ้านเป็นหลัก ถ้าประชาชนในพื้นที่ลำบาก ต่อไปชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน จะอยู่อย่างไร²⁴

มีการดำเนินการแผ่แพร่ความคิดในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้แก่ ชุมชนต่างๆ โดยได้เข้าไปตามวัดของชุมชนเหล่านั้นในวันพระหรือวันที่ชาวบ้านในชุมชนนั้นมาทำบุญร่วมกันที่วัดเป็นจำนวนมากแล้วขออนุญาตเจ้าอาวาสเพื่อบรรยายให้ชาวบ้านฟังในระหว่างที่สวดแทรกหลักธรรมต่างๆในพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วยการใช้วัดเป็นฐานดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ได้ ช่วยฟื้นฟูหรือเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนให้มีความแน่นแฟ้นขึ้นมาเป็นอย่างมากเพราะทำให้วัดได้มีโอกาสแกู้กตอบแทนแก่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นนอกเหนือจากเดิมที่เคยให้ ธรรมต่างๆในการดำเนินชีวิต²⁵

พระสงฆ์จึงเป็นส่วนสำคัญ และยังได้ช่วยเป็นที่เลี้ยงแก่กลุ่มในหลายด้านเช่นการทำบัญชี การเขียนใบสัญญาขณะเดียวกัน ยังเกิดจากความศรัทธาของตัวบุคคล และความเชื่อว่าถ้าทำผิดในวัด ประกอบกัน ชาวบ้านทำกิจกรรมร่วมกันประจำอยู่เสมอคนในชุมชนเลยให้ความ เคารพยำเกรงต่อสถานที่ที่มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการทำงานของกลุ่มว่าจะไม่มีการทุจริต²⁶

กรรมการกลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่ก็จะไม่กล้าทำการทุจริตนอกจากนี้การที่วัดเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนซึ่งเปิดกว้างให้ผู้คนสามารถเข้าออกได้ตลอดเวลาทำให้กิจกรรมกลุ่มสัจจะทรัพย์ที่กระทำขึ้นในวัดเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างต่อการตรวจสอบด้วยสมาชิกจะสามารถมองเห็น กระบวนการได้ตลอดเวลา²⁷

กลุ่มประชาชนที่มาทำบุญที่วัดจะเป็นกลุ่มที่ได้รับข้อมูลที่ถ่ายทอดจากพระครูโกศลศาสนวงศ์เป็น กลุ่มในชุมชนกลุ่มนี้เป็นที่เคารพยกย่องในชุมชนว่ามีศีลธรรมเพราะเข้าวัดทำบุญอยู่เสมอ กลุ่มคน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เริ่มทำกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นกลุ่มแรกจึงได้รับการเชื่อถือจากสมาชิก อื่นๆ ในชุมชนและเมื่อสมาชิกชุดที่เริ่มก่อตั้งนี้ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมให้เพื่อน บ้านเห็นถึงคุณประโยชน์ที่รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มก็จะทำให้คนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วม ได้มากขึ้น²⁸

²⁴สัมภาษณ์ นายคาน มนต์ตรวิงษ์, อดีตผู้ใหญ่บ้านกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

²⁵สัมภาษณ์ พระครูวิมลโสมนันท์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบางบาล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

²⁶สัมภาษณ์ นายตีบ สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

²⁷สัมภาษณ์ นางบรียงค์ สรวมชีพ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบางบาล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

²⁸สัมภาษณ์ นางสาวศุภมาส , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

กลุ่มประชาชนที่เป็นผู้เริ่มก่อตั้งกลุ่มนั้นจะมีส่วนหนึ่งได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกในเป็นกรรมการของกลุ่มจะพบว่าในปีต่อๆมาเมื่อหมดวาระลงกรรมการส่วนใหญ่ก็จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาให้เป็นกรรมการต่ออีกเสมออันเป็นกระบวนการที่ตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อมั่นไว้วางใจของคนในชุมชนที่มีต่อกรรมการเหล่านั้นให้ทำหน้าที่ผู้นำของคนหรือทำหน้าที่แทนตนเองเป็นผู้นำที่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติอันเกิดจากกระบวนการของกลุ่มเป็นกลไกในการคัดเลือกเวลาตั้งกรรมการขึ้นมาแล้วเขาจะพยายามเลือกคนที่ดีที่สุด มีสะอาดใจบริสุทธิ์เข้ามาบริหารการเงินในขณะเดียวกันด้วยงานที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นในแต่ละปีก็ได้ทำให้มีการดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นพี่เลี้ยงให้ทุกกลุ่มปี²⁹

กลุ่มตั้งใหม่จะต้องไปเป็นพี่เลี้ยงในช่วงแรกๆนับเป็นภารกิจที่ค่อนข้างหนักสำหรับคนคนเดียว จึงได้พยายามถ่ายทอดความคิดในการจัดตั้งกลุ่มนี้ไปสู่ชุมชน โดยการนำคณะกรรมการออกศึกษาดูงาน จากกลุ่มที่ดำเนินการมาก่อน และประสบความสำเร็จ เพื่อให้ทำหน้าที่เผยแพร่กิจกรรมนี้สู่ชุมชนให้ได้มากขึ้นการขยายเครือข่ายพระภิกษุหลายรูปเข้ามารับหน้าที่นี้ในหลายจังหวัดเช่น จันทบุรี เชียงราย ระยอง ฯลฯ ในขณะเดียวกัน ที่วัดกันทรอมใต้ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีพระครูโกศลศาสนวงศ์ เป็นพี่เลี้ยงกลุ่มได้เป็นอย่างดี และเป็นหลักให้แก่การดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่มได้³⁰

4.2.2 การบริหารการเงิน

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต่างจากกลุ่มอื่นที่มีการดำเนินการคือ ใช้เงินอย่างเดียว แต่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ต่างจากกลุ่มอื่นคือ การใช้ธรรมะนำเงิน โดยชี้ให้เห็นว่า การออมนั้น ถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง คือ สามารถนำเงินออมนั้น มาช่วยสมาชิกในกลุ่มที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก มีหนี้สิน นอกระบบเสียดอกเบี้ยแพง บ้านกำลังจะถูกยึด เจ็บไข้ได้ป่วย เรื่องการศึกษา หรือนำเงินลงทุน ก็เป็นการสงเคราะห์เค้า ถือว่าได้บุญเช่นกัน

วันแรกที่เริ่มก่อตั้งกลุ่มแต่ละกลุ่มนั้นหลังจาก ได้บรรยายเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แล้วจะแนะนำให้ชาวบ้าน เริ่มต้นด้วยการออมเงินอย่างต่ำเดือนละ 10 บาทเพื่อให้ชาวบ้านยอมที่จะทดลองออมร่วมกันโดยมี กรรมการ ส่วนหนึ่งทำหน้าที่รับเงินออมของสมาชิก พร้อมกันนั้นก็มีการกรอกอีกส่วนหนึ่งทำหน้าที่ลงชื่อเพื่อกู้เงินเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการออมแล้วก็จะสามารถเปิดให้กู้ได้ทันทีทำให้ชาวบ้าน สามารถมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการ เข้า

²⁹ สัมภาษณ์ นางสนาก สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³⁰ สัมภาษณ์ นางทองแดง มนต์วีรวัช , รองประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

ร่วมกิจกรรมเพราะในการทำกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ต่างจากกลุ่มอื่นไม่สามารถกู้ได้ทันทีต้องนำเงินออมนั้นไปฝากธนาคารเสียก่อนทำให้เกิดปัญหาความยากในการฝาก และถอนเงิน³¹

ความเชื่อมั่นของกรรมการเกิดขึ้นได้จากการให้สมาชิกได้มีการลงมือทำจริงคือออมและกู้ได้ใน วันที่เริ่มก่อตั้งกลุ่มเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างชัดเจนไม่ต้องรอเหมือนเมื่อก่อนซึ่งจะเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับประโยชน์จากการออมนั้นขณะเดียวกันกรรมการที่ทำงานก็รู้สึกสบายใจเพราะไม่ต้องเก็บเงินไว้กับตัวเองอันจะนำไปสู่ข้อครหาต่าง ๆ นานาได้ การที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้เสร็จได้ภายในวันเดียวก็ทำให้เกิดความประหยัดค่าใช้จ่ายต่างๆ ลงไปได้มากกรรมการทำงานได้เดือนละ 1 วันไม่ต้องรับภาระมากนักนอกจากนี้ยังทำให้ง่ายต่อการจดจำของสมาชิกด้วยไม่ทำให้สมาชิกหลงวันหรือมาผิดวัน³²

สมาชิกจะต้องนำเงินออกหรือกู้เงินมาส่งให้กลุ่มตามวันเวลาที่กำหนดเอาไว้มิฉะนั้นจะถูกปรับตามอัตราที่แต่ละกลุ่มได้กำหนดเอาไว้การกำหนดให้สมาชิกมาพบปะกันทุกเดือนยังมีส่วนในการมีส่วนร่วมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น เพราะได้มีการแลกเปลี่ยนสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกันร่วมมองสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน ชุมชนซึ่งอาจจะนำไปสู่การร่วมมือแก้ไขปัญหาร่วมกัน³³

ในการบริหารเงินนั้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีความคิดมาจากการออมจากเงินของตัวเองก่อน จากจำนวนน้อย และมีการกำหนดการรับสมาชิก กลุ่มไว้ 1 ปี ต่อหนึ่งครั้ง ซึ่งผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกต้องเป็นประชาชนในท้องถิ่น และหยุดรับเมื่อเห็นว่าเงินเยอะเกินไป เพราะ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีหลักว่า ต้องไม่คิดใหญ่ ทำใหญ่ เพราะจะไปไม่รอด จัดการไม่ได้ ได้ก็มีเป้าหมายที่ผิดพลาด เพราะใช้เงินเป็นตัวตั้ง ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วก็ไม่สามารถใช้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อแก้ปัญหาสังคมที่อ่อนแอได้ ไม่สามารถฟื้นฟูจิตใจคนได้ เพราะปัญหาที่แท้จริงของชุมชน คือปัญหาทางด้านความคิด ปัญหาการรวมตัวกัน ปัญหาความไม่สามัคคีกัน ต้องเริ่มต้นน้อยถึงจะรอด³⁴

³¹สัมภาษณ์ นางกรรณิการ ศิริเทศ , เจริญญิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³²สัมภาษณ์ นางสุภาพร อระไ , เจริญญิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล, จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³³สัมภาษณ์ นางสาวพิน มนตรีวงษ์ , เลขานุการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³⁴สัมภาษณ์ นางสาวจิรวรรณ ทวีคุณ , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

4.2.3 การจัดการสวัสดิการ

การจัดระบบสวัสดิการนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ อยู่ได้ เพราะกองทุนสวัสดิการนี้จะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกไม่ลาออกจากกลุ่ม เพราะถ้าลาออก ไม่ได้รับการแบ่งเงินสวัสดิการให้ เพราะเป็นเงินกองกลางของกลุ่ม โดยพบว่าสมาชิกกลับมีผูกพันต่อกลุ่มมากขึ้น เพราะต้องพึ่งพาต่อกลุ่มในขณะเดียวกันก็พยายามช่วยกันทำให้เงิน นี้โตมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้กองทุนนี้สามารถดูแลสมาชิกให้ได้มากที่สุด กลุ่มจึงมีความเข้มแข็งมากขึ้น ตลอดเวลา

ในบางกลุ่มได้พยายามเร่งสร้างให้เงินกองทุนสวัสดิการนี้เติบโตเร็วมากขึ้นโดยการนำเงินกองทุนสวัสดิการนี้ไปปล่อยให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่เท่ากันกับดอกเบี้ยเงินกู้กอมแต่เมื่อมีดอกเบี้ยกลับมาก็จะนำเข้ามาสมทบกับกองทุนสวัสดิการทั้งหมดไม่ได้นำไปปันผลแก่สมาชิกทำให้เงินกองทุนสวัสดิการนี้สามารถเติบโตได้เร็วขึ้นในขณะเดียวกันกองทุนสวัสดิการกลไกที่สำคัญในการให้คนส่วนใหญ่ของชุมชนได้ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนด้วยเช่นสมาชิกกลุ่มได้สิทธิค่ารักษาพยาบาลนอนโรงพยาบาลได้คืนละ 500 บาท แต่ถ้าคุณเสเพลสิ่งเสเพลติด ดื่มเหล้าเมาสุรา เล่นการพนันก็อาจจะไม่ได้รับสิทธิเป็นต้น ตามที่กลุ่มจะตกลงในที่ประชุม³⁵

การดำเนินการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จึงมีแก่นแท้ คือการสร้างคุณธรรมและสวัสดิการกลุ่มให้แก่กลุ่มคนทั้งในชนบทและในเมืองด้วยการใช้

การผูกเชื่อมโยงบุญใจและเงินออมเข้าด้วยกันกับสัจจะ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ชี้ให้สมาชิกของกลุ่มเห็นว่าการที่คนในชุมชนได้นำเงินมารวมกัน และให้คนอื่นที่กำลังเดือดร้อนกู้เอาไปใช้ก่อนเป็นการช่วยให้คนเหล่านั้นได้โอกาสในการลืมตา ขึ้นมาอีกครั้งนับเป็นการทำบุญหรือการสงเคราะห์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการปล่อยกู้ให้ แก่สมาชิกที่กำลังได้รับความเดือดร้อนมากที่สุดด้วยการจัดลำดับที่สองคือคนที่ ดอกเบี้ยเงินกู้นี้จะให้กู้แก่สมาชิกที่กำลังได้รับความเดือดร้อนมากที่สุดด้วยการจัดการ เร่งด่วนไว้ 3 กรณี คือ

1. ผู้ที่ได้รับเงินกู้ในลำดับแรกคือผู้ป่วย
2. ผู้ที่ได้รับเงินกู้ในลำดับสองผู้ที่แบกรับดอกเบี้ยเงินกู้ในระบบที่ดอกเบี้ยสูง
3. ผู้ที่ได้รับเงินกู้ในลำดับสามคือกู้เรื่องการศึกษาเงิน

เงินที่เหลือจากนี้จะให้กู้แก่สมาชิกแก่สมาชิก ทั่วไปเป็นการฝึกให้สมาชิกมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนร่วมชุมชนเกื้อกูลซึ่งกัน และกันในขณะเดียวกันการกำหนดวันละช่วงเวลาของกลุ่มจะดำเนินกิจกรรมไว้อย่างชัดเจนเหมือนกันทุกเดือน ก็เป็นการฝึกฝนให้สมาชิกมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่ม

³⁵ สัมภาษณ์ นายโกศล มนตรีวงศ์, กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นจากในวัด ซึ่งสามารถดึงประชาชนให้เข้ามาร่วมบุญในวัด มาทำงานเพื่อชุมชน อันเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัดและประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน นำไปสู่กิจกรรมการสร้างสรรค์ชุมชน เป็นการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนหมู่มากโดยเฉพาะคนในชุมชน ที่จะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งแม้ว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็มีปัญหาและมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่ ผู้นำแบบพระสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันมีพระสงฆ์รูปเดียวที่เป็นผู้นำกลุ่มทุกกลุ่มในจังหวัดตราด ทำหน้าที่เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มในระยะเริ่มต้น และเป็นพี่ปรึกษากลุ่มในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับกลุ่ม ผู้นำแบบชาวบ้าน บางกลุ่มยังขาดผู้นำแต่ก็มีการแก้ไขปัญหาการใช้ผู้นำร่วมกันกับกลุ่มอื่น ปัญหาทางการเงินที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนสมาชิกและเงินทุนมีมากขึ้น ผู้กู้ลดลง ทำให้เงินดอกเบี้ยยลดลงตามส่งผลให้เงินปันผล และเงินสวัสดิการลดลง ปัญหาด้านบริบทพื้นที่ ที่ต่างกัน จะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มด้วย ถึงแม้ว่าจะมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาแต่สุดท้ายในการแก้ปัญหา ก็มักจะเป็นหน้าที่ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการได้ทันกับสถานการณ์ของทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ห่างไกลจากกลุ่มต้นแบบ

4.3 ผลการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ในการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนจากคุณลักษณะกฎเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้สร้างรูปแบบทางสังคม 5 ประการ คือ

1. รูปแบบการรวมคน
2. รูปแบบการรวมเงิน
3. รูปแบบการรวมปัญญาความคิด
4. รูปแบบการสร้างกองทุนสวัสดิการ เงินกองกลาง
5. รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ทั้ง 5 ประการ จะเป็นฐานในการพัฒนาภาพรวมของชุมชนต่อไป ซึ่งต้องอาศัยภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ดี คนในชุมชนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกจำนวนมาก จึงสามารถนำเอาทุนมาสร้างอุดมการณ์ภายใต้ผลประโยชน์ทางการเงินได้

4.3.1 รูปแบบการรวมคน

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นจากอุดมการณ์ ทัศนคติ ความสนใจ ความต้องการร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ บนพื้นฐานของความเชื่อศรัทธา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมชุมชน ที่มีความต้องการแก้ไขปัญหาความยากจน และปัญหาการเข้าถึงระบบสวัสดิการดังคำสัมภาษณ์ของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

ต้องชี้ให้เห็นว่า เพราะอะไรเราต้องมาร่วมตัวกัน ปัญหาบ้านเมืองของเรา ปัญหาในหมู่บ้านของเรา เป็นอย่างไร ถูกเขาเอาเปรียบ เสียเปรียบอย่างไร ถ้าไม่มีการร่วมตัวเกิดขึ้นจะเสียเปรียบอย่างไร และถ้าร่วมตัวกันแล้วจะเกิดประโยชน์อย่างไร³⁶

ผู้นำที่มีบทบาทหลักในการรวมคน เป็นบุคคลที่สำคัญ การทำงานเป็นทีม ผู้นำต้องมีคุณธรรม มีวินัย มีความกล้า ตั้งใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบในหน้าที่ บางกลุ่มมีความโชคดีที่มีผู้นำที่ดี มีความเสียสละ มีคุณธรรม ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในพื้นที่³⁷

ช่วงแรกของการรวมคน เริ่มต้นจากผู้ที่มีความพร้อมมาช่วย ด้วยความสมัครใจ มีการพูดคุยสื่อสารตรงกัน ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายในพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่ มีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีความสมัครสมานสามัคคีกัน³⁸

การรวมคน ในพื้นที่ให้ความช่วยเหลือกัน และกันโดยรวมคนที่มีฐานะแตกต่างกันให้ช่วยเหลือกัน อันจะเป็นการยกฐานะคนยากจน ในชุมชนด้วย³⁹

อย่างไรก็ตามชุมชนยังต้องพึ่งพาอาศัยกันตามวัฒนธรรมประเพณี และค่านิยมบางอย่างแต่พลังเหล่านี้เริ่มลดบทบาทลงไปมาก เนื่องจากชีวิตประจำวันต้องพึ่งพาเงินทองและการแสวงหาความสุขส่วนตัวมาก การที่จะเชื่อมคนเข้ามามีกันได้ง่ายและเร็วคือการใช้ “เงิน” เป็นเครื่องดึงดูดเครื่องประสานประโยชน์ และเมื่อคนมารวมกันแล้วผู้นำจะสามารถบริหารคน และใช้คนเหล่านั้นไปสู่การพัฒนาค่านิยมการพึ่งพากันขึ้นมาใหม่พร้อมทั้งรื้อฟื้นวิถีของการพึ่งพากันการเห็นความสำคัญรวมกัน ก่อให้เกิดผลประโยชน์รวมกัน

4.3.2 รูปแบบการรวมเงิน

ในชุมชนมีเงินหมุนเวียนอยู่ประจำวันมีอยู่จริง แต่ขาดการจัดการที่เหมาะสมที่เป็นการจัดการที่ชุมชนได้รับประโยชน์เต็มที่ ไม่ต้องพึ่งพาสถาบันการเงินที่ดูดเอาส่วนเกินออกจากชุมชนการจัดการเงินแบบ กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน หมู่บ้านกลุ่มเกษตรต่างๆ แต่กลุ่มเหล่านี้มักมีการจัดการเงินที่ไม่ก่อประโยชน์แก่ตนเองเมื่อรวมเงินได้แล้วจะนำไปฝากธนาคารไว้ก่อนโดยให้เหตุผลว่าเงินยังน้อยรอให้ได้มากๆ และมักถูกสถาบันการเงินเสนอให้เข้าโครงการกู้เพิ่มก็เท่าของวงเงินฝากซึ่งชาวบ้านต้องบริหารเงินให้พนักงานธนาคารพอถึงเวลาเขาก็มาเอาดอกเบี้ยไป แต่ชาวบ้านอาจจะทะเลาะกันเพราะคิดว่าเงินตนเองที่มีอยู่นั้นน้อย

³⁶สัมภาษณ์ นางสนาค สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³⁷สัมภาษณ์ นางกัญญา ศิริเทศ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³⁸สัมภาษณ์ นางสาว เรืองคำ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

³⁹สัมภาษณ์ นางวรรณมา เลิศศรี, สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

แต่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่หมีเงินน้อยพยายามทวนกระแสเมื่อรวมเงินได้ครั้งแรกเท่าไรปล่อยกู้ทันที แล้วระบบการเงินและการจัดการจะทำการเติบโตขึ้นอย่างคาดไม่ถึงพร้อมทั้งผลกำไรจากการกู้ยืมจะกันไว้กองกลางครั้งหนึ่งของทุก⁴⁰

การรวมเงินจึงมีทั้งเงินฝาก และเงินกองกลางเราสามารถนำเอาทุนเหล่านี้ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนได้ต่อเนื่องทำให้ระบบการเงินเติบโตทั้งนี้จะมีข้อตกลงว่าเมื่อจะถอนเงินฝากคืนสามารถถอนได้แต่ต้องฝากให้ครบ 20,000 บาทแล้วถอนได้ครั้งหนึ่งเป็นต้น (เป็นตัวเลขสมมุติ)

4.3.3 รูปแบบการรวมปัญญาความคิด

การพัฒนากลุ่มโดยใช้หลักธรรมในการทำงาน กับชุมชนของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สะท้อน ความคิดจากชุมชน ผู้นำ ผู้นำทางศาสนา และสมาชิกกลุ่ม เมื่อมีคนมารวมกัน มีการเงินใช้สำหรับการบริหารจัดการ วิธีคิดบนพื้นฐานของคุณธรรมสร้างสังคมเรียนรู้ ในชุมชนสร้างอุดมการณ์ให้ชุมชนฝึกปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อส่วนรวม เพื่อพัฒนาบุคลากร ในชุมชนสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เป็นพระสงฆ์ที่มีจริยวัตรอันดีงาม ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ จุดประกายความคิด สร้างวิสัยทัศน์ ใช้เงินมาเป็นตั้งเชื่อม ให้ประชาชน มามีส่วนร่วม ในการจัดตั้งกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานโดยประชาชนมีส่วนร่วม ในการริเริ่มกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย ในการพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็ง เป็นแกนหลักในการประสานเชื่อมโยงพระสงฆ์ ประสานความคิดของคนในชุมชน⁴¹ ปลุกฝังคุณธรรม สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการระดมปัญญาความคิด จากสมาชิกฐานล่าง ผู้บริหารระดับบน และสร้างระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่กล่าวมาหลักธรรม และปัญญาความคิด จึงเป็นเครื่องบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในการมีส่วนร่วม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ย่อมนำไปสู่การคิดตัดสินใจในสิ่งที่มีการใคร่ครวญรอบครอบขึ้น

4.3.4 รูปแบบการสร้างกองทุนสวัสดิการเงินกองกลาง

เกษตรกรชาวบ้านมีหลักประกันโดยรัฐต่อหัวเพียงประมาณ 200 บาทต่อปี ในขณะที่ภาครัฐและเอกชน มีมากถึงประมาณ 3,000 บาทต่อปีดังนั้น ความมั่นคงในการดำรงชีวิตคนในภาคราชการ ภาคเอกชน จึงมีความรู้สึกมั่นคงกว่า โดยโครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมนี้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงเสนอให้ชุมชนจัดสวัสดิการด้วยตนเอง เหมือนเป็นการเสียภาษีให้แก่ตนเอง แล้วกลุ่มก็จัดสรรภาษีนั้นมาให้แก่สมาชิกที่เสียภาษีและเป็นหลักประกันอนาคตในอีกด้านหนึ่ง⁴² กองทุนสวัสดิการกลายเป็น

⁴⁰สัมภาษณ์ นางสาวดี เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

⁴¹สัมภาษณ์ นายธงศักดิ์ เพชรรัตน์ , ประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

⁴²สัมภาษณ์ พระครูวิมลโสมนันท์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบางบาล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

เครื่องมือให้พระสงฆ์ใช้ในการสั่งสอนธรรมะโดยที่ไม่ต้องบรรยายเพียงแต่ไปตั้งกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมให้สมาชิกต้องปฏิบัติตามศีลธรรมที่ร่วมกันตั้งขึ้นมา

4.3.5 รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การต่อยอดกิจกรรมกลุ่มไปสู่การรวมซื้อขายสินค้าเฉพาะในวันทำการกลุ่ม (ไม่ต้องมีการจัดตั้งร้านค้า) ทำให้สมาชิกได้รับสินค้าราคาถูกคุณภาพดี มีการต่อรองกับผู้ค้าส่งค้าปลีกและผลกำไรที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งใช้ในการจัดการส่วนหนึ่งสมทบกองทุนสวัสดิการ กรณีกลุ่มใดที่สมาชิกไม่สนใจสินค้าของกลุ่ม สามารถใช้สวัสดิการมาล่อ เช่น สมาชิกที่ซื้อสินค้ากลุ่ม เมื่อเจ็บป่วยได้สวัสดิการนอนโรงพยาบาล ได้มากกว่าคนไม่ซื้อสินค้ากลุ่ม แม้จะเป็นสมาชิกรุ่นเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการสร้างรูปแบบการรวมตัวของคนหมู่มากโดยเฉพาะคนในชุมชน ที่จะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมสะสมทรัพย์ของกลุ่มซึ่งแม้ว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็สร้างปัญหาและมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่

- ผู้นำแบบพระสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันมีพระสงฆ์รูปเดียวที่เป็นผู้นำกลุ่มทุกกลุ่มในจังหวัดตราด ทำหน้าที่เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มในระยะเริ่มต้น และเป็นที่ปรึกษากลุ่มในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับกลุ่ม

- ผู้นำแบบชาวบ้าน บางกลุ่มยังหาผู้นำที่เข้มแข็งไม่ได้ สาเหตุเหล่านี้ จะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มด้วย ถึงแม้ว่าจะมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาแต่สุดท้ายในการแก้ปัญหาที่มีก็จะเป็นที่ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการได้ทันกับสถานการณ์ของทุกกลุ่ม

- ความเข้มแข็งในอนาคต ถ้าจะต้องขยายกลุ่มให้เพิ่มขึ้นจะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่ม เนื่องจากการสร้างผู้นำทั้งในรูปแบบพระสงฆ์และรูปแบบชาวบ้านยังไม่เพียงพอ ทำให้การรับช่วงการดำเนินงานตามรูปแบบกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อาจเกิดปัญหาและอุปสรรคได้

ความสำเร็จในการบริหารกลุ่มสัจจะ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ความสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

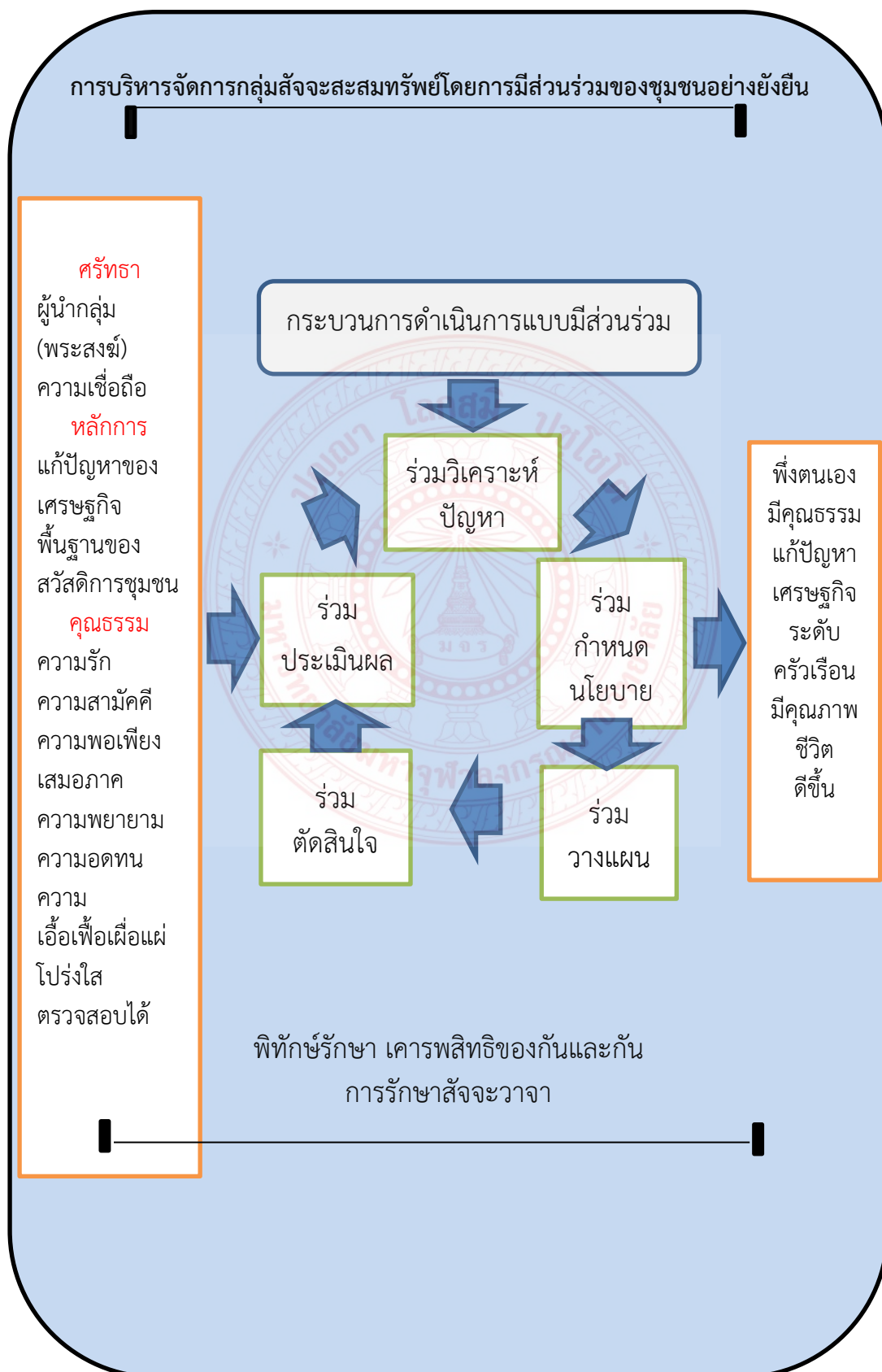
1. ผลกำไรของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่วนหนึ่งคืนสู่สมาชิกในรูปสวัสดิการเช่น การรักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์ญาติผู้เสียชีวิต เป็นต้น

2. ฝากเงินสะสมประจำทุกเดือนหรือผ่านชำระหนี้เงินกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องฝากและส่งอย่างสม่ำเสมอ

3. พระสงฆ์เป็นบุคคลที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จ สิ่งจูงใจที่ทำให้สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพราะเห็นว่ามีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และที่ปรึกษาของกลุ่มควรเป็นพระที่เคร่งวัตรปฏิบัติทั้งดงามและเป็นพระนักพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นสิ่งที่จะเอื้อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จและการที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการร่วมกัน ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

4.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

รูปภาพที่ 4.4 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลจากการศึกษาพบว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมคุณธรรมที่ประการตามหลักพุทธศาสนา ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แต่สิ่งที่พบที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความสำเร็จคือภาวะผู้นำของผู้บริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สมาชิกเชื่อว่าพระสงฆ์คือสิ่งจูงใจที่สมัครเป็นสมาชิกและทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จทำให้รู้ว่าพระสงฆ์คือศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธา คำว่าศรัทธาจึงนับว่าเป็นสิ่งที่ค้นพบ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะหยิบยกคำนี้มาพิจารณา และนำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของกิจการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ขยายวงกว้างออกไปทั่วประเทศได้ดี ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากคำถามที่ตอบโดยสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นองค์กรชุมชนหนึ่งที่มีการวางแผน จากการมีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมาย ทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการความรู้ และโดยใช้ประสบการณ์ของผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันนำไปสู่การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ทำให้มีรูปแบบการออม และการจัดสวัสดิการ ที่มีประสิทธิภาพ ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการชุมชน ที่ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ได้จัดให้ได้อย่างทั่วถึง และตรงต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน การตัดสินใจ ในการดำเนินการร่วมกัน กำหนดทิศทางการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการกลุ่มส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความราบรื่น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วิจัยในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ 3 ประเด็นคือ (1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (2) ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน (3) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยมาทั้งหมดสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1.1 ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ทางกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก การดำเนินการ ขั้นตอนในการดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการกลุ่มส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความราบรื่น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการรวมตัวของประชาชนบริหารจัดการโดยประชาชนและเพื่อประโยชน์ของสมาชิกและหมู่บ้านมีหลักการดำเนินงานดังนี้

1. ความรู้สึกเป็นเจ้าของเป็นการสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของให้กับสมาชิกทุกคน ทำให้เกิดความรับผิดชอบและช่วยกันดูแลเอาใจใส่ในการดำเนินงานของกลุ่ม
2. การพึ่งตนเองฝักใฝ่การประหยัดและอดออมโดยนำเอาคุณสมบัติพิเศษ 3 ประการของชาวชนบท คือความซื่อสัตย์ความทนอด และความอดทนมารวมกันในกลุ่มทำให้มีการรวมเงินทุนชุมชนเป็นของตนเองลดการพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอกหมู่บ้าน
3. หลักคุณธรรม ใช้การออมทรัพย์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนเพื่อให้คนมีคุณธรรม
- 5 ประการคือความซื่อสัตย์ความเสียสละความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจและความไว้วางใจ
4. หลักการควบคุมกันเองสมาชิกกลุ่ม ๆ ทุกคนจะต้องให้ความสนใจดูแลความเคลื่อนไหวและตรวจสอบซึ่งกันและกัน

5.1.2 ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นจากในวัด ซึ่งสามารถดึงประชาชนให้เข้ามาร่วมบุญในวัด มาทำงานเพื่อชุมชน อันเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัดและประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน นำไปสู่กิจกรรมการสร้างสรรค์ชุมชน เป็นการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนหมู่มากโดยเฉพาะคนในชุมชน ที่จะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งแม้ว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็มีปัญหาและมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่ ผู้นำแบบพระสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันมีพระสงฆ์รูปเดียวที่เป็นผู้นำกลุ่มทุกกลุ่มในจังหวัดตราด ทำหน้าที่เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มในระยะเริ่มต้น และเป็นที่ปรึกษากลุ่มในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับกลุ่ม ผู้นำแบบชาวบ้าน บางกลุ่มยังขาดผู้นำแต่ก็มีการแก้ไขปัญหาโดยการใช้ผู้นำร่วมกันกับกลุ่มอื่น ปัญหาทางการเงินที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนสมาชิกและเงินทุนมีมากขึ้น ผู้กู้ลดลง ทำให้เงินดอกเบี้ยยลดลงตามส่งผลให้เงินปันผล และเงินสวัสดิการลดลง ปัญหาด้านบริบทพื้นที่ ที่ต่างกัน จะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มด้วย ถึงแม้ว่าจะมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาแต่สุดท้ายในการแก้ปัญหาที่มักจะเป็นหน้าที่ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการได้ทันกับสถานการณ์ของทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ห่างไกลจากกลุ่มต้นแบบ

5.1.3 รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการสร้างรูปแบบการรวมตัวของคนหมู่มากโดยเฉพาะคนในชุมชน ที่จะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมสะสมทรัพย์ของกลุ่มซึ่งแม้ว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็สร้างปัญหาและมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่

- ผู้นำแบบพระสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันมีพระสงฆ์รูปเดียวที่เป็นผู้นำกลุ่มทุกกลุ่มในจังหวัดตราด ทำหน้าที่เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มในระยะเริ่มต้น และเป็นที่ปรึกษากลุ่มในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับกลุ่ม
- ผู้นำแบบชาวบ้าน บางกลุ่มยังหาผู้นำที่เข้มแข็งไม่ได้ สาเหตุเหล่านี้ จะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มด้วย ถึงแม้ว่าจะมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาแต่สุดท้ายในการแก้ปัญหาที่มักจะเป็นหน้าที่ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการได้ทันกับสถานการณ์ของทุกกลุ่ม

- ความเข้มแข็งในอนาคต ถ้าจะต้องขยายกลุ่มให้เพิ่มขึ้นจะเป็นผลกระทบกับความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่ม เนื่องจากการสร้างผู้นำทั้งในรูปแบบพระสงฆ์และรูปแบบชาวบ้านยังไม่เพียงพอ ทำให้การรับช่วงการดำเนินงานตามรูปแบบกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อาจเกิดปัญหาและอุปสรรคได้

ความสำเร็จในการบริหารกลุ่มสัจจะ สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ความสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ผลกำไรของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่วนหนึ่งคืนสู่สมาชิกในรูปสวัสดิการเช่น การรักษาพยาบาล เงินสงเคราะห์ญาติผู้เสียชีวิต เป็นต้น

2. ฝากเงินสะสมประจำทุกเดือนหรือผ่านชำระหนี้เงินกู้จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ต้องฝากและส่งอย่างสม่ำเสมอ

3. พระสงฆ์เป็นบุคคลที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประสบความสำเร็จ สิ่งจูงใจที่ทำให้สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่ม เพราะเห็นว่ามีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และที่ปรึกษาของกลุ่มควรเป็นพระที่เคร่งวัตรปฏิบัติทั้งดงามและเป็นพระนักพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการบริหารงานประสบความสำเร็จและการที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติการติดตามผลการดำเนินการร่วมกัน ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” สามารถนำมาอภิปรายผลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูล ชุมชนต้องไม่รอภาครัฐจัดสวัสดิการให้ แต่ต้อง ริเริ่มสร้างสรรค์ ร่วมกันสร้างระบบหลักประกันความมั่นคงของชีวิต คนในชุมชนลุกขึ้นมาสร้าง ระบบช่วยเหลือดูแลกันเองเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชน คำกล่าวนี้ได้สอดคล้องกับ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารพระพุทธศาสนา เริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 2,500 ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร¹ คำกล่าวนี้ได้สอดคล้องกับ ไพบูลย์ ตั้งมีลาภ² ได้ศึกษาเรื่อง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของคนทุกคนในกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกและคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ ตลอดจนประชาชนทุกคนในชุมชนนั้น สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้ เพื่อให้การดำเนิน

¹พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 4.

²ไพบูลย์ ตั้งมีลาภ. *กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการมีส่วนร่วม*. อุตรธานี : ม.ป.พ.2545), 27-28

งานประสบผล สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมตามขั้นตอน คือ ร่วมกันคิด เช่น กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่ม ร่วมกันตัดสินใจ เช่น เลือกทีมงาน คือ คนที่มีความสามารถเป็นคนดีและเก่ง เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่ม เพื่อบริหารกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ ร่วมกันกำหนด ระเบียบ ข้อตกลงของกลุ่ม ร่วมกันวางแผน เช่น แผนการทำงาน แผนการติดตาม และแผนการประชาสัมพันธ์ ร่วมกันทำ เช่น บริหารกิจกรรมกลุ่มให้เป็นไปตามที่ร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจ จัดอบรมสัมมนา และคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ร่วมกันติดตาม เช่น ติดตามดูว่าคณะกรรมการบริหารกลุ่มบริหารด้วยความโปร่งใสหรือไม่และร่วมกันรับผิดชอบ เช่น เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น กรรมการทุกฝ่ายจะต้อง รับผิดชอบร่วมกันในทุกเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบและในสิ่งที่ตัดสินใจ จากแนวคิดนี้ยังมีความ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรัช ไมตรีมิตร³ ที่ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จใน การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสัสมโฮง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การสร้างให้เกิดการมีส่วน ร่วมของสมาชิกกลุ่มได้มาจากการจัดการกลุ่ม ที่มีการจัดการความต้องการสอดคล้องกับสมาชิก ผลประโยชน์ 33 ที่เกิดจากการดำเนินการส่งผลโดยตรงต่อสมาชิก มีความชัดเจนทั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมายการทำงาน และกระบวนการ/วิธีการ สมาชิกที่มีความสงสัยสามารถตรวจสอบได้โดยตลอด มีการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องของกลุ่ม ส่งผลต่อการพัฒนาที่เป็นแบบแผน รวมทั้งการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

2. ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

กลุ่มคนที่มาทำบุญที่วัดจะเป็นกลุ่มที่ได้รับข้อมูลที่ถ่ายทอดจากพระ กลุ่มในชุมชนคน กลุ่มนี้เป็นผู้บุคคลที่คน ในชุมชนว่ามีศีลธรรมเพราะเข้าวัดทำบุญอยู่เสมอ เป็นคน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ เริ่มทำกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นกลุ่มแรกจึงได้รับการเชื่อถือ จากสมาชิก อื่นๆ ในชุมชนและ เมื่อสมาชิกชุดที่เริ่มก่อตั้งนี้ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมให้เพื่อน บ้านเห็นถึง คุณประโยชน์ที่รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มก็จะทำให้คนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วม ได้มากขึ้น กลุ่มคนดีในชุมชนที่เป็นผู้เริ่มก่อตั้งกลุ่มนั้นจะมีส่วนหนึ่งได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกในเป็น กรรมการ ของกลุ่มจะพบว่าในปีต่อๆ มาเมื่อหมดวาระลงกรรมการส่วนใหญ่ก็จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาให้เป็น กรรมการต่ออีกเสมออันเป็นกระบวนการที่ตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อมั่นไว้วางใจของคนในชุมชนที่มี ต่อกรรมการเหล่านั้นให้ทำหน้าที่ผู้นำของคนหรือทำหน้าที่แทนตนเองเป็นผู้นำที่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันเกิดจากกระบวนการของกลุ่มเป็นกลไกในการคัดเลือกเวลาตั้งกรรมการขึ้นมาแล้วเขา จะพยายามเลือกคนที่ดีที่สุด มีสะอาดใจบริสุทธิ์เข้ามาบริหารการเงินในขณะเดียวกันด้วยเนื้องานที่ ขยายตัวเพิ่มขึ้นในแต่ละปีก็ได้ทำให้มีการดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นพี่เลี้ยงให้ทุกกลุ่มปี กลุ่มตั้งใหม่จะต้อง

³ ไพรัช ไมตรีมิตร. ผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านสัสมโฮง หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.2550), หน้า71 - 75

ไปเป็นพี่เลี้ยงสามสี่ครั้งในช่วงแรกๆนับเป็นภารกิจที่ค่อนข้างหนักสำหรับคน คนเดียว จึงได้พยายามถ่ายทอดความคิดในการจัดตั้งกลุ่มนี้ไปสู่พระรูปอื่นๆทั้งภายในจังหวัด ใกล้เคียงเพื่อให้ทำหน้าที่เผยแพร่กิจกรรมนี้สู่ชุมชนให้ได้มากขึ้นการขยายเครือข่ายพระภิกษุหลายรูปเข้ามารับหน้าที่ นี้ในหลายจังหวัด มีความสอดคล้องกับ พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้⁴ มีความสอดคล้องกับ มาลีรัตน์ สุกโต⁵ ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ผลการศึกษาพบว่า เพศ เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กล่าวคือ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จะมิผลทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จมากขึ้น เนื่องจากในต่างจังหวัดยังยึดค่านิยมที่ว่าผู้ชายมีความสามารถมากกว่าผู้หญิง และมีความไว้วางใจที่จะให้ผู้ชายปฏิบัติงานที่มีความสำคัญมากกว่า มีความสอดคล้องกับ สุดใจ กรองทอง⁶ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและระดับความเข้มแข็ง ในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ และศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน จากการศึกษาพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหมายถึง การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มทุกขั้นตอน กระบวนการได้มาของคณะกรรมการฯ ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม ถูกกำหนดโดยผ่านเวทีประชาคมของสมาชิก กลุ่มมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ สถานะทางการเงินและผลการดำเนินงาน มีการรายงานสถานะทางการเงินให้กับสมาชิกทราบเป็นประจำทุกเดือน

⁴พะยอม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรวนการพิมพ์, 2542), หน้า 36.

⁵ มาลีรัตน์ สุกโต. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี . วิทยานิพนธ์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.(2543),หน้า 95.

⁶ สุดใจ กรองทอง. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.(2553), หน้า 83.

3. รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

การดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการสร้างรูปแบบการรวมตัวของคนหมู่มากโดยเฉพาะคนในชุมชน ที่จะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมสะสมทรัพย์ของกลุ่มซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หลักศรัทธานั้นนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากปุถุชนจนกลายเป็นอาริยะชนชั้นสูงสุดได้ และสามารถหลุดพ้นเป็นอิสระจากวัฏทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ นิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คุณค่าและประโยชน์ของความเชื่อในการพัฒนามนุษย์สามารถแบ่งตามฐานะได้ 2 อย่าง คือ

- (1) ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้ได้อริยทรัพย์
- (2) ความเชื่อหรือศรัทธาในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาให้บุคคลข้ามโอชะได้

จากแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอ่น) ได้กล่าวถึงแนวคิดและเกณฑ์ชี้วัดความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา ความว่า พระพุทธศาสนา ได้แบ่งความสุขของชีวิตออกเป็น 2 ลักษณะ คือ สุขกาย กับ สุขใจ สุขกาย คือ กายิกสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการได้รับรู้และเสวยอารมณ์ที่น่าปรารถนา น่ารัก น่าใคร่ น่าพอใจต่าง ๆ ที่เรียกว่า “กามคุณ 5” (ความสุขที่เกิดจากการได้สัมผัส ล้มลองรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าชอบใจ) ซึ่งจัดเป็นความสุขในระดับโลกิยะ (ความสุขอันเป็นวิสัยของโลก) และ สุขใจ หรือเจตสิกสุข ซึ่งเป็นสภาวะแห่งใจที่มีปกติผ่องใส สดชื่น เบิกบาน ไม่ขุ่นมัวด้วยอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ เป็นสภาวะที่ใจมีความสำราญแจ่มชื่น ไม่ขุ่นมัวด้วยอำนาจกิเลส ตัณหา ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นต้น อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ของจิตใจ พระพุทธศาสนาถือว่า สุขภาวะทางใจอันเป็นเลิศเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และมีความสุขถึงในระดับโลกุตตระ หรือความสุขที่เกิดจากการทำลายกิเลสภายในได้อย่างถาวร ซึ่งจะหมายถึงการเป็นความสุขแห่งนิพพาน⁷ จากแนวคิดดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรัช ไมตรีมิตร⁸ ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโอ หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโอ และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโอ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านส้มโอ คือ ปัจจัยด้านผู้นำ ความรู้ ความสามารถของผู้นำ กล่าวคือ ในการพัฒนากลุ่มองค์กร ให้เกิดความสื่งสำเร็จ บทบาทของผู้นำ หรือการนำมีส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรอยู่รอดได้ ข้อค้นพบที่สำคัญคือ ผู้นำแต่ละคน

⁷พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ, รายงานการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา, รายงานการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 131-137.

⁸ไพรัช ไมตรีมิตร. ผลการดำเนินงานและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านส้มโอ หมู่ที่ 5 ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.2550),หน้า71 - 75)

ที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้องอาศัยทักษะ รายละเอียด ความสุขุม รอบคอบ และสร้างการมีส่วนร่วม ศักยภาพของผู้นำในการร่วมกันในการดำเนินงาน พบว่า ผู้นำที่สามารถสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรมและสามารถบริหารองค์กรได้ ต้องมีพื้นฐานประสบการณ์จากการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ซึ่งพบว่า คุณสมบัติของผู้นำกลุ่มที่สำคัญ คือ เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำหน้าที่หลากหลายและเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างขวาง สามารถวิเคราะห์ เชื่อมโยงความต้องการของสมาชิกกับทิศทางการพัฒนาในด้านต่างๆในชุมชนได้

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน มีการบูรณาการที่สำคัญ คือ การรู้จักชุมชนโดยการวิเคราะห์บริบทชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชนเพื่อให้เห็นความสำคัญ และการบูรณาการขั้นสุดท้าย คือ การเชื่อมโยงปัญญาของผู้นำกับคุณธรรม และนำไปไปสู่การระดมความคิดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือชุมชนในการสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” มีประเด็นสำคัญที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

กระบวนการจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในชุมชนท้องถิ่นโดยทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน ส่วนใหญ่แล้วมีความสัมพันธ์สอดคล้องและใกล้เคียงกับคตินิยมในพระพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้มองเห็นความจำเป็นและสำคัญในการดำรงอยู่ของคตินิยมคำสอนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน เห็นควรที่ผู้นำพระสงฆ์และผู้นำชุมชนจะต้องร่วมมือกันศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อดึงเอาแก่นของคตินิยมและคติความเชื่อในชุมชนนั้น มาเป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดตั้งและส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนให้เป็นที่รู้จักของคนในสังคม และทำความเข้าใจกับชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ช่วยกันคิดถึงปัญหาที่เผชิญอยู่ แล้วร่วมกันหาทางออกหรือทางแก้ไข แต่ผลปรากฏว่า ชาวบ้านในพื้นที่ประสบปัญหา ต่างๆ เช่น น้ำท่วม ราคาผลผลิตตกต่ำ หนี้สิน โดยเฉพาะปัญหาความยากจน การถูกนายทุนเอา รัดเอาเปรียบ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ปัญหาทั้งปวงที่เกิดขึ้น จะแก้ไขได้ต้องใช้เงินทั้งสิ้นไม่ใช่เพียง หลักธรรมอย่างเดียวก็หาไม่ ชาวบ้านคิดว่า พวกตนคงไม่สามารถที่จะหลุดพ้นจากวังวนของปัญหา เหล่านี้ได้ เนื่องจากขาดเงินหมุนเวียนจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน จึงทำได้เพียงแต่นั่งรอ ความหวังหรือความ

ช่วยเหลือจากรัฐบาลเท่านั้นด้วยเหตุผลนี้ จึงทำให้ท่านคิดว่าควรจะช่วยเหลือ ชาวบ้าน ให้พึ่งพาตนเองได้เป็นเบื้องต้นก่อนที่ความช่วยเหลือภาครัฐ จะเข้ามาสนับสนุนตามความเหมาะสม

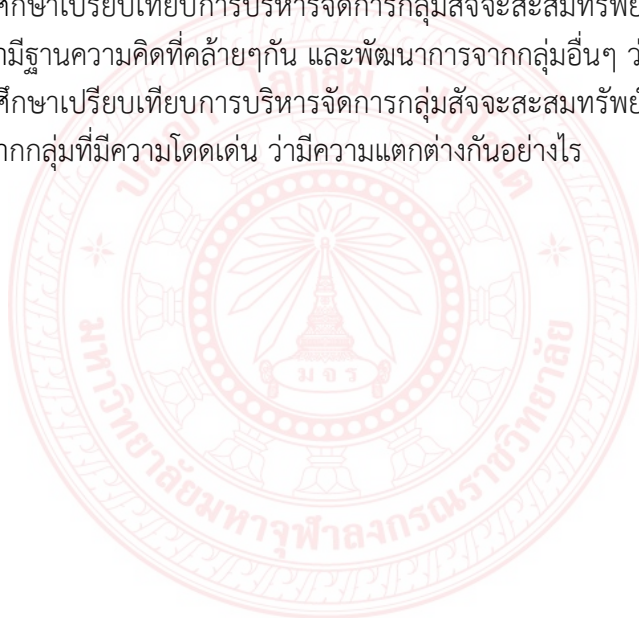
5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิเคราะห์หลักการหรือแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดศรีสะเกษ และในพื้นที่อื่นๆ ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2) ควรมีการการนำคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน มาทำการศึกษาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับคตินิยมทางพระพุทธศาสนา หรือไม่อย่างไร

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ว่ามีฐานความคิดที่คล้ายๆกัน และพัฒนาการจากกลุ่มอื่นๆ ว่าเป็นเช่นไร

4) ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน จากกลุ่มที่มีความโดดเด่น ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย :

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ :

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.

คณินันต์ย์ จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (อุบลราชธานี : วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2530.

จันทรานี สงวนนาม, เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. ม.ท.ป , 2536.

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, การพัฒนาชุมชน (Community Development), พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.

เด่น ชะเนติย์, การบริหารงานบุคคล, กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2533.

ทองคุณ หงส์พันธ์,แนวคิด ทฤษฎี และวิธีปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2523.

ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535.

ทัศนีย์ ลักษณะนิชนชัย, การสังคมสงเคราะห์ชุมชน : มรรควิธี สู่ชุมชนเข้มแข็ง,พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

ธงชัย สันติวงศ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2537.

ธนจรัส พูนสิทธิ์, การจัดการองค์การและการบริหาร, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2541.

ธีระวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, องค์การและการจัดการ, กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, 2534.

ธีระรัตน์ กิจจักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, 2542.

บรรยงค์ โตจินดา, **องค์การและการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทรวมสาส์น (1977) จำกัด, 2542.

ปรีชา ช้างขวัญยืน, **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, **องค์การและการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542.

พรนพ พุกกะพันธ์, **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, 2544.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.2543.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ 8, นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2548.

พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : พรวนการพิมพ์, 2542.

พัฒน์ สุจันท์, **การช่วยเหลือตนเองของชุมชน**, เอกสารโรเนียว ประกอบการสอน, (มปท.), มปป., ภาวนา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไตวันบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, วรณวิ ลัทธิธรรมรงค์, เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด, วารสารธนาคารเกษตรและ สหกรณ์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 92 ,ธันวาคม 2543- มีนาคม 2544.

วัฒนา พัฒนพงศ์, **พระสงฆ์กับบทบาททางการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2526.

วิทยากร เชียงกุล, **พัฒนาชุมชน-พัฒนาสังคม**, เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.

วิโรจน์ สารรัตน์, **การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, 2542.

สมคิด บางโม, **การบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2545.

สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, 2514.

สมยศ นาวิการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สมยศ นาวิการ, **การบริหารตามสถานการณ์**, กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2545.

สมาน รังสิโยภักดิ์, **การบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2537.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, 2542.

สิริภาพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2545.

สุเทพ เชาวลิตร, **หลักการพัฒนาชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2524.

สุธี สุทธิสมบูรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., 2536.

สุพจน์ บุญพิเศษ, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร**, ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.

สุพิน เกชาคุปต์, **การจัดการปฏิบัติงาน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, 2544.

เสนาะ ตียาวี, **หลักการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

อภิชัย พันธเสน, **พุทธเศรษฐศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544.

อภิชัย พันธเสน, **ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์, 2539.

เฮอเบิร์ต เอ ไชม่อน (Herbert A. Simon) อ้างถึงใน เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร., **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

(2) รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ :

ชินษฐ์ศรี ลีอารีย์, **การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12**, วิทยานิพนธ์, สาขาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2539.

จรรยา วรรณทอง, **“กระบวนการทางการศึกษาในการจัดองค์กรและการดำเนินบทบาททางการศึกษาของกลุ่มสตรีที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน”**, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

ทรงวุฒิ เทพรักษา, **“การบริหารการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย”**, วิทยานิพนธ์, สาขาการบริหารการศึกษา : สถาบันราชภัฏเชียงราย, 2544.

ธานินทร์ นางาม, **“การบริหารการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนร่วมสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”**, วิทยานิพนธ์, สาขาการบริหารสถานศึกษา : สถาบันราชภัฏเชียงราย, 2546.

พระเจริญ จิสฺโส (เมืองประทับ), **“การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวยจังหวัดนนทบุรี”**, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

นรินทร์ พูลสวัสดิ์, **“ปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี”**, วิทยานิพนธ์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2533.

ประดิษฐ์ บอดี้จิ้น, **กระบวนการบริหารงานของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดกลุ่มภาคเหนือ**, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2538.

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, **“การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการ จังหวัดขอนแก่น”**, วิทยานิพนธ์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.

พระเจริญ จิสฺโส (เมืองประทับ), **“การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

พระมหาธฤติ วิโรจน์ (รุ่งชัยวิฑูร), “การบริหารบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ
โรงเรียนในเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

พระมหามานิตย์ บัวเพชร, “การบริหารจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตรัง เขต 2”, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

พระมหาวิสมัญญา พุ้ยไธสงค์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนเพื่อสร้างทุนชุมชน
ศึกษารณ : กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

พระศรีอาริยะ ปิยสโร (สิงห์คำ), “การบริหารและรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงที่เหมาะสมใน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของวิทยุชุมชน วัดสามพราน จังหวัด
นครปฐม”, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2548.

พุกษา พุทธิรักษ์, “การบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรตามหลักสังคหวัตถุ 4 : กรณีศึกษา
สหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดนครนายก”, วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

วรรณนาภา วานานนท์, “การบริหารการปราบปรามการทุจริตระดับชาติของไทย : การศึกษา
บทบาทระบบ และการบริหาร ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริต
แห่งชาติ”, ดุษฎีนิพนธ์, สาขารัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

ศิริยา โถแก้ว, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนสิริวิทย์วิทยา จังหวัด
สมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์, สาขาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,
2549.

(4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), กลยุทธ์การครองเรือนอย่างมีความสุข(ออนไลน์),
แหล่งที่มา : agalico.com, 3 มีนาคม 2551

กิตติ์สุนทร เตยวัฒนาตระกูล ว่าที่ ร.ต., ทฤษฎีการบริหารการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :
<http://portal.in.th/kitsuntorn/pages/1288/> [10 เม.ย. 2554].

2.ภาษาอังกฤษ

Arthur Dunham, **Community development : a selected bliography**, Michigan :
University of Missouri-Columbia, 1964,

Blaker Brownell, **Directory of corporate affiliations**, University of California :
National Register Pub. Co., 1998,

Gulick L. and Urwick J., **Papers on the Science of Administration**, New York :
Institute of Public Administration, 1973,

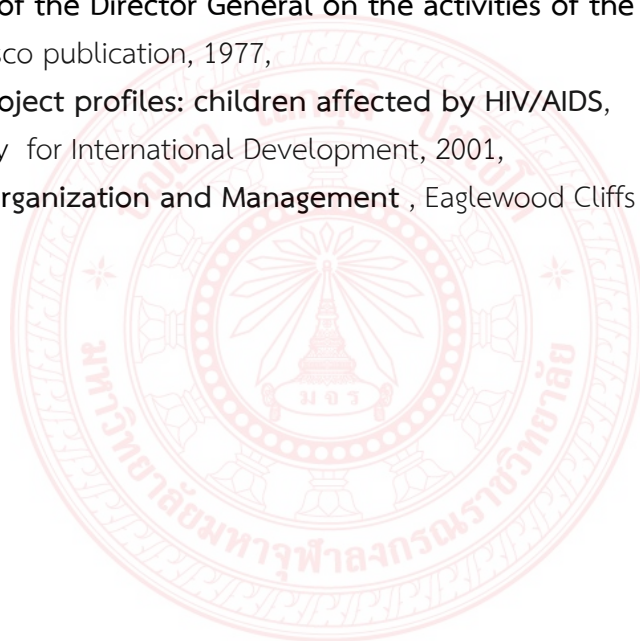
Lofauist, **Business books and serials in print**, University of Michigan : R.R. Bowker Co., 1977,

Oxford University, **Oxford Advanced Learner's Dictionary English**, Oxford : Oxford
University Press, 2005,

Unesco, **Report of the Director General on the activities of the organizati**
Unesco publication, 1977,

USAID, **USAID project profiles: children affected by HIV/AIDS**, United States :
Agency for International Development, 2001,

William Ouchi, **Organization and Management**, Eaglewood Cliffs : Prentice Hill,
1971,

ภาคผนวก

ภาคผนวก : ก
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

“การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน”

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” ประกอบด้วย 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ☐ ลงใน () ที่เห็นว่าตรงกับความคิดของท่านตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล/ฉายา.....

อายุ.....ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

หมายเลขโทรศัพท์.....

☐ โสด ☐ แต่งงาน มีบุตร.....คน เป็นชาย.....คน เป็นหญิง.....คน

การศึกษา.....ศาสนา.....

.....

อาชีพ.....รายได้.....บาท/เดือน

ตำแหน่งหน้าที่ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ หัวหน้ากลุ่ม ☐ กรรมการ

☐ สมาชิก ☐ เลขานุการ

☐ เจ้าอาวาสวัด.....

☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 1 กระบวนการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

1.1 ขอให้ท่านได้อธิบาย การบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ของท่าน

.....

.....

ส่วนที่ 2 ปัญหา และอุปสรรค ระบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

2.1 การร่วมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นอย่างไร

.....

.....

2.2 การบริหารการเงิน

.....

.....

2.3 การจัดการสวัสดิการ

.....

.....

ส่วนที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

3.1 รูปแบบการรวมคน

.....

.....

3.2 รูปแบบการรวมเงิน

.....

.....

3.3 รูปแบบการรวมปัญญาความคิด

.....

.....

3.4 รูปแบบการสร้างกองทุนสวัสดิการ เงินกองกลาง

.....

.....

3.5 รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

.....

.....

3.6 ในการบริหารเอาหลักพุทธธรรมข้อใดมาใช้

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก : ข

ภาพประกอบ

ภาคผนวก ค
เอกสารรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูโกศลศาสนวงศ์ เจ้าอาวาสวัดกันทรอมใต้ ชื่อหน่วยงาน วัดกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอยะบิง จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๕๐. โทรศัพท์: ๐๘๗-๙๖๕-๙๓๙๘

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นงานวิจัยของ นายธยาสุส ขอเจริญ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ทางพระพุทธศาสนา
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ เดือน กุมภาพันธ์ เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ประชาชนทั่วไปได้ ศึกษาการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
 ๒. ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
 ๓. ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
 ๔. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และประสานประโยชน์ร่วมกันในด้านการศึกษาวิจัย การนำไปใช้ประโยชน์ และการวางแผนทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ
- ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระครูโกศลศาสนวงศ์)

เจ้าอาวาสวัดกันทรอมใต้

ตำแหน่ง

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เรื่อง

“การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน”

1. สัมภาษณ์ พระครูโกศลศาสนวงศ์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้ , อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
2. สัมภาษณ์ นายองค์ศักดิ์ เพชรรัตน์ , ประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
3. สัมภาษณ์ นางทองแดง มนต์วีรังษ์ , รองประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
4. สัมภาษณ์ นางสุภาพร อระไ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
5. สัมภาษณ์ นางสาวพิน มนต์วีรังษ์ , เลขานุการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
6. สัมภาษณ์ นายโกศล มนต์วีรังษ์ , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
7. สัมภาษณ์ นางสาวนาค สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
8. สัมภาษณ์ นางสาววี เรื่องคำ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
9. สัมภาษณ์ นางทิพา เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
10. สัมภาษณ์ นางเทือง สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
11. สัมภาษณ์ นางวรรณ เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
12. สัมภาษณ์ นายคาน มนต์วีรังษ์ , อดีตผู้ใหญ่บ้านกันทรอมใต้, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
13. สัมภาษณ์ นายองค์ศักดิ์ เพชรรัตน์ , ประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
14. สัมภาษณ์ นายนิคม มนต์วีรังษ์ , รองประธานกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.

15. สัมภาษณ์ นางธีราภรณ์ คำพินิจ , เลขานุการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
16. สัมภาษณ์ นางกรรณิการ ศิริเทศ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
17. สัมภาษณ์ นางรัตน สันญญาฤทธิ์ , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
18. สัมภาษณ์ นางกัญจิรา พิลาดี , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
19. สัมภาษณ์ นางวลัย เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
20. สัมภาษณ์ นายตีบ สุพงษ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
21. สัมภาษณ์ นางกัญญา ศิริเทศ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
22. สัมภาษณ์ นางมาริษา เมฆคลี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
23. สัมภาษณ์ นางสาวดี เลิศศรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดกันทรอมอุดม, อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ, 2 มิถุนายน 2563.
24. สัมภาษณ์ พระครูวิมลสมันต์ , ประธานที่ปรึกษากลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
25. สัมภาษณ์ นางสาวจิราภรณ์ อภิบาลศรี , ประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
26. สัมภาษณ์ นางปรานอม นิยมการ , รองประธานกรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
27. สัมภาษณ์ นาวนิชยา ทวีคุณ , เภรณญิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
28. สัมภาษณ์ นางมาลัย สรวมชีพ , กรรมการ/ผู้ตรวจสอบกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
29. สัมภาษณ์ นางสาวจิรวรรณ ทวีคุณ , กรรมการกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
30. สัมภาษณ์ นางสาวกัญญารัตน์ สายสังข์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
31. สัมภาษณ์ นายอำนาจ พุทธบุรี , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.
32. สัมภาษณ์ นางจุฑาทิพย์ อุปเวช , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอบุณฑล จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

33. สัมภาษณ์ นางสาวศลิษา กลางประพันธ์ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

34. สัมภาษณ์ นางบรรยงค์ สรวมชีพ , สมาชิกกลุ่มสัจจะวัดท่าโสม, อำเภอลำสมิง จังหวัดตราด, 9 ธันวาคม 2563.

ภาคผนวก จ

ผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

1. ผลผลิต

- 1.1 ได้การยอมรับของหน่วยงาน
- 1.2 ชุมชนรู้จักวางแผนมรดกทางวัฒนธรรมของตัวเอง
- 1.3 ได้รับความสวยงาม
- 1.4 ชุมชนมีศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์
- 1.5 เป็นหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ
- 1.6 บริหารจัดการด้วยความสุจริต
- 1.7 ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีความรู้ ความสามารถในการดูแลตน
- 1.8 ชุมชนมีทัศนคติต่อผู้ร่วมงานในทางสร้างสรรค์

2. ผลลัพธ์

- 2.1 มีหน่วยงานให้ความสำคัญทางวัฒนธรรม
- 2.2 มีสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน
- 2.3 ชุมชนได้รับองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากวิทยากรชุมชน
- 2.4 ชุมชนได้ฝึกภาคปฏิบัติ
- 2.5 ชุมชนมีความเข้าใจในการบริหารจัดการ
- 2.6 ได้รับสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดจากการสัมมนา
- 2.7 ได้ศึกษาเรียนรู้บริบทขององค์กรอื่น ๆ
- 2.8 ได้กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
อย่างยั่งยืน
- 2.9 ได้การส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
อย่างยั่งยืน
- 2.10 ได้รูปแบบการส่งเสริมความมั่นคงและเสริมสร้างจิตใจ นำไปสู่การนำผลวิเคราะห์ไป
ประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
- 2.11 ได้กระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนอย่างยั่งยืน
- 2.12 ได้กระบวนการพัฒนาจิตใจเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน
- 2.13 ได้ผลการวิเคราะห์นำไปสู่กระบวนการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ และวัดที่เหมาะสม

3. ผลกระทบ

3.1 มีการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อระดมและสรุปความคิดเห็นที่สอดคล้องกับความรู้และประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน โดยสามารถสรุปเป็นแนวการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนได้ ตลอดทั้งประชาชนทั่วไปได้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

3.2 มีการพัฒนาด้านทักษะ การศึกษาค้นคว้าวิจัยให้กับทีมวิจัย ผู้ร่วมวิจัย ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ วิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปฏิบัติการสู่ภาคสนามให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย โดยผ่านการสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

3.3 สามารถนำผลการศึกษาไปนำเสนอต่อกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เสนอความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงประชาชน ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

3.4 สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม ชัดเจน และมีความเป็นจริงในการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การประยุกต์ใช้และการนำไปสู่การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนให้เป็นมาตรฐานสากล

3.5 วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ ได้ประสานองค์กร หน่วยงาน ชุมชน เพื่อนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณชน

3.6 องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ไปบูรณาการต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีมาตรฐานที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.7 สามารถบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดศรีสะเกษ

3.8 การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน มีวิธีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่องค์กรชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจ โดยสอดคล้องหลักธรรมที่หลากหลายในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อนามสกุล

(ภาษาไทย) นายธายายุส ขอเจริญ

(ภาษาอังกฤษ) Mr.Thayayut Khojaroen

ตำแหน่ง

อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์

สถานที่ติดต่อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

เลขที่ 67 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำคำ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000

ประวัติการศึกษา

-พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2557

-พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2556

งานวิจัย

(1) ชื่อเรื่อง : ศึกษาวิเคราะห์การจัดการศึกษาขององค์กรพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ. แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2559)

(2) ชื่อเรื่อง : กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ. แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2560)

(3) ชื่อเรื่อง : ทุเรียน: กระบวนการพัฒนาพืชสวน และความมั่นคงทางอาชีพตามแนวพุทธของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ. แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2560)

(4) ชื่อเรื่อง : การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ. แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2561)

(5) ชื่อเรื่อง : การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2561)

(6) ชื่อเรื่อง : การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2561)

(7) ชื่อเรื่อง : พลวัตวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทย กัมพูชา: คติความเชื่อ และการละเล่น. แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2562)

(8) ชื่อเรื่อง : พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา. (หัวหน้าแผน) แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2562)

บทความทางวิชาการ

(1) บทความในประเทศ

1.1 นายธยาอุส ขอเจริญ , บทความเรื่อง “**บทบาทพระสงฆ์ด้านการพัฒนาชุมชนในอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ**” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ระดับนานาชาติครั้งที่1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ปีที่ตีพิมพ์ 2559

1.2 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “**วัฒนธรรม ความเชื่อ ดนตรีบำบัด “รำแม่มด” ชนเผ่าเขมร ในจังหวัดศรีสะเกษ**”, การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ 9 ระดับชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีสะเกษ ปีที่ตีพิมพ์ 2560

1.3 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “**การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์**”, การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ 9 ระดับชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีสะเกษ ปีที่ตีพิมพ์ 2560

1.4 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “**ศึกษาวิเคราะห์การจัดการศึกษาขององค์กรพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ**”, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง “นครน่าน : นครพระพุทธศาสนา สู่มรดกธรรม มรดกโลก ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ปีที่ตีพิมพ์ 2561

1.5 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “**การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4. ในการปกครองคณะสงฆ์**”, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง “นครน่าน : นครพระพุทธศาสนา สู่มรดกธรรม มรดกโลก ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ปีที่ตีพิมพ์ 2561

1.6 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “**การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ**” ในการประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ ๑๐ “วิจัย และนวัตกรรม นำสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ณ มหาลัยเทคโนโลยีราชชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ปีที่ตีพิมพ์ 2562

1.7 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ “พุทธบูรณาการ อารยธรรมมรดกแห่งแรกสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ปีที่ตีพิมพ์ 2563

1.8 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “ทุเรียน: กระบวนการพัฒนาพืชสวน และความมั่นคงทางอาชีพตามแนวพุทธของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ “พุทธบูรณาการ อารยธรรมมรดกแห่งแรกสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ปีที่ตีพิมพ์ 2563

1.9 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “พลวัตวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา: คติความเชื่อ และการละเล่น” วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2563)

1.10 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ” วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564)

1.11 นายธยาอุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง “พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา” วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564)